

05-08-2019

Fortællinger fra virkeligheden

*Et indblik i tidligere anbragtes livsfortællinger, sociale
bånd og afvigende adfærd*

Gruppe 5B: Ann-Kathrine Christensen & Hanneke Beijering
Studie: Kriminologi, 4. semester
Vejleder: Bjarke Refslund
Antal ord: 29.899

Tro- og loveerklæring

Det erklæres herved på tro og love, at samtlige gruppens medlemmer egenhændigt og selvstændigt har udformet nærværende projekt. Alle citater i teksten er markeret som sådanne, og projektet eller væsentlige dele af det har ikke tidligere været fremlagt i anden bedømmelsessammenhæng.

Vi er bekendt med reglerne for eksamenssnyd, herunder også plagiering og har læst Aalborg Universitets regler på:

<https://www.aau.dk/uddannelser/studievejledning/regler/plagiat>

Vi er bekendt med, at overtrædelse af reglerne vil blive indberettet for rektoratet og i sidste ende kan ende med bortvisning.

Endelig står vi inde for, at antal ord anført på forsiden stemmer overens med virkeligheden.

Abstract

In Denmark, approximately one percent of all children are placed in out-of-home care (Erlandsen, Jensen, Langager & Petersen: 23-24). Pre-existing research has shown that children placed in out-of-home care are exposed to some form of social problems during the course of their life, and that former placed children are worse off in general than the rest of the population. Former placed children experience a looser attachment to the labour market and have either no educational background or a low educational degree. Furthermore, former placed children often suffer greater psychological difficulties and rank higher in crime rates and suicide rates than non-placed children. This paper examines how social bonds between five former placed children and their immediate environment affected the risk of deviant conduct in adolescence, and which factors have influenced the persistence or desistance in the former placed children's potential deviant behaviour. In the study of this thesis, we conducted seven interviews with five different interviewees where we utilized a biographic narrative method. From the analysis we can conclude that all the interviewees had to some degree experienced insecure bonds to their biological parents. On the other hand, we also found that the interviewees had some secure bond to others within their immediate environment, such as grandparents, however the interviewees were not in daily contact with these relations. Further, we can conclude that all the interviewees had weak social bonds to conventional society to varying degrees. In the context of the collected data, we cannot conclude that there is any causal connection between the interviewees experience of weak and insecure bonds and the fact that four of the interviewees at some point displayed deviant behaviour during their adolescence. We conclude that the unsecured bonds and the weak attachments contributed in placing the interviewees in a risk zone for evolving into a deviant conduct, due to several indicators in the data. Furthermore, we examined which factors influenced the persistence or desistance from potential deviant behaviour in adolescence. In the effort to do so, we revoke Sampson's and Laub's term "turning points". Turning points are events in the interviewees trajectories that initiates a dynamic process to desistance from deviant conduct (Laub & Sampson, 2003; Sampson & Laub, 2005). Overall we identified three factors that indicate turning points in the interviewee's narratives: 1) a military career, 2) the institution of marriage, and parenthood and 3) the out-of-home care. One of the interviewee's made a career in the Danish military and experienced the job as a turning point. Two of the interviewees experienced marriage and parenthood as turning points, and two of the interviewees experienced the out-of-home

care as turning points, even though one of the latter interviewees did not desist entirely from deviant behaviour. Still there were noted changes in the conduct of the person in question.

ABSTRACT	2
1.0 INDLEDNING	6
1.1 PROBLEMFOMULERING	7
2.0 FORSKNINGSOVERSIGT	8
2.1 EFFEKTSTUDIER	9
2.2 ANBRAGTES SOCIALE BAGGRUND	10
2.3 LÆNGDEN PÅ ANBRINGELSEN OG ANBRINGELSESTYPEN	11
2.4 STABILITET OG USTABILITET I ANBRINGELSEN	12
2.5 ANBRAGTES SKOLEGANG	13
2.6 UDSLUSNING OG EFTERVÆRN	14
2.7 VOKSENLIVET	16
2.8 OPSUMMERING	16
3.0 TEORI	17
3.1 TEORIER OM SOCIALE BÅND	17
3.2 TEORI OM AFSTÅELSE FRA AFVIGENDE ADFÆRD	19
4.0 METODE	20
4.1 ADGANG TIL FELTET	20
4.2 UDVÆLGELSE AF INFORMANTER	21
4.3 ETISKE OVERVEJELSER	23
4.4 BIOGRAFISK NARRATIV METODE	24
4.5 UDARBEJDELSEN AF SPØRGSMÅL TIL INTERVIEWENE	26
4.6 MØDET MED FELTET	27
4.7 BEHANDLING AF EMPIRI	28
4.8 VIDENSKABSTEORETISK STANDPUNKT	28
4.9 ANALYSESTRATEGI	29
5.0 PERSONALYSER	29
5.1 AMALIE	30
5.1.1 BARN AF ET SPLITTET HJEM	30
5.1.2 ANBRAGT I NETVÆRKET	34
5.1.3 OVERGANGEN TIL SELVSTÆNDIG VOKSEN	36
5.2 DENNIS	36
5.2.1 UDADREAGERENDE ADFÆRD I BARNDOMMEN	37
5.2.2 SUCCESFULD ANBRINGELSE	39
5.2.3 ENSOM I EGEN LEJLIGHED	41

5.3 LAILA	42
5.3.1 VOLDELIG FORÆLDRE UNDER OPVÆKSTEN	43
5.3.2 SKOLE- OG FRITID	44
5.3.3 TVANGSFJERNELSEN	45
5.3.4 FLUGTEN FRA VOLD	46
5.3.5 EFTERVÆRN OG VOKSENLIV	48
5.4 MIKKEL	49
5.4.1 BARN AF EN PSYKISK SYG MOR	50
5.4.2 VEJEN TIL SIKRE BÅND	52
5.4.3 SKOLELIV OG ET BEGYNDENDE MISBRUG	53
5.4.4 AT STÅ PÅ EGNE BEN	54
5.5 SIMON	55
5.5.1 EN KAOTISK OPVÆKST	55
5.5.2 LIVET SOM ANBRAGT I ET HJEM MED SYSTEMATISK VOLD	57
5.5.3 EFTER ANBRINGELSEN	60
5.6 OPSUMMERING	61
6.0 TURNING POINTS I DET FORTALTE LIVSFORLØB	62
<hr/>	
6.1 RESULTATER AF OPVÆKSTEN?	63
6.2 KONTINUITET OG FORANDRING I INFORMANTERNES LIVSFORLØB	64
6.3 ANBRINGELSEN SOM EN POSITIV FAKTOR?	69
7.0 KONKLUSION	70
<hr/>	
8.0 LITTERATURLISTE	72
<hr/>	
BILAG A: STATISTIKKER OVER UDSLAGSGIVENDE ÅRSAGER TIL ANBRINGELSE	78
<hr/>	
BILAG B: INTERVIEWGUIDE	79
<hr/>	
BILAG C: TRANSSKRPTIONSNØGLE	80
<hr/>	

1.0 Indledning

I Danmark bliver omkring én pct. af alle børn anbragt uden for hjemmet enten med forældrenes accept eller under tvang. Tallet har ligget stabilt på omkring én pct. siden 1905 på trods af en massiv øgning af indsatser siden velfærdssamfundets indførelse efter Anden Verdenskrig (Erlandsen, Jensen, Langager & Petersen: 23-24).

Årsagerne til hvorfor et barn anbringes uden for hjemmet varierer fra sag til sag. De danske kommuner indsender årligt oplysninger om anbringelsesforhold fra hver enkelt sag, som kommunerne behandler, til Danmarks Statistik, som efterfølgende offentliggør kommunernes data. I Statistikbanken differentieres der mellem forskellige forhold i to forskellige statistikker¹, hvor der i den ene statistik fokuseres på forældrene som den udslagsgivende årsag til anbringelsen, og i den anden statistik fokuseres der på barnet som den udslagsgivende årsag til anbringelsen (Appendiks A). Der differentieres henholdsvis mellem 17 og 19 kategorier i statistikkerne (Danmarks Statistik, 2019a; Danmarks Statistik 2019b). I tabellen med forældrene som den udslagsgivende faktor, er bl.a. misbrug, sindslidelser, omsorgssvigt og vold kategoriseret. Disse tre kategorier er de mere hyppigt anvendt som udslagsgivende årsag. Der findes derudover flere mindre hyppige årsager, såsom seksuelle overgreb, incest, anden kriminel adfærd i hjemmet, alvorlig sygdom, udviklingshæmmelse og/eller funktionsnedsættelse hos forældrene (Danmarks Statistik, 2019b). For tabellen med barnet som den udslagsgivende årsag, gør indadrettede og udadrettede adfærd- og/eller tilpasningsvanskeligheder og udviklingsforstyrrelser, såsom autisme, ADHD m.v. sig særligt gældende som årsager. Af mindre hyppige årsager kan fremhæves anden kriminel adfærd, skoleproblemer og sindslidelse (Danmarks Statistik, 2019a; Appendiks A). Forskningen peger dog på, at der generelt for de anbragte børn og unge gælder, at de kommer fra familier, som i høj grad er påvirket af ringe levekår og levevilkår, og at der er mange risikofaktorer i de unges opvækstmiljøer (Egelund, Christensen, Jakobsen, Jensen & Olsen, 2009: 215).

I dag findes der forskellige former for anbringelsesmuligheder, herunder plejefamilie, slægts- og netværkspleje, anbringelse på døgninstitution, anbringelse på socialpædagogisk opholdssted, og for de unge, der er klar til en selvstændig tilværelse, er anbringelse på eget værelse, hybel eller et ophold på en efterskole en mulighed (Socialstyrelsen, 2018a). Halvdelen af alle anbragte børn bliver anbragt i plejefamilie, hvoraf der både findes almindelige plejefamilier, som er almindelige familier uden en

¹ Der eksisterer flere statistikker ved Danmarks Statistik angående anbringelser, men BU20 og BU21 er de eneste, der vedrører udslagsgivende årsager til anbringelser.

særlig uddannelse udover et grundkursus, samt en godkendelse af Socialtilsynet. Der findes yderligere kommunale plejefamilier, der enten har meget erfaring som plejefamilie, eller som har en kvalificerende uddannelse bag sig. Sidstnævnte bliver anvendt til børn, der har tungere problemstillinger, end de børn, der kommer i almindelig familiepleje (Socialstyrelsen, 2018b).

Det er en nedslående kendsgerning, at anbragte børn senere i livet er udfordrede på flere forskellige parametre, og at de generelt klarer sig dårligere end både den generelle befolkning, men også dem som vokser op under lignende forudsætninger, som ikke har været anbragt. De tidligere anbragte er i lavere grad end resten af befolkningen tilknyttet til arbejdsmarkedet, har en lavere eller ingen uddannelse og har en væsentlig lavere indtægt. Derudover modtager de i højere grad sociale ydelser, dør tidligere, har psykiske vanskeligheder, og har desuden en højere kriminalitets- og selvmordsrate (Egelund, et al., 2009: 217). Ift. kriminalitet viser en analyse af Kommunernes Landsforening, at 24 pct. af de tidligere anbragte mænd havde været fængslet mindst én gang inden de fyldte 30 år, hvilket var gældende for 4,3 pct. af 30-årige mænd i øvrigt, baseret på tal fra Danmarks Statistik (Hansen, 2015: 11). Desuden viser en undersøgelse fra Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, at halvdelen af de indsatte fra 18-39 år havde været anbragt i barndommen eller haft lignende forhold. Desuden viste undersøgelsen, at fem ud af seks indsatte havde haft en sag hos socialforvaltningen i barndommen, var droppet ud af uddannelsessystemet eller kom fra etniske minoritetsgrupper. Det var især køn samt tidligere børnesager, der var de vigtigste risikofaktorer, hvor det skal tages i betragtning at 96 pct. af de indsatte i fængslerne er mænd, hvorfor det konkluderes, at især marginaliserede mænd er i en stor risikogruppe for at begå kriminalitet (Glavind, 2009: 3).

1.1 Problemformulering

I ovenstående afsnit har vi overordnet redegjort for årsager til anbringelser, og hvordan de anbragte børn klarer sig senere i livet. Overordnet kan der konkluderes, at de anbragte børn og unge tilhører en udsat og marginaliseret gruppe i samfundet, som senere i livet klarer sig væsentlig dårligere end befolkningen som helhed. Der kan både i anbringelsesårsagerne og de anbragte børns senere liv, identificeres diverse faktorer, som kan kategoriseres, som risikofaktorer for udvikling af adfærdsproblemer senere i livet. Risiko- og beskyttelsesfaktorer udgør de faktorer, der enten forøger eller reducerer risikoen for adfærdsproblematikker, hvilket både kan være iht. individuelle faktorer, familiære faktorer, faktorer iht. jævnaldrende, faktorer ift. skolen, samt faktorer iht. nærmiljø- og samfund (Nordahl, Sørli, Manger & Tveit, 2008). En stor del af forskningen peger på, at relationer både kan være risiko- og beskyttelsesfaktorer, hvorfor vi er kommet frem til følgende problemformulering:

Hvordan kan sociale bånd mellem fem tidligere anbragte og deres nærmiljø under opvæksten påvirke risikoen for afvigende adfærd i ungdomslivet, og hvilke faktorer kan have været medvirkende til, at de fem tidligere anbragte eventuelt fortsatte med eller afstod fra at have afvigende adfærd?

Vi undersøger på baggrund af biografisk narrative interviews med fem informanter, hvordan sociale bånd både ift. relationer og til det konventionelle samfund, kan påvirke risikoen for afvigende adfærd i ungdomslivet. Afvigende adfærd forstår vi som et individs brud på de sociale normer samt konventioner (Abrams, 2018). I denne undersøgelse vil bl.a. vold, drabsforsøg samt misbrug blive defineret som afvigende adfærd, da det både er ulovligt jf. straffeloven, samt socialt uacceptabelt. Misbrug defineres af World Health Organization som “Et forbrug af rusmidler, der har et omfang og sker på en måde, at det medfører legemlige, psykologiske og/eller sociale skader for den misbrugende eller dens omgivelser.” (Socialstyrelsen, 2015). Thomas J. Scheff (1997) definerer de sociale bånd, som de usynlige bånd, der knytter individer og grupper til hinanden, eller fremmedgør dem for hinanden (Scheff, 1997: 69). Travis Hirschi (1969) har en bredere definition af sociale bånd, hvor de sociale bånd er et udtryk for den tilknytning, der er mellem individer og det konventionelle samfund, hvor et ud af fire elementer er graden af tilknytningen mellem individer (Hirschi, 1969: 16). De to teoretikers teorier anvender vi i denne undersøgelse, hvorfor de vil blive uddybet senere i opgaven.

2.0 Forskningsoversigt

Der eksisterer inden for anbringelsesområdet et bredt forskningsfelt, hvor vi i de følgende afsnit sætter fokus på forskningsemner, der kan relateres til specialets problemstilling. Derfor har vi været selektive ift. den forskning, som vi vælger at fremdrage i følgende forskningsoversigt, hvor vi bl.a. har udeladt forskning om etniske minoriteter, sagsbehandling, geografiske forskelle, etc. Anbringelse af børn og unge er et område, der bl.a. har politisk interesse, hvilket kan skyldes, at anbragte og tidligere anbragte oplever en række sociale problemer både under opvæksten, men også i voksenlivet (Egelund, et al., 2009: 217). Samtidig bliver der årligt ca. anvendt 16 milliarder på anbringelsesområdet (Andersen & Fallesen, 2013: 190).

2.1 Effektstudier

Der er i flere effektstudier konsensus om, at anbragte børn klarer sig væsentligt dårligere end ikke-anbragte på de målte parametre, som er “[...] *beskæftigelse, indtægt, uddannelse, socialhjælp, kriminalitet, teenageforældreskab, for tidlig død, psykiske forstyrrelser og risiko for selvmordsforsøg.*” (Egelund, et. al., 2009: 50). Dog bliver der i den eksisterende forskning påpeget, at der ikke kan påvises en kausal sammenhæng mellem anbringelse og afvigende adfærd i voksenlivet. Det vil sige, at det ikke kan påvises, om det er selve anbringelsen, der er årsagen til outcomet, hvad end det er positivt eller negativt, eller om det er de levekår- og vilkår, som børnene tidligere har haft, der er årsagsgivende, hvilket også er en konklusion, der optræder i flere studier (Egelund, et. al., 2009: 50; Olsen, Egelund & Laustsen, 2011: 10; Andersen & Fallesen, 2013; Andersen & Jensen, 2016: 48)

Andersen og Jensen argumenterer for, at de senere outcome afspejler summen af de problemer, som de tidligere anbragte mødte før anbringelsen. Personer, der ikke har været anbragt, har generelt bedre opvækstbetingelser, adgang til flere ressourcer og muligheder end anbragte. Derfor vil personer, der ikke har været anbragt, være mere egnet til at håndtere den voksnes tilværelses udfordringer (Andersen & Jensen, 2016: 48). Olsen, Egelund og Laustsen (2011) konkluderer ligeledes, at anbringelser ikke afhjælper oversygeligheden ift. psykiske sygdomme eller har den tilstrækkelig ønskede kriminalpræventive effekt (Olsen, et al., 2011: 10). Der ses bl.a. på kriminalitetsområdet, at der var 12-14 pct. større risiko for at have modtaget mindst én dom, hvis man tidligere havde været anbragt ift. ikke-anbragte (Olsen, et al., 2011: 12-13).

Egelund, et al. (2009) viser, at anbragte børn er udfordrede ift. deres helbred, hvilket både gælder deres fysiske og psykiske helbred. Forskningen gennem de sidste ti år behandler udelukkende de anbragtes psykiske helbred, hvor det viser sig, at der er stor oversygelighed blandt anbragte børn. Hertil fremhæver bl.a. Lausten (2018), at flere internationale studier og enkelte danske studier viser, at særligt anbragte børn- og unge er uforholdsmæssigt ramt af psykiske vanskeligheder sammenlignet med børn og unge generelt. Denne konklusion når Lausten også gennem sin egen undersøgelse, hvorfra det bliver fremhævet, at 44 pct. af alle anbragte unge har fået stillet psykiatrisk diagnose som 19-årig, hvorimod 7 pct. af ikke-anbragte har fået stillet en psykiatrisk diagnose som 19-årig. Det vil sige, at anbragte unge har 13 gange så stor sandsynlighed for at have en psykiatrisk diagnose som 19-årig, sammenlignet med ikke-anbragte unge (Lausten, 2018: 4).

I et internationalt studie bliver der yderligere undersøgt, hvilken betydning selvstigmatisering har for børn anbragt i plejefamilie. Her konkluderes der ligeledes, at mange anbragte børn anvender

sundhedssystemet i højere grad pga. psykiske vanskeligheder sammenlignet med resten af befolkningen, men når anbringelsen er afsluttet, falder brugen af sundhedssystemet pga. psykiske vanskeligheder drastisk. Psykiske problematikker sammen med andre sociale udfordringer ved overgangen til voksenlivet øger i høj grad risikoen for senere at blive hjemløs, ledige for arbejdsmarkedet, fængslet, stofmisbruger og droppe ud af uddannelser, samt at få andre helbredsmæssige problemer (Villagrana, Guillen, Macedo & Lee, 2018: 26-27). Dertil kommer, at hvis de psykiske problemer forbliver ubehandlede, kan det føre til, at det er svært at være selvforsørgende senere i livet. (Villagrana, et al., 2018: 27). Selvstigmatisering har ifølge tidligere studier betydning for en persons selv-identitet, handlekraft og relationer til andre, hvilket har betydning for en persons selvforsørgelse efter endt anbringelse (Villagrana, et al., 2018: 33). Resultatet af undersøgelsen er, at anbragte unge ofte er selv-stigmatiserende, hvorfor de fravælger hjælp til psykiske problemer under anbringelsen, hvoraf mange fortsætter med at fravælge hjælp efter endt anbringelse. De som ikke kunne identificere selv-stigmatisering under anbringelsen fortsatte med at modtage hjælp til psykiske problemer efter endt anbringelse. Offentlig stigmatisering havde ingen indflydelse på valg eller fravalg af hjælp til psykiske problemer, men kunne dog kobles til negativ stemping, stereotyper, samt negative selvopfattelser (Villagrana, et al., 2018: 26).

2.2 Anbragtes sociale baggrund

Egelund, et al. (2009) konkluderer overordnet, at anbragte børn på alle målte parametre klarer sig dårligere end ikke-anbragte børn både under og efter endt anbringelse. På området om anbragte børns sociale baggrund bliver der konkluderet, at børnene kommer fra udfordrede hjem, hvor næsten samtlige risikofaktorer optræder.

Forældrene til børnene er udsatte på forskellige områder, som vanskeliggør forældreopgaven, hvilket kan være, at forældrene er unge eller enlige, der kan være skiftende sammensætninger af familier eller dødsfald blandt forældrene. Socioøkonomisk kommer børnene fra dårligt stillede hjem, hvor fattigdom og marginalisering er en realitet, og hvor forældrene er bagud i uddannelsessystemet eller er uuddannede. Alle parametre, der kan føre til social eksklusion.

Dertil kommer at en stor del af forældrene har helbredsmæssige problematikker, både fysisk og psykisk, har misbrug, og at en del forældre har fået fængselsdomme. En stor del af anbragte børns forældre har selv været anbragt udenfor hjemmet i barndommen. En undersøgelse peger desuden på, at der gennem børnenes anbringelse, ikke sker væsentlige positive ændringer hos deres familier (Egelund, et. al., 2009: 29).

Staer (2015) undersøger i et longitudinalt studiesammenhængen mellem stigningen i børne-klienter tilknyttet den norske velfærdsstats børneværn, og deres karakteristika baseret på data fra perioden 1993-1999 og 2001-2007. Studiet viser i lignende tråd med konklusionen fra Egelund et al. (2009), at der er højere risiko for at blive tilknyttet børneværnet ved følgende parametre: “enlige forældre, antal af børn født af moderen, lavt uddannelsesnivea hos forældre, ikke-vestlig etnisk baggrund, indkomst under fattigdomsgrænsen, tidlig forældreskab.” (Staer, 2015: 445).

Overordnet kan det altså konkluderes, at de anbragte børn kommer fra baggrunde med en bred palette af udfordringer. Det betyder, at børnene allerede på baggrund af faktorer i eget hjem er langt mere udsatte end det gennemsnitlige barn, og derfor også har anderledes grundvilkår end det gennemsnitlige barn, hvilket øger deres risiko for at blive anbragt.

2.3 Længden på anbringelsen og anbringelsestypen

Andersen og Fallesen (2013) konkluderer, at anbragte børn i plejefamilie klarer sig bedre end børn anbragt ved institution på trods af, at børnene kommer fra mere ressourcetsvage hjem end børnene på institutionerne. Børnene anbragt ved plejefamilier får i højere grad en uddannelse end børn anbragt på institution, og har mindre tilbøjelighed til at begå kriminalitet (Andersen & Fallesen, 2013: 195; Hansen, 2015: 1). De tidligere anbragte, der ifølge statistikkerne, har klaret sig bedst, har været børn, der var anbragt i såkaldte netværks- og slægtsanbringelser. Slægtspleje er et relativt nyt forskningsfelt, og forskningen viser overordnet positive resultater, hvilket dog også må ses i lyset af, at børn med tunge problemer typisk ikke bliver anbragt i slægtspleje (Egelund, et al. 2009: 65). Slægtspleje anvendes mindre hyppigt på trods af, at det er en mindre indgribende form for anbringelse, hvor der ikke sker voldsomme skift i børnenes nærmiljø, og der påvises en lavere grad af sammenbrud i denne type anbringelse (Egelund, et. al., 2009: 65; Knudsen, 2009: 12; Egelund, Jakobsen & Steen, 2010b: 9-12; Knudsen & Egelund, 2011: 9-13; Farmer, 2010: 426; Mehlbye, Bonfils og Andersen, 2011: 23-44). Desuden klarer børn anbragt i slægtspleje sig bedre både ift. skolegang og kriminalitet, og de oplever ikke stigmatisering ift. deres anbringelse (Egelund, et. al., 2009: 65; Knudsen, 2009: 15; Mehlbye, et al., 2011: 23-44). Dog kan der også ses nogle udfordringer, f.eks. relationen til de biologiske forældre, samt at plejefamilierne ikke har kompetencer til konflikthåndtering, hvilket kræver mere støtte fra de sociale myndigheder (Egelund, et. al., 2009: 66; Egelund et al., 2010b: 9-12; Knudsen & Egelund, 2011: 9-13). Det gælder, at børn i slægtspleje i højere grad har kontakt til deres mor, hvis der sammenlignes med børn i familiepleje, og til slut, at børnene udover relation til forældre har størst tilknytning til søskende og bedsteforældre, især bedsteforældre på moderens side. Derudover konstateres det, at det for mange børn er vigtigt at have

relation til deres søskende, og at børn som er anbragt uden deres søskende, gerne vil have mere samvær med dem. Søskende kan potentielt set være den eneste relation, som det anbragte barn har gennem hele livet (Egelund, et. al., 2009: 163).

Længden af anbringelsen har betydning for, hvordan barnet klarer sig senere i livet. Andersen og Fallesen argumenterer for, at længerevarende anbringelser har et større positivt outcome, da de på trods af store omvæltninger får gavn af pædagogiske strategier og tiltag, hvorimod de anbragt i kort tid udelukkende oplever store omvæltninger, hvorefter de kommer tilbage til deres biologiske familier. Resultatet af denne effektundersøgelse er, at hvis de korte anbringelseslængder øges, vil bruttoindkomsten stige og ledigheden falde. Desuden ses en stigning i kriminalitet, hvis en relativ kort anbringelsesperiode forlænges, mens der ses et fald i kriminalitet, hvis en længere anbringelsesperiode forlænges. Her konkluderes det, at kortere anbringelser ikke har en positiv effekt ift. at påbegynde kriminalitet (Andersen & Fallesen, 2013:196). Andersen og Jensen (2016) konkluderer ligeledes, at jo længere tid en person er anbragt, des mere positiv indvirkning vil det have for fremtiden, men at de bagvedliggende mekanismer for dette er stadig uklare (Andersen & Jensen, 2016: 63). Olsen, Egelund og Laustsen argumenterer for, at der i højere grad skal fokuseres på kvaliteten af anbringelsen, da det rent etisk ikke er forsvarligt at undlade at anbringe børn, på trods af tvivlen om anbringelsen kan have negative konsekvenser for børnene (Olsen, et al., 2011: 14).

2.4 Stabilitet og ustabilitet i anbringelsen

Både danske og internationale studie finder, at ustabilitet under en anbringelse medfører en højere risiko for, at de implicerede anbragte unge vil udvikle sig i en negativ retning (Sattler, Font, Gershoff, 2018: 157; Egelund, et al. 2009: 198-199). Den negative udvikling, der kan ske som følge af ustabilitet, kan bl.a. være forårsaget af, at når anbragte børn og unge hjemsendes og genanbringes som følge af ustabilitet og sammenbrud, vil de pågældende børn- og unge opleve mange skiftende miljøer gennem deres opvækst (Egelund, et al., 2009: 198-199). Særligt relationer bliver påpeget som en vigtig faktor ift. at skabe stabilitet i anbringelsen, hvor både relationen til forældre, søskende, venner, bofæller, pædagoger, sagsbehandlere, kontaktpersoner, m.fl. er af stor betydning for succesen af anbringelsen (Egelund, Jakobsen, Hammen, Olsson & Høst, 2010a: 15). Hedin argumenterer ligeledes for vigtigheden af en god relation og kontakt. Ikke blot for den anbragte, men også mellem de biologiske forældre og plejeforældrene, fordi relationen herimellem kan medvirke til at styrke den anbragtes sociale integration og være medvirkende til, at den anbragte eventuelt, kan blive ført

sammen med sin biologiske familie igen. I sidste ende kan en god relation mellem de to forældrehold være en afgørende faktor i at sikre stabilitet under anbringelsen for den anbragte (Hedin, 2015: 178). Egelund, et al. (2010a) konkluderer, at der udover emotionelle problemer, ikke er påvist en specifik årsag til sammenbrud baseret på unge anbragtes perspektiv. Både Karmsteen, Frederiksen, Mørck og Hestbæk (2018) og Egelund, et al. (2010a) fremhæver, at kontinuitet i anbringelser også til dels kan afhænge af, hvilke ressourcer kommunerne og de forskellige forvaltninger afsætter til de enkelte anbringelsessager, hvor der bl.a. pointeres, at forvaltningernes evne til at håndtere samarbejdet med forældrene er en faktor (Karmsteen, et al., 2018: 12). I 2010 konkluderede Egelund, et al., at antallet af timer som sagsbehandleren kan bruge på en sag, og hvor godt sagsbehandleren kender til sagen, har stor indflydelse på både beslutninger ift. anbringelse, samt muligheder for anbragte unge. Herudover fandt Egelund, et al. også, at de økonomiske og budgetmæssige hensyn også har indflydelse. F.eks. i de tilfælde hvor der pga. besparelser vælges at placere en ung et andet sted, end hvor det ville være mest gavnligt. Samtidig kan de unge risikere at blive overflyttet fra en vellykket, stabil anbringelse til et andet sted pga. besparelser. Hovedparten af de unge bliver anbragt på institutioner fremfor familiepleje, hvor dynamikkerne blandt de unge har stor indflydelse på risikoen for sammenbrud, hvor hvis den unge ikke bliver accepteret i gruppen, kan det ende med sammenbrud af anbringelsen (Egelund, et al., 2010a: 14).

2.5 Anbragtes skolegang

I forskningen vedrørende anbragte og tidligere anbragte unges uddannelsesforløb er der en overordnet konsensus om, at anbragte børn- og unge klarer sig væsentligt dårligere i skolen end jævnaldrende ikke-anbragte også ift. børn af forældre med psykiske lidelser (Egelund, et al., 2009; Bryderup & Trentel, 2012; Hansen, 2015; Ranning, Laursen, Agerbo, Thorup, Hjorthøj, Jepsen & Nordentoft, 2017). Hansen udleder af sin undersøgelse, at 40 pct. af de børn og unge, der har været anbragt uden for hjemmet, ikke har gennemført Folkeskolens afgangsprøve, når de er 16-17 år, modsat de øvrige ikke-anbragte børn hvor det kun er seks pct., der ikke har gennemført Folkeskolens Afgangseksamen, når de er 16-17 år (Hansen, 2015: 2). Bryderup og Trentel fandt, at 12 pct. inden for aldersgruppen 27-30 år stadig ikke havde gennemført Folkeskolens Afgangseksamen, og 40 pct. i samme aldersgruppe ikke havde uddannelse udover Folkeskolens Afgangseksamen. I den forbindelse udleder Bryderup og Trentel, at tidligere anbragte generelt er forsinkede i deres uddannelsesforløb ift. jævnaldrende, der ikke har været anbragt (Bryderup & Trentel, 2012: 188). Der bliver både hos Egelund, et al. (2009) og hos Bryderup og Trentel fremhævet, at stabilitet i anbringelsen er en vigtig faktor ift. børnenes vilkår, hvor der i den forbindelse argumenteres for at sikre stabilitet i de anbragte

unges uddannelsesforløb som et led i at sikre stabilitet i anbringelsen hos de pågældende unge (Bryderup & Trentel, 2012: 189; Egelund, et. al., 2009: 132). Bryderup og Trentel argumenterer for, at skoleskift, fravær samt mobning skal undgås for at øge motivationen til skolegang. I særdeleshed bliver relationer og fællesskab med andre påpeget som en betydningsfuld faktor i mange aspekter af de unges liv (Bryderup & Trentel, 2012: 189). Egelund et al. (2009) fremhæver dog, at der i forskningen frem mod 2008-09 ikke er blevet påvist, at dårlig trivsel ikke hænger sammen med lav faglighed og omvendt, men modsat fandt Bryderup og Trentel, at de unge anbragte, der havde nære relationer, klarede sig væsentlig bedre i uddannelsessystemet end unge, der har stået udenfor det sociale fællesskab (Egelund, et. al., 2009: 133; Bryderup & Trentel, 2012: 192).

Bryderup og Trentel konkluderer yderligere, at de unge i det postmoderne samfund oplever en individualisering, hvor de som aktører må tage ansvar og handle for at opnå deres mål, hvilket de unge er bevidste om. De har mange valgmuligheder, men der bliver fra samfundets side også stillet mange krav, hvilket både kan skabe muligheder, men også skabe usikkerhed, da de unge uden socialt netværk, kan have svært ved at navigere i systemet og mulighederne, da de ikke har nogen at spejle sig i (Bryderup & Trentel, 2012: 197).

I et nyere studie undersøger Ranning, et al. (2017), hvordan danske børn af forældre med skizofreni (SZ) og bipolar lidelse (BP) klarer sig i skolen. Baggrunden for undersøgelsen er, at SZ og BP er grundlag for handicap og uarbejdsdygtighed, hvorfor børn til forældre med ovenstående lidelser allerede i barndommen møder modstand, socio-emotionelle og kognitive udfordringer. Det har hidtil været uklart i forskningen, hvordan sådanne psykiske lidelser hos forældre påvirker børnenes uddannelsesforløb, hvorfor denne registerdata-baserede undersøgelse blev udført. Undersøgelsen viser, at børn med forældre med SZ har højere risiko for ikke at gennemføre grundskolen ift. deres jævnaldrende. Samtidig klarer de sig ift. karakterer i grundskolen dårligere. Anbringelse af børn havde også negative udfald ift. uddannelse, og børn med forældre med alvorlige psykiske lidelser havde et bedre udfald ift. uddannelse end andre børn i pleje. Resultatet af undersøgelsen viser vigtigheden af, at der skelnes mellem de psykiske lidelser, som forældre til skolebørn har, da det påvirker deres uddannelsesmæssige udfald (Ranning, et al., 2017: 1993).

2.6 Udslusning og efterværn

I SFI's forskningsoversigt (Egelund, et al., 2009) konstateres det, at udenlandsk forskning beskriver overgangsfasen fra anbringelse til voksenlivet som en sårbar periode, som kan kræve støtte til bl.a.

“skolegang, uddannelse, bolig, penge, sundhedsydelser m.m., men også om netværksskabelse og praktiske færdigheder i at organisere og mestre

et hverdagsliv.” (Egelund, et. al., 2009: 201). Et nyere studie belyses også tidligere anbragte unges udsathed ift. selvskade og selvmordsforsøg, for voldtægt og voldtægtsforsøg, have fået en abort, samt trusler hvor våben er indblandet (Olsen & Lausten, 2017). Analysen viser, at tidligere anbragte unge er mere udsatte overfor ovennævnte parametre ift. unge, der ikke har været anbragt. Der er 34 pct. af de tidligere anbragte unge, der har begået bevidst selvskade, 28 pct. af de unge der har forsøgt selvmord, 34 pct. af de tidligere anbragte piger der har været udsat for voldtægtsforsøg og voldtægt, og 27 pct. af alle de tidligere anbragte unge fra årgang 1995 har været udsat for trusler med våben. Hertil bemærker Olesen og Lausten, at der ses en tendens til, at det særligt er drengene, som bliver udsat for trusler med våben, hvorimod pigerne er mere udsatte over for selvskade, selvmordsforsøg eller at have været udsat for voldtægt og voldtægtsforsøg. Derudover har der i nogle tilfælde kunne ses en sammenhæng mellem, at nogle af de unge, som har været anbragt i familiepleje, har været mindre udsatte ift. mere alvorlige hændelser, end unge der har været anbragt ved en institution. Dog mener forfatterne ikke, at denne observation kan danne et grundlag for, om unge i et bestemt anbringelsesforløb i højere grad bliver udsat for en bestemt risikoeksponering (Olsen & Lausten, 2017: 15-16).

Boddy, Lausten, Backe-Hansen og Gundersen (2019) er enige i, at det ikke nødvendigvis er anbringelsen, der forårsager problematikkerne, som de unge tidligere anbragte møder i voksenlivet (Boddy, et al., 2019: 9; Egelund, et al., 2009: 50; Olsen, et al., 2011: 10, Andersen & Fallesen, 2013; Andersen & Jensen, 2016: 48). Forfatterne pointerer i den forbindelse, at det kan være en ulempe at betragte anbragte og tidligere anbragte som en homogen gruppe, på trods af vigtigheden ved at genkende karakteristiske udfordringer som anbragte og tidligere anbragte oplever i deres liv, og i den forbindelse understreger de, at det ikke er tilstrækkeligt at fokusere på risikofaktorer. I stedet foreslår forfatterne, at forskere lærer fra de positive erfaringer og udviklingsforløb, som de unge voksne har erfaret og fulgt (Boddy, et al., 2019: 9).

Der er i den danske forskning blevet udarbejdet flere undersøgelser om, hvilke faktorer der letter eller forstyrrer overgangen til voksenlivet for tidligere anbragte (Boddy, et al., 2019; Skårhøj, Højen-Sørensen, Karmsteen, Oldrup & Pejtersen, 2016). Skårhøj, et al. (2016) fremhæver, at den hidtidige forskning viser, at tidligere anbragte oplever en række problematikker i årene efter, at de unge har været anbragte, såsom dårligt psykisk helbred, misbrug og/eller kan være indblandet i kriminalitet. Problematikkerne består primært i, at de unge finder det udfordrende at varetage uddannelse eller

arbejde, have styr på økonomiske forhold og at opnå en stabil boligsituation (Skårhøj, et al., 2016: 16-18).

Socialstyrelsen i samarbejde med Deloitte (2017) estimerer, at omkring 11 pct. af de unge, der ikke modtaget efterværn, har takket nej til efterværn, mens 89 pct. ikke har fået efterværn tilbudt (Deloitte, 2017: 5-8).

2.7 Voksenlivet

Området omkring voksenlivet efter det 24. år har i høj grad kriminalitet i fokus. DeGue og Widom (2009) undersøger, om en anbringelse af mishandlede børn har en virkning på kriminalitetsniveauet i voksenlivet, da der tidligere er set en tendens i forskningen til udelukkende at fokusere på ungdomskriminalitetsniveauet hos anbragte. Undersøgelsens resultater viser, at anbringelsen af mishandlede har en neutral til let positiv effekt på kriminalitetsniveauet i voksenlivet sammenlignet med ikke-anbragte. Desuden viser undersøgelsen, at ungdomskriminalitet og ustabilitet i anbringelsen er risikofaktorer, der er af væsentlig betydning for kriminalitet i voksenlivet. Køn udgjorde desuden en signifikant moderator i forholdet mellem anbringelse og kriminalitet i voksenlivet, hvor der kunne ses forskellige mønstre hos henholdsvis mænd og kvinder (Degue & Widom, 2009). Hansen (2015) konkluderer, at hver fjerde tidligere anbragte mand, har været i fængsel som 30-årig, hvilket kun gælder 4,3 pct. af ikke-anbragte 30-årige mænd. Hansens undersøgelse viser dog også, at tidligere anbragte sidst i 20'erne langt oftere er i kontakt med psykiatere end øvrige jævnaldrende. De tidligere anbragte adskiller sig dog ikke fra de øvrige jævnaldrende, når det gælder psykologhjælp, hvilket dog kan have sammenhæng med brugerbetalingen på området (Hansen, 2015: 1).

2.8 Opsummering

Den tidligere forskning viser et komplekst felt, som rummer mange forskellige aspekter. Forskningsoversigten giver et indblik i hvordan anbragte og tidligere anbragte tilhører en udsat gruppe, som er udfordret på mange parametre. Flere studier udleder, at anbragte og tidligere generelt er ringere stillet end den resterende befolkning på alle målte parametre, men samtidig er der ikke påvist kausal sammenhæng mellem anbringelsens effekt og problematikker senere i voksenlivet. Hertil bliver det pointeret, at problematikkerne i voksenlivet kan tilskrives den samlede sum af de opvækstvilkår, de anbragte møder før anbringelsen, selve anbringelsen og de udfordringer, de anbragte møder efter endt anbringelse. Forskningen viser, at anbragte børn generelt kommer fra udfordrede hjem, hvor mange risikofaktorer er til stede under opvæksten.

3.0 Teori

I dette afsnit vil projektets teori præsenteres. Indledende vil der være et kort afsnit om forskellene på de to teorier omkring sociale bånd, hvorefter de to teorier om sociale bånd vil blive præsenteret. Slutteligt vil der præsenteres en teori om fortsættelse samt afståelse fra kriminalitet.

3.1 Teorier om sociale bånd

I denne opgave har vi valgt at inddrage *Emotions, the social bond, and human reality. Part/whole analysis* (1997) af Thomas J. Scheff, samt *Causes of Delinquency* (1969) af Travis Hirschi. Argumentet for at inddrage begge disse teorier i personanalysen er, at Scheff primært fokuserer på den sociale interaktion mellem individer, hvor han anvender begrebet skam til at identificere usikre og sikre bånd, hvor Hirschi anvender sociale bånd som et bredere begreb, der kan defineres som tilknytningen til det konventionelle samfund. Hirschi præsenterer flere elementer af de sociale bånd til det konventionelle samfund, hvor Scheff går i dybden med interaktionen mellem individer.

Scheff, T. J.: Emotions, the social bond, and human reality. Part/whole analysis, 1997

Thomas J. Scheff (1997) opstiller en teori omkring, hvordan følelser påvirker det sociale bånd mellem mennesker, og hvilken betydning disse bånd har for menneskers ageren i samfundet. Grundlaget for teorien er litteratur fra forskellige videnskabelige discipliner, hvor han med sin teori forsøger at forene standpunkter fra bl.a. psykologi og sociologi, således at teorien kan anvendes på både mikro-, meso- og makroniveau, hvilket han demonstrerer værket igennem. I teorien anvendes følelsen *skam* som et centralt begreb, som indikerer usikre bånd, og som er en følelse, som både i praksis og i videnskaben ifølge Scheff ofte bliver ignoreret. Skam kan ifølge Scheff både komme til udtryk som vrede eller åbenlys skam, hvor han anvender Retzingers markører for skam (Scheff, 1997: 86, 233-235). Det usikre bånd fører til fremmedgørelse mellem to parter eller grupper, hvor individerne ikke accepterer hinanden (Scheff, 1997: 65).

Stolthed er modsætningen af skam, og indikerer sikre bånd mellem individer (Scheff, 1997, 74). Det sikre sociale bånd angiver tilstanden, når to individer gensidigt forstår og accepterer hinandens tanker, tro og følelser, uden at give slip på sine egne holdninger, tro og følelser (Scheff, 1997: 65). I det sikre sociale bånd forstår og accepterer individerne hinanden, frem for at afvise og misforstå hinanden, som i det usikre sociale bånd (Scheff, 1997: 76).

Scheff argumenterer for, at kvaliteten af de sociale bånd i barndommen har stor betydning for, hvordan et individ klarer sig som voksen. Her pointerer han, at sikre sociale bånd skaber ansvarlig adfærd, mens usikre sociale bånd kan skabe det modsatte (Scheff, 1997: 73). Scheff argumenterer desuden for, at uerkendt skam er årsagen til psykisk sygdom som f.eks. depression. Uerkendt skam eller ignoreret skam kan føre til følelsesmæssige spiraler, hvor følelser som eksempelvis skam/vrede forplanter sig til nye, forstærkede følelser af uerkendt eller uforløst skam/vrede, hvilket til sidst kan ende med *emotional backlog*, som er følelsesmæssig spænding, der hober sig op i kroppen, og som forvolder stor smerte hos individet. Det er disse følelser, som Scheff argumenterer for kan være årsagen til både vold og psykisk sygdom (Scheff, 2012: 90-91).

Hirschi, T.: Causes of Delinquency (1969)

Hirschis teori forklarer, hvorfor mennesker ikke begår kriminalitet gennem teorien om de sociale bånd. Teorien forklarer, hvordan mennesker afstår fra at begå kriminalitet ud fra fire elementer: *Attachment, commitment, involvement* og *belief*. Disse elementer beskriver hver især en tilknytning til det konventionelle samfund, hvor tesen er, at hvis de sociale bånd til det konventionelle samfund ikke er tilstede vil vejen til afvigende adfærd være frit tilgængelig. Ifølge kontrolteorier som denne, vil alle individer grundlæggende have afvigende tendenser, men tendenserne bliver kontrolleret på forskellig vis, hvor Hirschi altså anvender de fire elementer, som forklares herunder (Hirschi, 1969: 30-34).

Attachment oversætter vi til tilknytning til andre individer, hvor det især, men ikke udelukkende, er tilknytningen til forældrene, der er vigtig i denne tese (Hirschi, 1969: 17-19). Hvis forældrenes tilknytning til barnet er stærk, vil det være mindre sandsynligt, at barnet udviser afvigende adfærd, da barnet i form af tilknytningen, vil bruge mere tid i forældrenes nærvær. I barndommen udviser forældre med stærk tilknytning til barnet *direkte kontrol*, hvilket betyder, at forældrene overvåger barnet, og afstraffer det proportionelt når det udviser afvigende adfærd. Hirschi argumenterer for, at den direkte kontrol vil blive omdannet til indirekte kontrol når barnet når teenageårene, hvor den morale forældrene har givet barnet i form af opdragelsen, vil føre teenageren til at afstå fra afvigende adfærd. Her argumenterer Hirschi for, at forældrene altså indirekte er til stede i barnets samvittighed, hvorfor det derfor stadig er forældrenes opdragelse, der kontrollerer barnet, og dermed vil manglende tilknytning og opdragelse betyde, at barnet frit kan udvise afvigende adfærd og dermed begå kriminalitet (Hirschi, 1969: 88).

Commitment kan oversættes til forpligtigelse, hvor individet investerer sin tid i en række aktiviteter, som eksempelvis kan være uddannelse eller karriere. Når individet overvejer at have afvigende

adfærd, vil individet overveje konsekvenserne ved handlingen, hvor risikoen for at miste sin investering i konventionel adfærd, hvilket altså her f.eks. kan være uddannelse (Hirschi, 1969: 20). Det er desuden ikke kun den investering individet hidtil har gjort, som bliver sat på spil, men også de fremtidsønsker individet ønsker at opnå med den konventionelle livsstil, f.eks. fremtidig karriere efter uddannelse, eller forfremmelser (Hirschi, 1969: 21).

Involvement kan oversættes til engagement, hvor hovedpointen ift. dette element er: “[...] *a person may be simply too busy doing conventional things to find time to engage in deviant behavior.*” (Hirschi, 1969: 22). Hermed sagt, at det er vigtigt at være engageret, først og fremmest i uddannelse eller karriere, men også i fritidsaktiviteter, hvor disse tilfredsstillende aktiviteter tilstrækkeligt til, at individet ikke overvejer at begå afvigende adfærd (Hirschi, 1969: 22).

Belief kan oversættes til tro, hvor individet skal tro på at eksistensen af de konventionelle normer i et samfund er de “rigtige” normer at følge (Hirschi, 1969: 23). Det vil sige, at jo mindre individet tror på de konventionelle regler og normer i et samfund, jo højere vil sandsynligheden være for at individet vil bryde disse normer og regler. Dog kan individet være af den overbevisning at kriminelle handlinger er forkerte, men da en sådan tro er betinget af øvrig tro, samt styrken af de øvrige bånd til det konventionelle samfund, kan et individ stadig begå afvigende adfærd på trods af troen på, at handlingen er forkert (Hirschi, 1969: 26).

3.2 Teori om afståelse fra afvigende adfærd

John H. Laub & Robert J. Sampson (2003): A Theory of Persistent Offending and Desistance from Crime

Laub og Sampson argumenterer i deres teori for, at kriminalitet er et dynamisk fænomen, hvilket vil sige at selvom et individ begår ungdomskriminalitet, er det ikke ensbetydende med at individet vil begå kriminalitet resten af livet. Laub og Sampson argumenterer for, at både social kontrol, personlige valg og de situationelle kontekster individet bevæger sig indenfor har betydning for fortsættelse eller afståelse fra kriminalitet (Laub & Sampson, 2003: 547). De argumenterer desuden for, at individers afståelse fra kriminalitet ofte sker når der er et såkaldt *turning point* i individets liv, hvilket er en ændring i situationelle og strukturelle omstændigheder, f.eks. indgåelse i et ægteskab eller et stabilt arbejde, men hvor også det personlige valg og alder spiller en rolle. Sampson og Laub har senere revurderet teorien og tilføjet, at der kan være flere turning points i et individs liv frem for et eller få turning points (Sampson & Laub, 2005: 33).

Afståelse fra kriminalitet er ifølge Laub og Sampson en proces over tid, fremfor en enkeltstående begivenhed. Ligesom Hirschi (1969) har den investering, som individet foretager i f.eks. et ægteskab eller arbejde en betydning for om individet afstår fra en kriminel løbebane (Laub & Sampson, 2003: 547). De observerede i deres studier desuden en forskel på de der fortsatte og afstod fra en kriminel løbebane, hvor de der fortsatte generelt kunne karakteriseres ved ustabilitet ift. karriere, ægteskab, bolig, samt fiasko ift. skole samt militæret, og desuden lange perioder af fængslinger. Dette klassificerer de som marginalisering og manglende struktur, som førte til yderligere kriminalitet, hvor også indflydelse fra afvigende jævnaldrende og kriminelle netværk spillede en rolle (Laub & Sampson, 2003: 548).

4.0 Metode

I dette afsnit vil projektets metodiske overvejelser vedrørende feltet, indsamling af empiri, samt analyse blive præsenteret. Desuden vil undersøgelsens proces undervejs præsenteres, samt de etiske overvejelser vi har gjort os.

4.1 Adgang til feltet

Tidligere anbragte tilhører et sensitivt felt, hvorfor vi som forskere har gjort os etiske overvejelser om at nærme os feltet på en respektfuld måde. Et vigtigt element i overvejelserne var, at informanterne ikke skulle føle sig forulempet af os, og at de ikke fik overskredet deres grænser ved deltagelse i interviewet. Det var dermed vigtigt, at informanterne kunne gå fra interviewet uden at være meget berørte af det afholdte interview (Jacobsen & Kristiansen, 2001: 66). Forinden interviewet var vi dog bevidste om, at det var umuligt ikke at have nogen form for indflydelse på informanterne, f.eks. kunne spørgsmålene bidrage til nye refleksioner omkring begivenheder, eller spørgsmålene kunne bidrage til at bearbejde traumatiske episoder. Selvom vi muligvis bidrog til bearbejdelsen af traumatiske episoder, var vi bevidste om, at vi ikke skulle agere som terapeuter, da vores formål var indsamling af empiri. Vi skulle desuden være opmærksomme på, at spørgsmålene kunne skabe en modsat effekt end at bidrage til bearbejdelse af episoder, da de behandlede emner kunne skabe negative følelser, som fortvivlelse eller sorg. Vi skulle overveje grundigt om spørgsmålene havde den ønskede effekt på vores udvalgte informanter, så vi ikke forårsagede skade med vores spørgsmål (Jacobsen & Kristiansen, 2001: 66).

4.2 Udvalgelse af informanter

Projektets fokus er på voksne, som har været anbragt udenfor hjemmet. Da feltet er et sensitivt område, formodede vi, at det kunne være udfordrende at rekruttere informanter, hvorfor vi gjorde os overvejelser omkring, hvordan og hvor vi kunne skabe kontakt til dem. Vi søgte indledende på internettet efter organisationer vedrørende tidligere anbragte, som resulterede i organisationen Baglandet, som er et kontaktsted for tidligere anbragte (Baglandet, 2019). Vi tog telefonisk kontakt til lederen af Baglandet Aalborg, Pernille S. Lindegren, hvor vi præsenterede vores projekt og hvordan Baglandet Aalborg kunne medvirke i undersøgelsen. Vi aftalte et møde, hvor vi fik yderligere viden om Baglandet og mulighederne for at anskaffe informanter. Vi valgte at lade Pernille S. Lindegren udvælge informanter ud fra de kriterier, vi havde opstillet, fremfor selv at hverve informanter i Baglandets åbningstider. Vi ønskede at anskaffe seks informanter, hvor tre skulle være fra Baglandet og tre som ikke var fra Baglandet.

Vi overvejede muligheden for deltagende observationer i Baglandet Aalborg, men blev enige om, at det ville være for tidskrævende, og ikke ville bidrage til et indblik i informanternes livsfortælling. Hvis vi havde valgt at undersøge praksis i Baglandet, havde deltagende observationer været gavnlige, da de kunne give et indblik i stemninger, klientel, relationer, mv. Ved deltagende observationer havde vi mulighed for selv at skabe relationer, og således selv udvælge de informanter, der skulle være grundlaget for undersøgelsen (Jensen, 2018: 187-189). Pernille S. Lindegren kom således til at fungere som gatekeeper: et individ, der står mellem interviewer og potentielle informanter (Keesling, 2011: 2). Fordelen ved at anvende Pernille som gatekeeper var, at hun på forhånd havde et kendskab til brugerne af Baglandet Aalborg. Uden kontakt til Pernille S. Lindegren havde det været vanskeligt at skaffe adgang til informanter, da vi ikke kunne komme ind i Baglandet uden aftale, da døren selv i åbningstiderne er låst. Det havde været optimalt, hvis vi kunne anskaffe informanter uden om en organisation, fordi der er risiko for ikke at opnå adgang til visse informanter ved brug af en gatekeeper (Åkerström & Wästerfors, 2018: 147). Vores beslutning om alligevel at anvende Pernille S. Lindegren som gatekeeper bestod i, at Baglandet er et værested for tidligere anbragte, og det er frivilligt at opsøge stedet. Vi vurderede hertil, at gatekeeperen ikke ville have en egeninteresse i, at de potentielle informanter skulle omtale Baglandet på en bestemt måde. Der kan dog stadig opstå selektionsbias ved at bruge en gatekeeper, da motivationen for at finde informanter kan være lavere hos gatekeeperen end undersøgerne. Vi oplevede da også, at der i empiriindsamlingsperioden var travlt i Baglandet Aalborg, hvilket var en af årsagerne til vi endte med to informanter fra Baglandet.

Vi havde forinden mødet med Pernille S. Lindegren udarbejdet en liste med kriterier til udvælgelsen af informanter. Kravene var, at vi ønskede informanter af begge køn i aldersgruppen 25-40 år. Aldersgrænsen på minimum 25 år blev sat, da vi ønskede at inddrage informanternes liv efter anbringelsen, hvorfor vi fandt det naturligt, at der skulle være gået nogle år efter endt anbringelse og den efterværnsoordning, som kan anvendes indtil en tidligere anbragt, fylder 23 år (Thomsen, 2019). Den øvre aldersgrænse på 40 år blev sat da vi ønskede, at anbringelsen skulle være foregået i nyere tid. Vores ønske var at få relativt unge informanter, således at anbringelsespraksis ikke adskilte sig radikalt fra den praksis, der er i dag. Vi diskuterede os dog frem til, at den øvre aldersgrænse ikke var afgørende for valget af informanter, hvilket betød, at vi ikke ville afvise informanter over 40 år i tilfælde af, at vi ikke havde nok informanter. Én af informanterne er derfor over 40 år. Et andet krav var, at informanterne skulle have været anbragt i minimum to år. For at få indsigt i diversiteten i livsfortællingerne fandt vi det interessant, at have både individer som havde været anbragt i plejefamilier og på opholdssteder, hvilket dog ikke var et krav. Vi gjorde klart for vores gatekeeper, at hensigten med interviewene var at undersøge informanternes livshistorier, og at interviewene dermed krævede en ikke på forhånd fast tidsramme.

For at få et indblik i diversiteten i livsfortællingerne valgte vi at søge efter tidligere anbragte, der ikke havde tilknytning til Baglandet, da denne tilknytning kunne give en vis ensartethed ift. tiden efter anbringelsen på trods af livsfortællingernes individuelle karakter. Vi valgte at søge på det sociale medie, Facebook, hvor vi søgte på diverse grupper for tidligere anbragte, og fandt gruppen "*Anbragte og tidligere anbragte*". Vi forsøgte indledningsvis at kontakte administratoren for gruppen, men da vi ikke modtog respons, meldte vi os selv ind i gruppen og blev godkendt. Vi skrev et kort opslag i gruppen med en præsentation af undersøgelsen, samt krav til informanterne jf. vores søgekriterier. Fem personer kommenterede opslaget, og havde interesse i at deltage i interviews. Vi tog kontakt til alle fem, men havde på forhånd besluttet, at vi ville udvælge tre informanter via denne søgning, hvorfor vi måtte vælge nogen fra. Dette blev gjort ud fra geografisk afstand, da en tidligere anbragt fra Sjælland var interesseret i at deltage, men da resten af informanterne befandt sig nærmere, ville vi først forsøge at aftale med dem, da det ville give mulighed for flere interviews om nødvendigt. En anden person var interesseret i at deltage, men gav udtryk for, at hendes kalender var fyldt, og kontakten var desuden ustabil, hvorfor personen blev fravalgt. Derfor valgte vi at aftale og gennemføre interviews med de resterende tre individer. En af interviewpersonerne matchede ikke

vores aldersmæssige krav på 40 år, men da kontakten var god, og personen virkede ivrig for at fortælle sin livshistorie, valgte vi at interviewe personen

Gennem vores søgning efter informanter lykkedes det os at gennemføre interviews med to individer fra Baglandet Aalborg, hhv. en mand og en kvinde, samt at gennemføre interviews med tre informanter, som vi fik kontakt med gennem Facebook, hhv. to mænd og en kvinde.

4.3 Ethiske overvejelser

Da vi besluttede os for at søge informanter, som ikke var tilknyttet Baglandet, var vi bevidste om, at vi kunne møde udfordringer ift. at komme i kontakt med tidligere anbragte. Vi valgte dog alligevel denne retning, da en person fra vores gruppe havde en bekendt, der tidligere havde været anbragt, og vi tænkte, at vi kunne få en informant i eller gennem vedkommende. Efter flere overvejelser omkring at inddrage denne person lod vi dog være, da vi kunne konkludere, at det ville være forbundet med nogle etiske overvejelser. Disse overvejelser var bl.a., hvilken betydning interviewet kunne have for forholdet mellem informanten og gruppemedlemmet efterfølgende. Dertil kom at informanten måske ville føle trang til at udlevere flere informationer end individet havde lyst til pga. relationen til gruppemedlemmet. Modsat kunne det dog også være plausibelt, at personen ville være mere tilbageholdende pga. den personlige relation. Vi diskuterede muligheden for at anvende denne person som gatekeeper, men igen var der mange etiske dilemmaer, som talte imod dette valg, såsom at der kunne blive inddraget flere bekendte eller familiemedlemmer som informanter, og at det ville kunne skabe problematikker i familien eller til gruppemedlemmet. Derfor valgte vi at indsamle informanter udenfor vores egen kreds af bekendte, venner og lignende.

I begyndelsen af hvert interview blev informanten informeret om fortrolighed i projektet gennem samtykkeerklæringen, som interviewer og informanten underskrev i fællesskab. Erklæringen gav informanten sikkerhed og gjorde det muligt for os at benytte informationer fra informanten gennem interviewene. Af hensyn til at beskytte vores informanter vil der gennem både transskriptioner af interviewene samt analyse blive benyttet bogstaver til at anonymisere informanter, individer, byer og lokationer, som informanterne omtaler i interviewene. I tilfælde af personfølsomme oplysninger givet gennem interviewene, vil disse også blive anonymiserede (Brinkmann & Tanggaard, 2010: 443-444).

Vi gjorde os overvejelser efter interviewet med vores informant, Dennis, da han havde en medfødt hjerneskade, som angiveligt påvirker store dele af hans liv. Vores etiske overvejelser gik på, hvordan og i hvor høj grad hjerneskaden påvirkede hans opfattelse af, hvad der er rigtigt og forkert, hvad der endelig var sket i hans barndom, ungdom og nuværende voksenliv. En anden overvejelse var, hvor

troværdig han var mht. at svare på vores spørgsmål. Konklusionen var dog at anvende interviewet, da den biografisk narrative metode omhandler individers egne oplevelser, hvorfor troværdigheden spillede en mindre rolle. Hjerneskaden er selvsagt med til at forme hans livsfortælling, da den er en del af hans person. Flere af de andre informanter har psykiske lidelser, hvilket ligeledes er en del af deres person, og er med til at forme deres respektive livsfortællinger.

Vi gjorde os inden afholdelsen af interviewene bevidste om at spørgsmål, vi selv opfattede som "uskyldige", kunne virke invaderende for informanten. Dette var vi opmærksomme på under hvert interview, og dermed iagttog vi undervejs informantens reaktioner på spørgsmålene, for at sikre at vi ikke overskred væsentlige grænser hos informanten. Da vi ikke fuldkomment kunne sikre, at vi ikke stillede invaderende spørgsmål ift. informantens følelser, tydeliggjorde vi i starten af interviewet, at informanten havde ret til at afvise spørgsmål, hvis det blev ubehageligt at tale om, eller at de af andre årsager ikke ville ind på emnet. Intervieweren skulle primært være lyttende og opretholde en neutral position, hvilket dog i praksis kunne være vanskeligt pga. livsfortællingernes voldsomme karakterer (Brinkmann & Tanggaard, 2010: 437).

4.4 Biografisk narrativ metode

I undersøgelsen anvender vi den biografisk narrativ metode, da vi ønskede at undersøge tidligere anbragtes livshistorie. Et narrativ er en fortælling, der er karakteriseret ved et meningsskabende plot fortalt i retrospektiv (Thomsen, Bo & Christensen, 2016: 14). Vi fandt metoden passende, da vi ikke udelukkende ønskede at lave en undersøgelse om selve anbringelsen, men inddrage et helhedsbillede af individernes livshistorie, hvor anbringelsen spillede en rolle, idet det kunne give et dybere indblik i den livsverden, anbragte personer kan opleve (Creswell, 2013:74-75). En narrativ tilgang åbner op for en udforskning af, hvordan de fem tidligere anbragte konstruerer narrativer, og hvordan de anvender narrativerne (Thomsen, Bo & Christensen, 2016: 18). Gennem interviewpersonernes narrativer gives der et indblik i hvordan identiteter konstrueres, og hvordan den sociale verden tolkes og forstås af de fem tidligere anbragte, der er omdrejningspunktet for vores projekt (Thomsen, Bo & Christensen, 2016: 13). Den narrative metode blev desuden vurderet som passende, da den ligesom skønlitteratur både har en begyndelse, midte og slutning, og at der samtidig var en eller flere kampe, konflikter og såkaldte turning points, som vi anså som værende vigtige ift. at undersøge tidligere anbragtes livshistorie (Creswell, 2013:74-75). Dette betød i praksis, at vi ønskede at inddrage hele informantens livshistorie, da vi hermed kunne få indblik i et længere forløb og dermed udvikling fremfor blot at fokusere på en enkelt periode eller begivenhed i individets liv.

Den biografisk narrative metode tillægger en åben tilgang til empiriindsamlingen (Antoft & Thomsen, 2002: 157). I empiriindsamlingen er det de erfaringer, som interviewpersonen har gjort sig gennem sit liv, der er undersøgelsens fokus (Clandinin & Connelly, 2000: 18). Det er under empiriindsamlingen vigtigt, at interviewerens kan sætte sin egen forforståelse til side, således det er interviewpersonens egne holdninger og erfaringer, der kommer til udtryk. Dette kaldes også bracketing, hvor interviewerens ved at sætte sine egne forforståelser til side, giver plads til at subjektiviteten kan være i fokus. Det er dermed også vigtigt, at det er interviewpersonen, der taler mest muligt under interviewet. Vi var dog bevidste om, at det ikke ville være muligt at sætte vores egen forforståelse helt til side, da den altid ville være med i vores underbevidsthed. Det betyder, at den viden vi har tilegnet os gennem egne erfaringer og studier altid vil have en vis indflydelse på vores tilgang til informanterne, og dermed ikke kan tilsidesættes fuldstændig. Nogle af spørgsmålene i interviewene kan dermed have været ubevidst teoretiske, dog uden at det var formålet i situationen. I den biografisk narrative metode ligger en abduktiv tilgang, hvor teorien ikke udgør fundamentet for undersøgelsen, men der er samtidig en erkendelse af, at teori er nødvendig for at kunne generere ny viden, ved at sætte interviewpersonens fortællinger op mod eksisterende teori (Antoft & Thomsen, 2002: 157-158).

I empiriindsamlingen fandt vi det vigtigt, at vi i så vidt muligt omfang udførte længere samt opfølgende interviews med interviewpersonerne, for at vi fik en detaljeret og omfattende empirimængde, hvilket den narrative metode lægger op til. Det kan være en udfordring at etablere en tillid, der åbner op for, at interviewpersonerne har lyst til at dele de mere følsomme aspekter af deres livshistorie over for personer, de møder første gang. Vi ønskede derfor at udføre opfølgende interviews med interviewpersonerne i de tilfælde, hvor der var behov og mulighed for det, da vi havde en forventning om, at dette kunne medføre, at interviewpersonerne blev mere trygge, og dermed ville være mere åbne overfor at fortælle om deres erfaringer. Desuden skabes erfaringer, og dermed narrativer, i en given kontekst. Dvs. at selvom det er den samme interviewperson der interviewes over flere gange, vil narrativet kunne ændres, da den afhænger af konteksten, tidspunktet for fortællingen, og hvem der er modtageren for fortællingen (Thomsen, Bo & Christensen, 2016: 14). Ydermere havde flere af interviewpersonerne barske fortællinger, som rummede ømtålelige emner, hvilket også var et argument for at afholde interviewene over flere gange.

En vigtig faktor i narrative interviews er at udføre lange og uddybende interviews med informanterne, og det krav blev forsøgt at efterleve under hvert udført interview, under de forudsætninger vi havde. To af de udførte interviews var over to timer lange, da vi afsluttede dem. Da vi havde fået

transskriberet de to interviews, var vi tilfredse med dybden af livsfortællingerne, hvorfor vi valgte ikke at udføre et opfølgende interview med de to informanter. En anden grund var at vi vurderede at overskuddet hos de to informanter var lavt, da de havde været meget følelsespåvirket under det første interview. Vi udførte opfølgende interview med de to informanter fra Baglandet, hhv. fordi livet efter anbringelsen ikke blev behandlet i interviewet med den ene informant, og fordi der var et behov for at få flere samt uddybende svar hos den anden informant. Hos informanten, som var over 40 år, vurderede vi at ét interview var tilstrækkelig, delvist fordi interviewet var dybdegående, og delvist fordi informanten virkede påvirket af interviewet, da der under interviewet kom flere fortrængte minder til overfladen. Den narrative metode er altså ikke udført i sin bogstaveligste forstand, da vi i nogle tilfælde blot foretog ét interview, som til gengæld vurderedes at være tilstrækkeligt dybdegående, og hvor vi samtidig respekterede vores eget ønske om at skulle efterlade informanterne i en rimelig forfatning.

I vores tilgang til dataindsamlingen valgte vi at anvende åbne spørgsmål, som inviterede informanten til at tale om forskellige tidspunkter, relationer eller steder i deres liv. De åbne spørgsmål inviterede ydermere informanten til at tale frit om forskellige emner, samtidig med at det inviterede interviewereren til at indtage positionen som lytter (Creswell, 2013: 25). Vi gjorde derfor ikke brug af en struktureret eller semistruktureret interviewguide, da vi ønskede at omfavne interviewpersonens fortælling, således det var personens egen fortælling og dermed emner, kronologi, turning points, konflikter, etc., der skulle komme til udtryk. Vi var desuden også bevidste om, at fortællingerne ikke nødvendigvis ville være af ensartet karakter, og dermed kunne en åben tilgang til spørgsmålene bringe de individuelle fortællinger bedst muligt i spil. Vi havde dog på forhånd talt om, hvilke emner vi ud fra tidligere research fandt relevante samt naturlige ift. en persons livsfortælling. Disse emner blev brugt som en guide til, hvis samtalen skulle gå i stå, samtidig med, at den sørgede for, at der var en vis konformitet ift., hvilke emner der blev berørt under interviewene. I de tilfælde hvor vi gennemførte opfølgende interviews, havde vi under det opfølgende interview i højere grad forberedt spørgsmål, da formålet med de opfølgende interviews var at få uddybet eller få skabt klarhed over nogle af de emner og situationer, der var blevet eller manglede at blive berørt i det første interview.

4.5 Udarbejdelsen af spørgsmål til interviewene

Op til empiriindsamlingen havde vi udført en problemformulering, som gennem undersøgelsens proces er ændret flere gange. Vi var dog bevidste om, at vi ville undersøge de tidligere anbragtes livsfortælling, og at vi jf. den biografisk narrative metode ville have en åben tilgang til spørgsmålene, således flest mulige aspekter af deres liv ville blive frembragt. Dermed er det da også informanternes

egen fremstilling af deres livsfortælling, der bliver bragt frem, som altså ikke er den reelle sandhed. Empiriindsamlingen var dermed induktiv, da vi i denne del af processen ikke anvendte teori og søgte at sætte vores egne forforståelser til side. Dog havde vi på forhånd læst litteratur om anbringelser, således vi ud fra et bredt vidensspekt kunne stille de relevante spørgsmål. Vi lod dog i høj grad informanterne styre interviewsituationen, hvor vi forsøgte udelukkende at stille spørgsmål til f.eks. tidspunkter i livet, samt uddybende spørgsmål til episoder.

Interviewene blev udført i et almindeligt hverdagsprog, hvor der ikke blev anvendt akademiske udtryk, da vi ønskede at mindske muligheden for misforståelser mellem informanten og interviewer. Hverdagsprog blev ligeledes anvendt, fordi vi ville skabe en naturlig dialog med informanten, som kunne bidrage til en uddybende empiriindsamling. Formålet med interviewspørgsmålene var at ruste os selv til at stille åbne spørgsmål til informanterne, og at vi ønskede have en narrativ tilgang til interviewet, således at informantens naturlige fortælling blev bragt i spil. Eksempler på åbne spørgsmål kunne bl.a. være “Vil du fortælle om dit liv før anbringelsen?”, “Kan du give et eksempel på (emne)?”, “Har du lyst til at fortælle om (emne)?”, “Har du lyst til at uddybe det?”, samt “Vil du fortælle mig, hvad der skete?”. Desuden valgte vi at skrive emner samt underemner ned, som vi ønskede at få viden om. Disse emner var valgt på baggrund af, hvad vi forventede en persons livshistorie overordnet kunne indebære. Emnerne var: relationer, skoleliv, arbejdsliv, overgang til anbringelse, overgang til voksenliv, kriminalitet/misbrug, forhold til systemet/det offentlige og til eftervænsordningen.

4.6 Mødet med feltet

Vi foretog i alt fem interviews. De to informanter fik vi gennem vores gatekeeper i Baglandet i Aalborg, hvilket også var stedet, hvor vi foretog interviewene. Vi havde ingen direkte kontakt til disse to informanter foregående for interviewene. De resterende tre informanter fik vi kontakt til gennem Facebook, og disse interview blev afholdt hjemme hos informanterne. Hvert interview blev afholdt af to gruppe-medlemmer, som medbragte kage for at skabe en uformel stemning. At interviewene blev afholdt for informanterne velkendte og trygge steder var medvirkende til at skabe en afslappet stemning fra starten, hvilket var vigtigt, da interviewene potentielt kunne omhandle følsomme emner, og det kunne samtidig medføre at informanterne talte mere åbent om emnerne.

Interviewene blev indledt med, at vi præsenterede undersøgelsen, samt forklaringen og underskrivelse af samtykkeerklæringen. Desuden informerede vi informanten om, at det var muligt at sige fra overfor spørgsmål, som personen ikke ønskede at svare på, og at det var i orden med

længere tænkepauser under interviewet. Informationerne skulle være med til at vejlede og berolige informanten.

Vi havde på forhånd besluttet, at vi jf. den biografisk narrative tilgang skulle holde en neutral position under interviewene. Vi erfarede dog, at dette var vanskeligt, da interviewene både indebar voldsomme og følelsesmæssige dimensioner, hvor det var svært ikke at vise foragt eller empati overfor informanternes fortællinger. Vi anvendte dog egne reaktioner til at spørge yderligere ind til disse fortællinger, således de kunne blive uddybet, dog ikke på de tidspunkter, hvor vi kunne se at informanterne var synligt påvirkede af emnerne, eller direkte sagde fra overfor specifikke emner.

4.7 Behandling af empiri

Efter empiriindsamlingen transskriberede vi interviewene ud fra en transskriptionsnøgle, som havde til formål at skabe en ensartethed i transskriptionerne. Transskriptionsnøglen var en guide til, hvordan vi transskriberede vores interviews mht. symboler, såsom når informanten grinte, holdte en tænkepause eller sagde en by - og personnavn, hvormed vi skabte gennemsigtighed for læseren af transskriptionerne (Appendiks C; appendiks 1-5). Vi gennemgik desuden transskriptionerne flere gange for at sikre, at de var udført efter høj standard, og at informanterne blev fuldt ud anonymiseret. Derefter kodede vi interviewene i programmet Nvivo. Først kodede vi interviewene ud fra emner, hvilket viste sig at være problematisk, da vi gik i gang med analysen. Derfor valgte vi at kode interviewene endnu engang, hvor vi kodede på baggrund af de teorier, som vi havde valgt at anvende. Dette betød at analysen blev mere struktureret, da vores kodning i højere grad var struktureret efter formålet.

4.8 Videnskabsteoretisk standpunkt

I denne undersøgelse læner vi os op ad pragmatismen, hvor vi undersøger, hvordan konkrete individer handler i konkrete situationer, og fokus er dermed ikke på, om det samme ville gøre sig gældende for andre individer i samme situationer (Egholm, 2014: 171). I tråd med pragmatismen er vores tilgang til undersøgelsen abduktiv, hvor vi fokuserer på at de tidligere anbragtes livsfortællinger som fænomen. Vores tilgang til empiriindsamlinger var induktiv, da vi i så vidt muligt omfang forsøgte at tilsidesætte vores egne forforståelser, samt ikke inddrog teorier i spørgsmålene til interviewerne, hvor vores tilgang til analysen i højere grad er abduktiv, hvor vi inddrager forskellige teorier, som kan være mulige forklaringer på, hvorfor individerne handler, som de gør, hvor vi samtidig inddrager den kontekst, de fortæller om (Egholm, 2014: 176-177).

4.9 Analysestrategi

Analysen er opdelt i individuelle analyser, således at hvert individs livshistorie bliver præsenteret sammenhængende. Vores analyse er derfor delt op i fem særskilte afsnit, hvor vi analyserer hvert individs livshistorie på baggrund af teorier om sociale bånd. Her har vi valgt at inddrage teorier af hhv. Scheff (1997, 2012) og Hirschi (1969), som hver især behandler sociale bånd, hvor Scheff primært behandler de sociale bånd mellem mennesker, hvor Hirschi behandler de sociale bånd mellem individer og det konventionelle samfund. Iht. Scheffs teori anvender vi bl.a. Retzingers markører for skam og vrede til at identificere skam, som indikerer usikre bånd jf. Scheff (Scheff, 1997: 233-235). I analysen inddrager vi episoder fra individernes livshistorie, hvor vi kan identificere sociale bånd samt analysere på kvaliteten af de sociale bånd. Desuden identificerer vi afvigende adfærd hos informanterne.

I diskussionen diskuterer vi, hvilke årsager der kan være til, at informanterne fortsætter eller afstår fra at udvise afvigende adfærd primært på baggrund af teori af Laub og Sampson (2003). Der tages altså udgangspunkt i fundene fra forrige afsnit, hvor både teorierne af Scheff (1997; 2012), Hirschi (1969), samt Laub og Sampson (2003; 2005) bliver diskuteret iht. den afståelse eller fortsat afvigende adfærd, som der er identificeret i de fem informanters livsfortællinger.

Vi analyserer livsfortællingerne på baggrund af det fortalte, hvilket betyder at vi ikke tager forsøger at klargøre om fortællingerne er sande eller ej, da det er informanternes fremstilling af egen livsfortælling, der fokuseres på. Hvis der er direkte modsigelser eller at fortællingen virker usandsynlig, påpeger vi det dog. Det er pga. opgavens omfang ikke muligt at gengive den fulde livsfortælling, hvorfor vi har gengivet og analyseret på de dele af fortællingerne, som er vigtige både mht. sociale bånd og afvigende adfærd, men også ift. at få essensen af den samlede livsfortælling frem.

5.0 Personanalyser

I dette afsnit vil vi præsentere og analysere de fem informanters livshistorier på baggrund af teorier om sociale bånd af Hirschi og Scheff, som er præsenteret i afsnittet "*Teori*". Efter personanalyserne vil der være en opsummering på fundene i de fem analyser.

5.1 Amalie

Amalie er en kvinde på 29 år, der er under uddannelse til pædagog (Appendiks 1: 2). Amalie er diagnosticeret med borderline og ADHD (Appendiks 1: 221). Amalie var anbragt fra 14-18 år. Amalies anbringelse var en såkaldt netværksanbringelse, hvor hun blev anbragt hos venner af familien. I første omgang boede Amalie hos plejefamilien på prøve, men familien blev godkendt som plejefamilie, og Amalie boede derfor størstedelen af sin anbringelsesperiode hos venneparret, som hun udviklede en tæt relation til (Appendiks 1: 128, 141). Fra Amalie var 17 år, var hun anbragt i en såkaldt hybel i området, hvor hendes biologiske familie boede. Hyblen, som Amalie boede i, var et rækkehus, hvor Amalie boede sammen med andre anbragte unge, hvor der var en pædagog tilknyttet hyblen fra klokken 8-16 i hverdage. Det var kutyme for stedet, hvor plejefamilien boede, at unge drog videre til en større by for at fortsætte med deres uddannelse efter folkeskolen, hvorfor Amalie endte med at blive tilbudt ”hyblen” (Appendiks 1: 174). Amalie er det ældste barn ud af to fra det, hun betegner som en typisk middelklassesfamilie, hvor der har været mange skjulte forhold. Begge forældre var misbrugere, hvor faderen var alkoholmisbruger og moderen pillemisbruger. Samtidig udøvede forældrene ofte vold mod hinanden. Amalie beskrev sin far som en patriarkalsk arketype (Appendiks 1: 21), og moderen som ”hjemmegående husmor”, men det var pga., at moderen var syg, både fysisk og psykisk, og derved ikke kunne varetage et job i en lang periode af Amalies barndom (Appendiks 1: 51).

5.1.1 Barn af et splittet hjem

Da Amalie er 12 år, gennemgår forældrene en voldsom skilsmisse, hvor Amalie tilskriver ændringer i familien, som optakten til skilsmissen. Moderen fik i tiden op til skilsmissen et fleksjob, hvorefter moderen: ”[...] får ligesom et nyt liv efter hun har været syg i mange år [...]” (Appendiks 1: 15). Dette påvirker Amalies far, der ikke har det godt med moderens opblomstring i forbindelse med det nye fleksjob, hvilket Amalie tilskriver, at faderen havde arbejdet meget for at holde sammen på familien. Skilsmisens voldsomme karakter bestod bl.a. i, at forældrene førte retssag mod hinanden angående volden i deres parforhold. Familien blev desuden indkaldt til møde ved Statsforvaltningen for at afgøre spørgsmålet om, hvor børnene skulle bo. I den forbindelse valgte Amalie, at hun ikke ville have kontakt til sin far (Appendiks 1: 15), hvilket skabte en stor kløft imellem dem, bl.a. fordi: ”[...] da mine forældre ligesom bliver skilt, der er det ham, der kommer ind klokken lort om natten og råber og skriger, at nu skal far og mor skilles og ligesom vælger at tage mig og min lillebror, og ja, lige stille skubbe os ned af trappen og ud ad døren. Midt i november med strømpesokker og nattøj. Og der taber jeg ligesom det første for ham.” (Appendiks 1: 21).

Inden skilsmissen betragtede Amalie sin far som "forælderen", hvor forholdet til moderen var anderledes. Det sociale bånd mellem Amalie og faderen karakteriseres som et sikkert bånd, bl.a. på baggrund af Amalies opfattelse af faderen, som "forælderen", og at hun anså sig selv som "fars pige" (Appendiks 1: 21, 285). Under og efter skilsmissen ændrede Amalies syn på faderen sig midlertidigt. Det sikre bånd mellem faderen og Amalie ændrede karakter til et usikkert bånd, hvilket tilsyneladende var pga. faderens karakterskift (Scheff, 1997: 49). Ifølge Scheff vil det sociale bånd mellem barn og forælder blive beskadiget, hvis det først og fremmest ikke bliver opbygget, vedligeholdt eller repareret efter en skade (Scheff, 1997: 76).

Den måde faderen annoncerede skilsmissen på, samt hans efterfølgende voldsomme håndtering af konflikter blev altså et vendepunkt i relationen mellem dem (Appendiks 1: 21-23). Faderen forsøgte aldrig at reparere det beskadigede bånd, og efter skilsmissen blev båndet, ikke vedligeholdt pga. manglende kontakt (Scheff, 1997: 76). Umiddelbart har det sociale bånd til moderen på intet tidspunkt under opvæksten eller anbringelsen kunnet karakteriseres som et sikkert bånd (Scheff, 1997: 49). Bl.a. følte Amalie, at hendes mor var ligeglad med hende, særligt efter fødslen af Amalies bror hvorefter moderens opmærksomhed primært var rettet mod broderen: "[...] *jeg har ikke rigtig nogen erindring om den her kærlige mor eller noget som helst, altså hun har bare været der.*" (Appendiks 1: 51). Hirschis teori bakker op om Scheffs pointe om, at sociale bånd har indflydelse på et individs risiko for at udvikle afvigende adfærd på et tidspunkt i livsforløbet (Hirschi, 1969: 30-34; Scheff, 1997: 73).

I skolen mødte Amalie også udfordringer, hvor hun fra 4. klasse oplevede mobning. I tillæg hertil forklarede Amalie, at hun havde en udadreagerende adfærd, og at hun hurtigt blev: "[...] *den dér outsider og har egentligt været det igennem det meste af min skolegang.*" (Appendiks 1: 15). Efter skilsmissen flyttede Amalie med sin mor og lillebror til et andet sted i byen. Amalie beskriver området, som et socialt udsat boligkvarter. Amalie fandt i dette område en ny vennegruppe, der beskrives som en gruppe af utilpassede unge. Vennegruppen blev et fristed for Amalie, hvor hun bl.a. beskrev, at der altid var nogen at være sammen med, og at der ikke var forventninger til én i gruppen. Amalie oplevede ikke længere en følelse af at være en "outsider" (Appendiks 1: 35-39). Gruppen bestod af personer, der kom fra vidt forskellige baggrunde: "*Jeg tror bare, dét vi havde tilfælles var, at vi ikke havde nogen plads i samfundet, altså vi havde ikke nogen plads i vores klasser altså*" (Appendiks 1: 35). Amalies udtalelser om vennegruppen tyder på, at vennegruppen havde dannet en subkultur, hvor der herskede nogle andre normer end i det konventionelle samfund. Subkulturer kan anses som en kollektiv løsning på et problem, og der er i den subkulturelle forskningstradition flere

bud på, hvad en subkultur kan være en løsning på som ikke vil blive behandlet videre her (se f.eks. Cohen, 1955; Bloch & Niederhoffer, 1958). Amalies havde ikke en opfattelse af, at gruppens enkelte medlemmer var kriminelle, men blot:

”[...] *en masse utilpassede unge, der ikke have noget sted at være [...] Der var selvfølgelig nogle af knejterne, der var, altså, gode til, hvad skal man sige, at stjæle biler og ryge noget hash [...] Der har da også været noget vold involveret [...] hvis der er nogen, der har pisset nogen af i gruppen, eller et eller andet, så står man jo sammen.*” (Appendiks 1: 35-37).

Efter skilsmissen havde Amalie ingen sikre bånd til sine forældre, til gengæld udviklede Amalie en stærk tilknytning til sin vennegruppe. Amalie bevægede sig dermed længere væk fra det konventionelle samfund (Hirschi, 1969: 17-19). Amalies skoleforpligtigelse blev også svækket, til dels pga. udfordringerne hun mødte i hjemmet, der førte til at tilknytningen til vennegruppen blev styrket. I vennegruppen herskede der desuden en norm om at pjække fra skolen, hvilket i høj grad påvirkede Amalies følelse af forpligtigelse (Hirschi, 1969: 21).

Efter skilsmissen havde familiestrukturen gennemgået en markant forandring. Umiddelbart kunne det fremstå, at båndet mellem Amalie og moderen i forbindelse med skilsmissen blev styrket i en vis grad, eftersom Amalie valgte at flytte med moderen og ikke længere have kontakt til faderen, men de efterfølgende begivenheder og hændelser, som Amalie beretter om i sin fortælling, tyder ikke på, at båndet mellem dem var blevet styrket. Derimod fremstår båndet som at være blevet svækket yderligere (Scheff, 1997: 76). Scheffs teori omfavner til dels John Braithwaites tese om reintegrativ- og stigmatiserende skam. Braithwaites pointerer, at kriminalitet og afvigende adfærd kan kontrolleres gennem skam. Det er dog en forudsætning, at skammen er reintegrativ, hvilket vil sige, at skammen udføres med bånd af respekt og kærlighed. Modsat hvis skammen er stigmatiserende, vil den kunne være med til at føre den udskammede person ind i en subkultur (Braithwaite, 1989: 268). I lyset af Braithwaites teori kan der argumenteres for, at moderens ikke-proportionelle disciplinering og de modsatrettede handlinger virker stigmatiserende for Amalie (Appendiks 1: 35-39). Bl.a. beskrev Amalie hvordan det fremstod, at moderen søgte at overtage rollen som familiens overhoved efter skilsmissen, og efterfølgende forsøgte at disciplinere Amalie. Først og fremmest stod det i kontrast til den rolle, moderen havde udfyldt inden skilsmissen, hvor hun for Amalie bare havde været til stede, men ikke blev tillagt en kærlig moderrolle med en disciplinerende egenskab (Appendiks 1: 51). Derudover stod den nye rolle, moderen forsøgte at udfylde, også i kontrast til moderens ønske om et 'nyt liv' (Appendiks 1: 53). Amalie oplevede efter skilsmissen, at moderens disciplinering af Amalie ikke altid var proportionel med de handlinger, Amalie udførte. Idet moderen søgte at udøve en social

kontrol over Amalie, hvor skam ifølge Scheff og Braithwaite er en underliggende faktor, får moderens hensigt om disciplinering af Amalie en modsatrettet virkning på i tilfælde hvor hun har forsøgt at kontrollere hvornår Amalie skulle være hjemme om aftenen, når hun var sammen med vennegruppen: *"Lige så trodsig som man er, så blev jeg jo bare væk. Og så vælger hun jo så bare at prøve at hente mig. Og så bliver det jo til konfrontation dér, altså. Hvordan hun har stået og skabt sig foran mine venner [...]"* (Appendiks 1: 53). Den stigmatiserende skam får derved vennegruppen, og den subkultur denne har dannet, til at fremstå mere tiltrækkende for Amalie. Scheff læner sig op ad Braithwaites tese om den reintegrative skam, og understreger i forlængelse af Braithwaite, at skam er en normal proces i social kontrol, og at skam kun bliver et forstyrrende element i opdragelsen af et barn, hvis den fornægtes eller skjules (Scheff, 1997: 74). Fornægtelsen af skammen kan således skabe en selvforstærkende spiral af fremmedgørelse, hvilket vil sige, at ved Amalie fornægter skammen angående forholdene i moderens hjem efter skilsmissen, kan have ført til, at Amalie og moderen er blevet yderligere fremmedgjorte overfor hinanden (Scheff, 1997: 74). Båndet mellem Amalie og moderen blev altså mere usikkert efter skilsmissen, og Amalie anså det *"[...] som om, at dét min far har udsat hende for, dét skal hun så udsatte mig for nu, i forhold til vold og psykisk terror"* (Appendiks 1: 15). Særligt en episode fik en stor betydning for Amalie. Moderen finder efter skilsmissen en ny kæreste, der misbruger Amalie seksuelt, hvilket Amalie konfronterer moderen med: *"[...] det gør jo så, at min mor, hun-hun hele tiden mistror mig for alt hvad, jeg siger og alt hvad, jeg gør, er løgn, altså øh, og at er min skyld, og ja, sådan noget."* (Appendiks 1: 15).

Kort tid efter Amalies 14-års fødselsdag kulminerer konflikten mellem Amalie og moderen, hvorefter moderen vælger at smide hende ud hjemmefra. Amalie bor herefter hos en veninde i fire uger, men her kunne Amalie ikke blive boende, så de efterfølgende to måneder bor Amalie hos forskellige venner (Appendiks 1: 19). I de måneder får Amalie kontakt til kommunen, der på daværende havde et tilbud, der forsøgte at hjælpe familier i eget hjem, før en anbringelse blev taget til overvejelse. Derfor blev der tilknyttet en konsulent til moderen og Amalie, der skulle guide moderen i forælderrollen. Tilbuddet afhjalp dog ikke konflikten og problemerne i hjemmet. Ifølge Amalie førte konsulenten en konsekvent pædagogik, hvor Amalie f.eks. forsøgte at forlade lejligheden, hvor konsulenten anvendte fysisk magt overfor Amalie for at stoppe hende (Appendiks 1: 83-85). Ifølge Amalies beretning virkede konsulentens tilgang modsat end hensigten var: *"[...] det var som om, at det bare blev stemplet, at problemerne, det var mig der skabte dem, for igen, min mor, hun er skide dygtig til at manipulere med folk, og til at få det til at se som hun gerne vil se. Så det var mig, der var problemet."* (Appendiks 1: 106). Amalie følte ikke, at der var nogen på hendes side. Amalie anså det

for et svigt, at kommunen ikke så tingene fra hendes perspektiv, og at det var hende, der blev anset for at være problemet (Appendiks 1: 47, 69, 106, 221, 339). Amalies ordvalg omkring kommunens sagsbehandling indikerer vrede som følge af skam, jf. Scheff (Scheff, 1997: 233-235).

Efter tre måneders hjemløshed bliver kommunen mere opmærksomme på situationen. Det blev besluttet at Amalie skulle anbringes (Appendiks 1: 108). I begyndelsen ville sagsbehandleren anbringe Amalie på en lukket døgninstitution, men en dag taler moderen med en veninde, hvor den pågældende veninde: ”[...] synes egentlig, at det var pisse synd for mig, at der ikke var nogen som ligesom tog mit parti, så de valgte at tilbyde, jeg kunne komme derover i en tre måneder til en start, bare lige for at få det hele lidt på afstand [...] (Appendiks 1: 128).

5.1.2 Anbragt i netværket

Amalie ville i første omgang ikke ud til moderens veninde, fordi hun ikke ville væk fra sin vennegruppe og lillebror. I forsøget på at få Amalie til tage over til veninden, lokkede moderen med, at Amalie ville få en ny telefon, hvis hun sagde ja, hvilket hun gjorde (Appendiks 1: 128). Fire dage efter Amalie havde sagt ja til at tage ud til veninden og være i nogle måneder, blev hun sendt derhen (Appendiks 1: 136). Amalie fandt tryghed hos sin plejemor, og der blev hurtigt etableret en grobund for et sikkert bånd (Appendiks 1: 157; Scheff, 1997: 65). Amalie følte, at plejefamilien investerede tid i hende, men samtidig satte de ikke krav til hende (Appendiks 1: 141) Plejefamiliens investering af tid overfor Amalie, kan have medvirket til, at Amalie også ønskede at investere i plejefamilien, hvilket kan have styrket tilknytningen mellem dem (Hirschi, 1969: 17-19).

Hverdagen i den nye skole blev dog ikke nemmere for Amalie, hvor Amalie forklarede, at hun relativt hurtigt kom i konflikt med nogle af eleverne på skolen, som Amalie omtalte som “*kære populære typer*” (Appendiks 1: 136). Derfor fandt Amalie hurtigt sammen med en vennegruppe, der mindede hende om vennegruppen fra hendes hjemby, og som hun betegnede som “*outsiders*” (Appendiks 1: 136). På trods af udfordringerne i skolen, samt usikkerhed pga. manglende godkendelse som plejefamilie, begyndte Amalie at finde sin plads i plejefamilien (Appendiks 1: 141). Moderens veninde og dennes familie endte dog med at blive godkendt som plejefamilie, og derfor blev Amalie permanent anbragt dér. Amalie omtaler selv tiden, som at hun begyndte at få ro i sin tilværelse, men samtidig reagerede Amalie på usikkerheden, der herskede inden anbringelsen: ”*Jeg begyndte lige så stille at finde min plads derovre, men det gjorde så også, at jeg begyndte at blive meget mere sårbar i og omkring dét med kontakt til mine forældre og igen begyndte med at være selvskadende og kunne ikke finde ud af de her relationer og sådan noget.*” (Appendiks 1: 141). På trods af fordelene ved slægts- og netværksanbringelser, som den Amalie oplevede, bliver relationen mellem den anbragte

og de biologiske forældre også i den eksisterende forskning betragtet som problematisk i flere tilfælde, fordi den unge skal lære at navigere i en ny form for relation, både til de biologiske forældre, men også til plejeforældrene (Egelund, et al., 2010b: 9-12). Denne problematik oplevede Amalie, hvor især det sociale bånd til faderen på interviewtidspunktet var usikkert, da faderen ikke så nødvendigheden i, at Amalie skulle anbringes hos moderens veninde. Faderen var af den overbevisning, at plejefamilien modarbejdede ham og tog moderens parti i sagen. Amalie pointerede dog, at hvad faderen ikke vidste, at plejemoderen et halvt år inde i anbringelsesforløbet, afsluttede venskabet med Amalies mor, fordi Amalies anbringelse vanskeliggjorde navigationen i relationerne for alle parterne (Appendiks 1: 186). Dette kan have medvirket til at styrke båndet og tilknytningen mellem Amalie og plejefamilien yderligere, fordi plejefamilien valgte Amalie fremfor moderen (Scheff, 1997; Hirschi, 1969). På trods af at Amalie stadig oplevede udfordringer og problematikker i skolen og i forholdet til sine biologiske forældre, beskrev Amalie også en positiv udvikling, hvor hun fandt et fritidsjob og hendes karakterer i skolen begyndte at stige, som Amalie også tilskriver plejefamiliens investering i hende (Appendiks 1: 141). Samtidig fyldte udfordringerne, Amalie tidligere havde mødt og stadig mødte hos hende, hvor hun bl.a.: ”[...] *har været selvskadende og havde svært ved at være i de sociale [...] sammenkomster. Jeg kunne ikke finde ud af, hvordan jeg skulle tackle konflikter. I stedet for at løse en konflikt, så enten brændte jeg af, ellers blev de bare lagt på is og så kunne de rende mig i røven.*” (Appendiks 1: 141). Som den eksisterende forskning ligeledes viser, blev anbringelsen altså ikke en endegyldig løsning på de traumer, Amalie havde oplevet før anbringelsen og følger heraf, og til stadighed oplevede under anbringelsen ift. den vanskelige navigation i relationerne til sin øvrige familie (Andersen & Jensen, 2016). Dog fulgte der ovenpå anbringelsen også en positiv udvikling, hvor det kan tyde på, at Amalie dannede flere bånd til det konventionelle samfund, bl.a. ved, at hendes forpligtelse over for skolearbejdet og fritidsarbejdet blev fastholdt af plejefamilien (Hirschi, 1969: 20).

Da Amalie fyldte 17 år, blev hun færdig med folkeskolen, hvorefter hun fulgte kutymen for anbringelsesbyen og flyttede væk for at fortsætte på en videregående uddannelse. Amalie flyttede tilbage til sin hjemby, hvor hun blev anbragt i en ”hybel” (Appendiks 1: 174). Amalie boede kun i hyblen i få måneder, hvor hun følte sig utryk. Efter Amalie oplevede et overfald i området samt to indbrud i hyblen, valgte hun at flytte hen til sin daværende kæreste, der boede i en etværelseslejlighed. Perioden hos ekskæresten var ligeledes en urolig periode. Ekskæresten var stofmisbruger, og der blev holdt mange fester i lejligheden, hvor der bl.a. var flere mindreårige, der kom og festede:

”[...] det er sådan lidt et andet klientel, der dukker op når det er, at man lige pludselig har egen lejlighed og sådan noget. Man er sådan lidt de der outsiders og sådan noget og så kommer alle de der, jamen jeg ved ikke hvad man kan kalde dem, de der rodløse nogen, der ikke rigtig har noget sted at høre til, så har de pludselig et sted at samles.” (Appendiks 1: 182).

Amalies beretning om tiden i ekskærestens lejlighed tyder på, at der i lejligheden dannedes en ny subkultur for de rodløse unge, men for Amalie var dette: ”[...] ikke en fed tid [...]” (Appendiks 1: 182). Citatet kan sammenholdt med Amalies andre udtalelser herom tyde på, at den nye vennegruppe og afvigende miljø, der blev dannet i ekskærestens etværelseslejlighed, ikke længere var en løsning på de problemer, Amalie havde. Amalie havde i denne periode ligesom ekskæresten et misbrug af euforiserende stoffer, som Amalie ønskede at afslutte (Appendiks 1: 182). Dette kan tyde på, at den tilknytning Amalie dannede til det konventionelle samfund under anbringelsesforløbet, medvirkede til et ønske hos Amalie om at afstå fra den misbrugende adfærd, der var en norm i miljøet (Hirschi, 1969).

5.1.3 Overgangen til selvstændig voksen

Amalies overgang til voksenlivet var præget af kaos, idet hun gennemgik et tre-ugers afrusningsforløb omkring sin 18-års fødselsdag (Appendiks 1: 369). Da hun var 19 år, fødte hun sin søn, hvilket var et definitivt vendepunkt i Amalies hidtidige livsforløb.

Amalie har i sit voksenliv søgt om aktindsigt for at få indblik i sin sag, bl.a. fordi hun i sit voksenliv har følt en vrede, bitterhed, samt svigt omkring kommunens sagsbehandling, hvilket hun fortæller om gentagende gange (Appendiks 1: 221). For det første over at der ikke var nogen, der greb ind, således at hun blev fjernet fra moderens hjem tidligere (Appendiks 1: 47, 69, 106, 221, 339). Her pointerede Amalie, at der mellem forældrenes skilsmisse og tvangsfjernelsen var blevet udarbejdet mellem 12 og 14 underretninger, der tilsyneladende ikke var blevet reageret på (Appendiks 1: 47). For det andet føler Amalie et svigt over, at kommunens anså hende som værende problemet.

Amalie har på interviewtidspunkt hverken kontakt til sin mor eller far, og kontakten til sin biologiske lillebror er sporadisk (Appendiks 1: 196-208, 259,). Kontakten og tilknytningen til plejefamilien er stadig stærk (Appendiks 1: 159).

5.2 Dennis

Dennis er en 29-årig mand, som er adopteret fra Colombia (Appendiks 2: 12, 156). Han er vokset op med sine danske forældre, samt en lillesøster, der ligeledes er adopteret fra Colombia. Dennis er født med en hjerneskode, som ifølge ham selv betyder, at han er i stand til at gøre “[...] lidt flere ekstreme

ting.”, som at begå vold mod sin egen søster, samt at forsøge at slå både sine forældre og andre mennesker ihjel (Appendiks 2: 12, 16). Dennis er fysisk handicappet og går meget dårligt, hvorfor han bruger rollator udendørs. Han forklarer dog, at hans fysik ikke altid har været så dårlig, og at det især er pga. hans egen inaktivitet, at hans fysik er forværret. Dog nævner han, at han allerede i folkeskolen benyttede rollator, hvorfor det kan udledes, at han også dengang var fysisk handicappet (Appendiks 2: 123). Dennis' forældre kunne ikke kontrollere ham, hvorfor han blev anbragt på et opholdssted. Her bor Dennis til han er 19 år, hvorefter han i et halvt år boede hos forældrene, inden han flyttede i egen lejlighed, hvor han stadig bor i dag med sine ildere, som han kalder sine børn (Appendiks 2: 73). Dennis beskriver, at han ikke har nogen ”stopklods”, og at han ikke har det samme følelsesregister, som andre mennesker (Appendiks 2: 43). Han er meget sort-hvid-tænkende, og kan kun føle kærlighed og vrede i hver sin ekstreme form, hvilket vi også oplevede under interviewet, da han bl.a. rystede af vrede, da han talte om voldtægter, samt græd da han talte om sin afdøde ilder (Appendiks 3: 43, 65).

5.2.1 Udadreagerende adfærd i barndommen

I interviewet lægger Dennis stor vægt på især relationen til sin søster:

”Det var en blanding af kedsomhed og nydelse, og nu ved jeg godt, at det lyder lidt som en meget stor psykopat, men nu var jeg også, hvad var jeg 5 til 13 år gammel. Hun er fire år yngre end mig. Ø:hm og det var, hun var min egen boksebold, og jeg så hende som min boksebold, hun var ikke et menneske for mig.” (Appendiks 2: 51).

Her sammenligner han sin lillesøster med en ting, han kan slå på, altså objektificerer han hende. Årsagen til volden er, at han keder sig, og det starter da søsteren blot er ét år gammel. Dennis udtaler, at hans vold mod lillesøsteren er årsagen til, at hun bliver psykisk syg (Appendiks 2: 12). Det sociale bånd mellem søsteren og Dennis kan betegnes som usikkert og direkte skadeligt. Også det sociale bånd til forældrene er usikkert. Dennis nævner, at han har forsøgt at slå dem ihjel flere gange, og at det var en af årsagerne til, at beslutningen om anbringelsen blev hemmeligholdt for ham (Appendiks 2: 16). Der kan undres over, hvordan Dennis' drabsforsøg kunne lade sig gøre, hans fysiske handicap taget i betragtning (Appendiks 2: 123). Det kan dog udledes, at han har haft intentionerne om at slå dem ihjel. Dennis nævner, at han har haft mellem otte og ti psykologer tilknyttet i barndommen, men at han skræmte dem væk og forsøgte at slå dem ihjel (Appendiks 2: 12). Desuden omtaler han sig selv som eksplosiv og voldelig, og at selv små ting kunne gøre ham rasende (Appendiks 2: 16). I sammenhæng med drabsintentionerne overfor forældrene fortæller han, at han er nervøs og ikke glad

for at tale om det, hvilket tyder på, at der kan være en bagvedliggende skam-følelse, hvilket bl.a. kan hænge sammen med skam over at have disse impulser, som han er bevidst om ikke er normale (Appendiks 2: 16, 395, Scheff, 1997: 233). Dennis' drabsforsøg på sine forældre kan desuden jf. Hirschi's teori indikere, at der er lav tilknytning mellem Dennis og forældrene, og det kan jf. Scheff's teori indikere et usikkert bånd mellem dem, hvor der altså ikke er gensidig forståelse mellem parterne, da Dennis prøver og har intentionerne til at udslette dem (Hirschi, 1969: 17-19, Scheff, 1997: 76). Forældrenes opdragelse er noget Dennis kritiserer. Her om en episode, hvor han begår hærværk mod sin fars idrætsklub:

*"Fik helt smadret det til flere tusinde kroner, og det var så min far der skulle betale det, *for det gad jeg ikke*, ikk? Så det var så bare mig der bestemte det. Det var fuldstændig ligemeget, jeg gjorde bare hvad jeg havde lyst til, og så kunne mine forældre bare gå ad helvede til, for at være helt ærlig. Jeg troede bare sådan livet var. Der var ikke andet, og det var sådan en lidt for løs opdragelse."* (Appendiks 2: 24)

Ifølge Dennis manglede han altså en strengere disciplin og opdragelse, og han nævner da også, at de burde have slået ham for at disciplinere ham (Appendiks 2: 24). Tilknytningen til forældrene er altså ikke stærk, og de formår ikke at opdrage ham således, at den morale, de forsøger at indlære ham iht. konventionelle normer, er til stede, når Dennis er sammen med søsteren, og i andre sammenhænge, som episoden med idrætsklubben, hvor Dennis altså begår hærværk. Dennis' svage tilknytning til forældrene betyder altså, at han ift. sin egen morale ikke tænker eller skammer sig over forældrenes følelser, ift. den afvigende adfærd han udviser, og derfor er han iht. Hirschi's teori fri til at begå handlingen (Hirschi, 1969: 88).

Dennis kunne godt lide at gå i skole, hvor han også havde venner. Dog fortæller han, at han ikke ofte var til stede (Appendiks 2: 12, 447). Vi ved ikke hvorfor Dennis ikke gik meget i skole, men det kan dog identificeres, at han jf. Hirschi's teori ikke investerer meget tid i uddannelse, og derfor ikke har mange forpligtelser iht. at leve et konventionelt liv (Hirschi, 1969: 20). På et tidspunkt vil kommunen flytte ham over til en specialklasse: *"Der gad jeg specielt ikke at gå fordi, hvorfor skulle jeg gå i en specialklasse. Jeg var da ikke en handicappet idiot. Og nu ved jeg godt, at jeg har det her, men jeg ser mig ikke som handicappet på nogen måder, derfor kalder jeg dem handicappede spasserhoveder."* (Appendiks 2: 447). Dennis så altså ikke sig selv som en, der skulle gå i specialklasse på trods af, at han tydeligvis havde nogle problematikker ift. hans handicap og adfærd, hvor han f.eks. beskriver, at han kedede sig, hvorfor han prøvede at overtale fjerde-klasses børn til at hoppe ud fra skolens tag for underholdningens skyld (Appendiks 2: 32). Dette kan være et tegn på, at selvom han sandsynligvis

ved, at det er forkert at få børn til at hoppe ned fra skolens tag, så sætter han til manglen på underholdning over denne tro (Hirschi, 1969: 26). Det blev herefter besluttet, at han i stedet skulle på opholdssted.

5.2.2 Succesfuld anbringelse

"[...] det var alt sammen en proces for at kommunen i samarbejde med mine forældre fandt ud af, at [red. opholdsstedet] var det rette sted for mig, det var den sidste udvej, for hvad de fandt ud af. De prøvede alt for, at jeg kunne få det godt igen.", fortæller Dennis om sin anbringelse, hvilket indikerer, at Dennis på dette tidspunkt også selv syntes, han havde det dårligt, og samtidig at han tidligere havde haft det bedre. Angiveligt var det den sidste mulighed for at bringe ham på rette kurs (Appendiks 2: 447). Hans oplevelse af at blive anbragt er, som følger:

"Ja, altså, da jeg kom derhen første dag, det var jo så underligt. Altså de bedøvede mig i min morgenmad. Simpelthen fordi de var så bange for, at jeg ville gå fuldstændig amok, tage en kniv og stikke dem ned. De havde syv voksne mænd og naboer til at hive mig ind i bilen og køre mig derned, fordi de var så påpasselige" (Appendiks 2: 103).

Det er igen et udtryk for, at han var meget udadreagerende, hvorfor der måtte tages forholdsregler inden anbringelsen. Hvorvidt denne fortælling er sand eller ej, ved vi ikke, og det er ikke vores mål at finde sandheden, da vi tolker på, hvordan han har erfaret episoder i sit liv. Derfor kan vi her konstatere, at hans oplevelse af selve anbringelsen var tumultarisk, og at han oplevede hemmelighedskræmmeri omkring det faktum, at han skulle anbringes.

Dennis' oplevelse af anbringelsen er overvejende positiv, hvor han bl.a. lægger vægt på, at de faste rammer samt disciplinen var gode for ham: *"[...] da jeg kom ned på [red. opholdsstedet], der sagde de "sådan her er reglerne" og det sjove var, at på en måde så var det faktisk, der blev jeg helt glad. Jeg begyndte at smile, da de sagde, at "sådan her er det. Du bestemmer ikke."* (Appendiks 2: 24).

Her oplever Dennis både forpligtelse ift., at han har en fast hverdag med faste rutiner, skole og forpligtelser, samt engagement i fritidsaktiviteter (Appendiks 2: 210-212; Hirschi, 1969: 20, 22). Dette står i stærk kontrast til hans oplevelse af tiden hos sin familie .

Den første tid på opholdsstedet var Dennis ensom. Han måtte ikke bevæge sig rundt udenfor uden personale, og ligeledes måtte han ikke være alene sammen med de andre børn de første tre måneder (Appendiks 2: 103, 111). Dog beskriver han også, at han hurtigt fik en ven, som han sneg sig ud med om natten, så de kunne smugryge. Dennis fortæller udelukkende om, hvad vi umiddelbart kan identificere som sikre relationer på opholdsstedet (Appendiks 2: 103, Scheff, 1997: 76). Han får altså

en større grad af tilknytning til andre, end han gav udtryk for han havde før anbringelsen (Hirschi, 1969: 17-19).

Der var faste rammer på opholdsstedet, hvor Dennis fortæller, at jo bedre han opførte sig, des mere fik han lov til. En form for belønningssystem, som Dennis kalder ”hierarki”, hvor han opnåede ”respekt”. Efter nogle år fik han lov at gå ned i byen og spise pizza med en kammerat fra opholdsstedet uden personale. Denne respekt fik de ikke pga. deres fortid, men pga. de fremskridt de gjorde på opholdsstedet. Hvis de bragte egen tidligere kriminalitet op som emne, blev de gjort grin med, og hvis de udviste afvigende adfærd på opholdsstedet, bortfald deres optjente privilegier, samtidig med de blev gjort grin med (Appendiks 2: 162-170). Opholdsstedet tog altså hånd om afvigende adfærd hos de unge, og samtidig kan de tolkes, at de forsøgte at få de unge til at føle skam over deres handlinger ved afstraffelse og ved at gøre grin med dem. Desuden anvendte opholdsstedet en anden metode, hvor de unge skulle fortælle den unge, der havde udvist afvigende adfærd, hvad de syntes om adfærden: “[...] ”vi synes ikke om at du har gjort det. Vi er skuffede over, at du har gjort sådan og sådan” for at gøre dig ked af det [...]” (Appendiks 2: 178). Her får de altså de unges egne kammerater og bofæller til at opdrage på den unge med den afvigende adfærd, og dermed kan der også argumenteres for, at de prøver at få den pågældende unge til at føle skam eller morale, hvilket muligvis ville kunne afholde den unge fra at have lignende afvigende adfærd fremtiden, hvis tilknytningen mellem de unge var stærk (Scheff, 1997: 73).

Dennis giver udtryk for, at det vigtigste han lærte på opholdsstedet, var en højere selvkontrol (Appendiks 2: 119). Tidligere var han i høj grad impulsstyret, samtidig med at han hurtigt fik voldsomme følelser af vrede, hvilket førte til, at han ville slå mennesker ihjel. På opholdsstedet beskriver han, at han får værktøjer til at lære at styre sin vrede:

”Det er lidt ligesom, hvis du forestiller dig et glas, der konstant bliver fyldt op med noget væske, og det er bare konstant vrede, og hvis det bliver fyldt op og render over, så eksploderer jeg. Og ved normale mennesker så er der halvvejs en ventil. som man lukker op for, og så flyder det jo ikke over. Ved mig er der ikke nogen ventil, så det er dét, de har lært mig, at stikke en ventil ind inden det løber over, og lukke op for den når jeg har brug for det [...]” (Appendiks 2: 238).

Måden Dennis på opholdsstedet lærte at anvende denne metode var, at han blot skulle tænke, at han f.eks. slog folk fremfor at gøre det i virkeligheden. Dennis fortæller desuden, at han har en frygt for at være lukket inde i små rum og dermed en frygt for at blive fængslet:

”Jeg har ikke haft nogle uheld, og det ved jeg at det kommer jeg ikke til, fordi jeg har de der #for det første min metode, og så også den der med at hvis jeg gør noget virkelig, så for det første så mister

jeg min lejlighed, og så mister jeg mine børn, dyr, og kommer ind i et meget, meget lille rum og mister mine forældre og min computer. Mister jeg alle mine ting, og det er nok til at lade være med at gøre noget.” (Appendiks 2: 244).

Desuden var han meget bevidst om, at han som 15-årig kunne blive fængslet for at begå kriminalitet, hvorfor han helt afholdt sig fra det (Appendiks 2: 305-308). Her er det tanken om, at han mister den investering, han har gjort i det konventionelle liv, der gør, at han vælger at afstå fra at udvise afvigende adfærd (Hirschi, 1969: 21).

5.2.3 Ensom i egen lejlighed

Dennis' anbringelse sluttede, da han var 19 år, hvorefter han boede i et udslusningstilbud tilknyttet til opholdsstedet (Appendiks 2: 73). Her boede han sammen med en kammerat fra opholdsstedet i tre måneder, hvorefter han flyttede hjem, da han *”[...] kom lidt i karambolage med selve institutionen [...]”* (Appendiks 2: 453). Han boede hos sine forældre i et halvt år, og han beskriver perioden som værende *”forfærdelig”*, hvilket der var flere årsager til (Appendiks 2: 290). For det første tilbragte han for meget tid med sine forældre. De fandt senere frem til, at de maksimalt kunne holde til at være sammen i tre timer ad gangen. For det andet valgte Dennis' lillesøster, at hun ikke længere ville have kontakt med Dennis på trods af, at de begge boede under samme tag (Appendiks 2: 293). Dennis havde stadig lyst til at tæske sin lillesøster, hvorfor de holdte sig i hver sin ende af huset. Søsteren anklagede desuden Dennis for at have voldtaget hende, da de var yngre, hvilket gjorde Dennis' vrede mod søsteren stærkere (Appendiks 2: 65, 302). Dennis fortalte, at anklagerne var falske, og at det værste han vidste var vold mod kvinder, hvilket er paradoksalt, ift. den vold han udførte mod sin søster, og som altså igen stadfæster objektiviseringen af hende (Appendiks 2: 65, 341-373). Relationen til søsteren er i dag ikke-eksisterende, og han beskriver, at han i stigende grad har vanskeligt ved at kalde hende for sin søster, hvorfor relationen kan identificeres som mere usikker end tidligere (Appendiks 2: 407, Scheff, 1997: 49).

Dennis flyttede efter tiden hos sine forældre i egen lejlighed, hvor han nød alenetiden (Appendiks 2: 302). Han beskriver dog også, at det var en af de værste perioder i hans liv, fordi han ikke havde noget at give sig til. Det betød, at han spillede computer og så TV dagen lang, glemte at spise, røg masser af cigaretter, og desuden blev dårligere til at gå (Appendiks 2: 265). Han var desuden ensom, da de gamle kammerater kom videre med livet, hvor han ikke havde haft succes siden opholdsstedet (Appendiks 2: 271). Herudfra kan der identificeres både manglende tilknytning og forpligtelse, da han både er ensom og ikke hverken arbejder eller uddanner sig (Hirschi, 1969: 17-20). Desuden virker det også til at han, på trods af at han spiller computer, ikke engagerer sig i nogle fritidsinteresser. Ud

fra hans udtalelser er der intet, der tyder på, at han er passioneret eller engageret i disse aktiviteter (Hirschi, 1969: 22).

Dennis fik på et tidspunkt en ilder, hvilket han beskriver som det bedste der er sket i hans liv, mens han græder. Han beskriver da også, at livet igen gav mening (Appendiks 2: 271-280). Her kan det tolkes, at han både er forpligtet ift. sine ildere, men samtidig også både oplever en stor tilknytning samt engagement (Hirschi, 1969: 17-20, 22).

Dennis fik efter han flyttede i lejlighed visiteret førtidspension, men han udtaler, at han på interviewtidspunktet lever af at spille poker, hvilket han dog ikke anser som sin levevej resten af livet (Appendiks 2: 257, 431).

Det sociale bånd mellem Dennis og forældrene var efter flytningen til lejligheden mere sikkert, da de anlagde en fast rutine, hvor de mødtes hver fredag i tre timer. Grænsen på tre timer blev sat, da det var den tid, de kunne være sammen uden at komme tilbage i deres "*gamle roller*" (Appendiks 2: 87). Han beskriver da også sine forældre som søde og rare (Appendiks 2: 377). Alligevel virker det sociale bånd til moderen usikkert, da han beskriver at moderen stadig er påvirket af den adfærd, han udviste i opvæksten (Scheff, 1997: 49). Desuden beskriver han, at han bedre kan lide sin far, og at de hygger sig meget mere, når moderen ikke er til stede. Han beskriver dog, at de alle tre hygger sig sammen (Appendiks 2: 89). Der kan dermed muligvis identificeres en ændring ift. en lidt stærkere tilknytning til forældrene efter anbringelsen end før anbringelsen, og altså et socialt bånd, der jf. Scheffs teori er blevet mere sikkert, på trods af den stadig usikre karakter (Hirschi, 1969: 17-19, Scheff, 1997: 49).

5.3 Laila

Laila er en 37-årig kvinde, som var anbragt fra 17,5-19,5 år, og derefter i efterværnsordning i to år (Appendiks 3: 6, 10, 198). Hun er vokset op med sin mor og lillesøster, og barndommen var præget af vold, hvorfor hun blev tvangsfjernet, da hun var 14,5 år (Appendiks 3: 10). Herefter boede hun tre uger i akutplejefamilie, indtil Statsamtet besluttede, at hun skulle bo hos sin far. Her boede hun til hun kom på opholdssted, hvor hun blev anbragt pga. faderens alkoholmisbrug, samt den udprægede vold han udførte mod Laila (Appendiks 3: 10). Efter Laila var færdig med efterværnsordningen flyttede hun i lejlighed, hvor hun fik problematikker med angst. Hun gennemførte dog en HF, og i dag bor hun sammen med sin kæreste, og er på kontanthjælp (Appendiks 3: 6-8).

5.3.1 Voldelig forældre under opvæksten

Lailas forældre boede aldrig sammen, hvorfor hun boede hos sin mor i et område, som har haft skiftende status som ghettoområde. Hverdagen var præget af, af vold fra moderens side, hvorom Laila siger:

“Jeg tror hun havde nogle issues selv, hun ikke kunne håndtere, nogle psykiske issues, som åbenbart skulle gå udover mig. Så kom min lillesøster til efterhånden, altså der er stor aldersforskel på os, men jeg fik ikke mindre tæsk efter hun kom til. Og så blev det lidt mig som skulle passe på hende, fordi min mor har altid, så vidt jeg ved, vil det hun ville, og så er det hendes behov, som er det vigtigste i hele verden, og andre må bare knytte sylten og sådan noget i den stil.” (Appendiks 3: 52).

Lailas sociale bånd til sin mor var altså i høj grad usikkert, hvor moderen satte sine egne behov før Lailas, og hvor Laila efter lillesøsterens fødsel måtte tage sig af søsteren. Laila fortæller desuden, at volden både kunne foregå *“[...] hjemme ved hende, eller ude blandt folk, eller i Føtex, eller alle mulige steder.”* (Appendiks 3: 52). Moderen havde en hjemme-hos'er tilknyttet, som skulle yde moderen støtte. Hun overværede volden, men gjorde intet (Appendiks 3: 52). Laila fortæller også, at hun har læst i sine sagsakter, at hun allerede som spæd blev udsat for grov vold, som f.eks. at blive kastet gennem et lokale, da hun var fem måneder gammel (Appendiks 3: 24).

Laila fortæller om relationen til sin onkel og mor:

“[...] altså hun have en eller anden mærkelig måde, at jeg ikke måtte græde, men jeg skulle også græde. Hvis jeg ikke græd nok under tæv eller sådan noget, så kunne hun finde på at ringe til ham, for at han kunne komme og gøre det hårdere og sådan noget. Så det er rimelig massivt omgang dengang, de var meget mærkelige begge to.” (Appendiks 3: 60).

Volden bliver altså ikke kun udført af moderen, men også af onklen, hvis ikke moderen får den reaktion fra Laila, som hun ønsker. Citatet bevidner om, at det var svært for Laila at finde ud af, hvordan hun skulle reagere for at minimere volden, hvilket understreger det usikre bånd. Laila fortæller desuden om andre situationer, hvor familien så, hvordan moderen behandlede Laila, uden at reagere (Appendiks 3: 52). Der var altså ikke mange i familien, der beskyttede hende. Hun fortæller dog om nogle få relationer i sin barndom, der kan betegnes som sikre sociale bånd, hvor hun bl.a. nævnte at hendes farmor, farfar, moster, fætter og kusine var *“hyggelige nok”* (Appendiks 3: 60, 109). Her nævner hun bl.a. sin oldefar: *“Der var det sjovt nok at være og ikke sådan farligt, på den måde.”* (Appendiks 3: 57). Hun beskriver da også, at hun ofte havde følelsen af at verden var farlig, og at hun skulle passe på sig selv (Appendiks 3: 57). Oldefaren havde ligesom faren et alkoholmisbrug, men hun beskriver, at han hverken blev voldelig eller ubehagelig. Tværtimod oplevede hun at oldefaderen beskyttede hende:

“Jeg kan huske han engang fik min far til at skride af helvedes til (latter) [...] Fordi han kom op og var fuld og ville have mig udleveret af ham. Altså min oldefar hentede mig fra skole, og så skulle min far hente mig, fordi min mor og far ville åbenbart ikke mødes, [...] og så ville han have mig udleveret, men det måtte han ikke for min oldefar, fordi han kunne se på ham, at han var virkelig, virkelig, virkelig stiv, og så blev han ”nu går du” på sådan en måde, og det ville han så ikke. [...] så måtte min oldefar lige lukke døren, og altså ikke slå ham eller sådan noget, men tage fat i armen på ham, og ”kom nu følger jeg dig hen til siden af gaden her, nu går du”. ”Nej, jeg skal kraftedeme have Laila med”. ”Det skal du ikke.” Så blev det faktisk sådan.” (Appendiks 3: 113).

Dette er det eneste tidspunkt, hvor Laila nævner, at nogen beskyttede hende, hvilket både understreger det særlige bånd mellem oldefaderen og Laila, men også hvor usikker resten af relationerne i hendes barndomsliv var.

Forholdet mellem Laila og faderen var umiddelbart godt, da Laila var barn, hvor hun var hos ham hver anden weekend. I denne periode var hans alkoholmisbrug ikke udpræget (Appendiks 3: 52). Dog bevidner episoden med oldefaderen om, at faderen også i Lailas barndom havde et markant alkoholmisbrug (Appendiks 3: 113). Hun nævner, at det var *“okay”* at være hos sin far, når han havde perioder, hvor han ikke drak så meget: *“[...] han tævede mig ikke på det tidspunkt hver gang.”* (Appendiks 3: 94). Hun boede i faderens weekender ofte hos sin farmor, og Laila fortæller at hun ikke havde meget kvalitetstid med faderen. Dog tog han hende med ud på ture i lastbilen nogle gange. Desuden fortæller Laila, at forholdet mellem faderen og moderen var af tumultarisk karakter, men at de godt kunne blive enige om, hvornår hun skulle have tæsk. Lailas sociale bånd til både moderen og faderen er altså umiddelbart usikkert, hvor tilknytningen til faderen virker sporadisk, da han ifølge Lailas tilbageblik ikke investerede tid i deres relation (Appendiks 3: 92-94).

5.3.2 Skole- og fritid

Lailas skoletid var præget af, at moderen holdt hende hjemme fra skolen i flere uger ad gangen, men Laila kunne godt lide at være i skole. Dog blev det i stigende grad vanskeligt for Laila at gå i skole, da den vold hun oplevede derhjemme fyldte meget: *“[...] ja, det er hårdt at få tæv. Så blev jeg meget indelukket og depri, men som barn lærte jeg hurtigt ikke at græde [...]”* (Appendiks 3: 52). De følelser hun beskriver her er også forbundet med skam, jf. Retzingers skam-markører, hvilket kan indikere usikre bånd i skolen (Scheff, 1997: 233-235). Laila fortæller desuden, at hun på et tidspunkt bliver mobbet i folkeskolen, hvilket betød, at både hjemmet og skolen var utrygge steder at befinde sig (Appendiks 3: 57). Samtidig er Laila ordblind, hvilket i kombination med hendes fravær betød, at hun også fagligt fik det svært, hvor hun oplevede at lærerne troede, at det var fordi hun var doven, og

at det var derfor hun ikke lavede sine lektier. Hun oplevede desuden en del skoleskift, hvilket gjorde det svært for hende at få venner. Laila havde altså ingen forpligtelser i skolen, da moderen holdte hende hjemme, hvilket tyder på svækkede bånd til det konventionelle samfund (Hirschi, 1969: 20).

Laila har altid kunnet lide sport, hvor hun kalder både musik og at spille fodbold et "frirum". Laila var altså involveret i fritidsaktiviteter, men hun siger samtidig, at hun ikke havde nogle venner (Appendiks 3: 62). Ift. elementet engagement jf. Hirschis teori virker det til, at Laila på trods af fraværet i skolen alligevel er engageret i fritidsaktiviteter (Hirschi, 1969: 22). Da hun boede hos sin far, startede hun til håndbold, hvilket hun ligeledes betragtede som et frirum, hvor hun fik fred (Appendiks 3: 101). Her virker det til, at hun i højere grad end tidligere bliver involveret i en fritidsaktivitet (Hirschi, 1969: 22).

Håndbold forbliver et positivt element i resten af Lailas livsfortælling, hvor hun både under og efter anbringelsen træner nogle børnehold, hvorom hun siger: "*Jeg tror det gav en god følelse af at være god til noget. Det er ikke sådan # altså jeg har ihvertfald ikke haft den, da jeg var mindre eller noget, at jeg var god til noget som helst. Jeg er heller ikke blevet rost [...]*" (Appendiks 3: 231). Sporten er altså meget betydningsfuld for Laila, og gav hende både selvtillid og gode relationer. Scheff påpeger i sin teori, at stolthed indikerer et sikkert bånd, hvorfor Lailas her beskriver, at hun fik "*[...] en god følelse af at være god til noget*" kan sidestilles med stolthed, hvilket kan indikere, at hun gennem træningen af børneholdene fik dannet sikre bånd (Scheff, 1997: 74).

5.3.3 Tvangsfjernelsen

Laila bliver tvangsfjernet fra sin mor, da hun er 14,5, hvorfor hun kommer i en akutplejefamilie i tre uger. Hun betegner både tvangsfjernelsen og anbringelsen hos akutplejefamilien som traumatisk og fyldt med usikkerhed, spørgsmål og frygt for, hvad fremtiden bød på. Statsamtet besluttede, at hun skulle bo hos sin far, hvilket medførte ambivalente følelser, da han på daværende tidspunkt havde et stort alkoholmisbrug og var voldelig overfor hende. Samtidig håbede hun, at det ville være en forbedring ift. tiden hos moderen (Appendiks 3: 10-14). Hun beskriver det første halve år hos faderen som normal, men at det derefter eskalerede: "*Så startede der voldsommere ting, som jeg helst ikke vil forklare en masse ting om.*" (Appendiks 3: 94). Præcis, hvad der er sket kan vi ikke berette om, dog ved vi at tiden hos faderen var præget af faderens alkoholmisbrug og at: "*Der var en masse voldelige oplevelser, som var noget værre end min mors. Og så mænd de er stærkere end kvinder generelt, og slår hårdere.*" (Appendiks 3: 96).

Laila havde en lærer på skolen, som hun betroede sig til: *“Så kom der [...] sådan en rådgiver, der sagde at hun gerne vil lytte og ikke sige det videre til min far. Men det blev der så gjort, og så blev det ikke bedre af det i hvert fald.”* (Appendiks 3: 101). Dette bevidner om, at Laila også følte sig svigtet af de mennesker, som hun havde betroet sig til, og som hun havde håbet på ville hjælpe hende. Det ender dog med, at Laila som 17-årig selv tager kontakt til sagsbehandleren, hvor hun frivilligt bliver anbragt på opholdsstedet (Appendiks 3: 150). Forholdet til faderen beskrives dog således: *“Men ja der var nogle enkelte gode oplevelser, der var okay med ham. Det er også det, som er svært nogle gange, mennesker er jo ikke kun dårlige for det meste. De er måske bare ikke vores forældre i min verden.”* (Appendiks 3: 101). Hun nævner ligeledes om sin mor: *“for mig har hun ikke VÆRET min mor, hun har ikke været der for mig.”* (Appendiks 3: 66). Der er tydeligt ud fra disse citater, at Laila har følt svigt fra begge sine forældre, hvorfor hun ikke anser sine forældre, som værende værdige til forælderrollen pga. deres behandling af hende.

5.3.4 Flugten fra vold

“Jeg kunne ikke blive boende ved min far, og jeg kunne heller holde ud at flytte over til min mor, og helt ud det var måske også uoverskueligt.” (Appendiks 3: 148). Laila stod på en skillevej i sit liv, hvorfor hun gik til en rådgiver, som foreslog hende opholdsstedet. Hun var utryk ved det, men blev overtalt til at besøge stedet, hvorefter de aftalte, at hun kunne bo der i en prøveperiode. Her kunne hun få et buskort, så hun altid kunne tage hjem og besøge sin lillesøster, hvilket var vigtigt for Laila. Laila fortæller desuden, at faderen blev sur på hende, men *“[...] sådan var det jo”* (Appendiks 3: 148). Det giver et indtryk af, at faderen ikke har forståelse for, hvorfor Laila vælger at flytte til opholdsstedet, hvilket igen understreger det usikre bånd mellem de to.

Som nævnt var det meget vigtigt for Laila at komme hjem og besøge sin søster, hvilket hun gjorde ofte (Appendiks 3: 157). Laila fortæller desuden, at moderen på dette tidspunkt ikke slog hende længere, men at hun stadig råbte ad hende (Appendiks 3: 153). Laila oplevede, at personalet på opholdsstedet overholdt deres løfter, hvilket var *“fedt”*, samtidig var det svært for hende at være der: *“[...] man begynder at kunne slappe lidt af, og kunne forholde mig til, hvad jeg har været i i mange år. Pu:h /sukker/. [...] Så jeg var faktisk meget ked af det, det første stykke tid, uden at de egentlig forstod, hvad det var [...]. Jeg kunne ikke snakke om, at jeg var blevet slået. Man kunne bare mærke, jeg var ked af det.”* (Appendiks 3: 157).

Det virker altså til, at hun for første gang har ro til refleksion over, hvad hun har været udsat for, hvilket resulterer i, hvad der kan betegnes som en “emotional backlog”, hvor hun bliver deprimeret, hvilket hun nævnte, at hun allerede oplevede at være i folkeskolen (Appendiks 3: 52, 157). Scheff

argumenterer da også for, at ignoreret skam kan føre til psykisk sygdom, hvor Laila på dette tidspunkt lider af depression, og senere i livet af angst (Scheff, 2012: 90-91). Hun beskriver, at en pædagog på et tidspunkt får dannet relation til hende, hvilket gjorde, at hun for første gang fik talt om, hvordan hendes barndom havde været, og at der var en gensidig forståelse mellem de to, hvilket indikerer et sikkert bånd. Hun oplevede desuden, at der var stor stabilitet i personalegruppen, hvilket gav hende tryghed (Appendiks 3: 157-159).

På opholdsstedet oplevede hun for første gang jævnaldrende, som havde haft en barndom lig hendes egen, og hun knyttede sig også til dem: *“Sådan lidt familie-agtigt-noget, selvom det ikke var ens familie.”* (Appendiks 3: 165). Hun oplevede da også opholdsstedets rutiner, som *“[...] lidt det samme som hjemme ved en familie.”*, hvilket hun beskriver som en kontrast til sin egen: *“At man lige kunne spise frokost sammen, man kunne tage et slag pool, eller se TV sammen. Meget basale, sjove ting, som andre familier måske gør dagligt, men det var ikke noget jeg var vant til [...]”* (Appendiks 3: 167).

Sport var et frirum for Laila. På opholdsstedet begyndte hun at træne nogle børn i håndbold, hvilket gav nye relationer, men også en ansvarsfølelse, hvilket var positivt for hende, da hun *“[...] voksende lidt med ansvaret [...]”* (Appendiks 3: 169-171). Det gav hende samtidig fornyet mod på livet (Appendiks 3: 171). I begyndelsen af anbringelsen tog Laila ofte hjem for at besøge lillesøsteren, men efter nogle måneder på opholdsstedet tog hun kun hjem hver anden weekend, hvilket var obligatorisk (Appendiks 3: 173). I hjemme-weekenderne fik hun lommepenge med hjem, som hun brugte på at lave mad til sig selv, moderen og lillesøsteren, da moderen udelukkende serverede fastfood. Igen ses der her et eksempel på, hvordan Laila tager ansvar både for sig selv og for familien, ligesom hun havde ansvar for lillesøsteren i barndommen. Laila besøgte slet ikke sin far (Appendiks 3: 175, 179).

Anbringelsen sluttede brat efter en kontrovers med forstanderen på opholdsstedet, hvor forstanderen fysisk tog fat i Laila, hvorefter hun blev smidt ud af opholdsstedet (Appendiks 3: 39). En ansat indberettede forstanderen til kommunen, da hun så, hvad han gjorde, hvilket resulterede i at hun blev fyret. Hun blev dog senere Lailas kontaktperson (Appendiks 3: 41). Laila beskriver, at oplevelsen med forstanderen re-traumatiserede hende: *“[...] jeg tror jeg blev lidt re-traumatiseret af de oplevelser jeg havde som barn, da jeg var lille fik jeg meget tæv af mine forældre, og så er det klart når en anden, som i min verden er en stærk person eller voksent menneske tager fat i mig, så er det svært.”* (Appendiks 3: 48). Samtidig gjorde flere af de ansatte indsigelser mod at Laila skulle smides ud, men ligemeget hjalp det; hun måtte flytte ud (Appendiks 3: 188).

5.3.5 Efterværn og voksenliv

Efter Lailas anbringelse fik hun en lejlighed 300 meter fra opholdsstedet, og hun måtte ikke have kontakt med nogen fra opholdsstedet (Appendiks 3: 188, 192). Tre af pædagogerne åbnede deres hjem for Laila, så hun kunne være hos dem i nogle timer hver dag. Hun fortæller desuden, at hun var selvhjulpne og kunne klare de praktiske ting ift. at bo alene (Appendiks 3: 190). Lailas selvtillid var på dette tidspunkt lav, da hun både var blevet mobbet i folkeskolen, samt havde det svært bogligt. Dog overbeviste bostøtten hende til at starte på VUC, hvor hun både færdiggjorde 9. og 10. klasses eksamen, hvor hun fik støtte til lektiehjælp efter skole (Appendiks 3: 194). Laila har altså umiddelbart stærke sociale bånd til det konventionelle samfund jf. Hirschis teori, hvor hun både har forpligtelser iht. skolen, og samtidig er involveret i lektierne efter skole, hvor bostøtten også tager hende med ud og f.eks. spiller pool (Hirschi, 1969: 20, 22, Appendiks 3: 196).

Da Laila er 21,5 år flytter hun i lejlighed i sin barndomsby. Hun beskriver det som værende *“fint nok. Jeg tror ikke de kunne grave mere, altså dybere i mig på det tidspunkt. Jeg var ikke klar til at snakke om de ting, der var sket. Det gjorde også, at jeg fik mere og mere angst senere hen i livet [...] det gik faktisk meget godt i starten.”* (Appendiks 3: 198). Laila fik på dette tidspunkt ikke bostøtte, hvilket hun har ambivalente holdninger til, da hun på den ene side fik lov at mærke, hvad hun selv kunne håndtere, men på den anden side kunne have brugt en *“backup”* (Appendiks 3: 204).

Laila startede på HF, men måtte stoppe pga. angstproblematikker: *“Jeg tror, mange af de der gamle oplevelser fra min barndom indhentede mig.”* (Appendiks 3: 225). Herefter bliver hun tilknyttet til Baglandet, hvor hun har været de sidste 11 år (Appendiks 3: 227). Her fik hun hjælp til sine angstproblematikker, og hvor hun siger: *“Det er nok det gode ved stedet her, at man kender hinanden lidt på nogle andre måder, end hvis du går ude i byen [...] det er rart at man føler sig ikke forkert.”* (Appendiks 3: 225). Laila får i Baglandet altså professionel hjælp, og møder nye mennesker, som hun knytter sikre sociale bånd til (Scheff, 1997: 65). Angsten er stadig tilstede i Lailas liv i dag, hvor hun lejlighedsvist har behov for hjælp fra professionelle. Dog accepterer hun idag oplevelserne, hun har været udsat for, og giver sig selv lov til at være ked af det og vred (Appendiks 3: 235). Jf. Scheff er det da også den uerkendte og uforløste skam, der fører til psykisk sygdom, hvor han argumenterer for, at især intens ydmygelse, som det kan argumenteres for at Laila har været udsat for, kan være svær at forløse (Scheff, 2012: 90). Lailas angst påvirker hende i lavere grad i dag end tidligere, og hun arbejder med sin angst, men der kan stadig identificeres uforløst skam. Laila har forsøgt at italesætte oplevelserne overfor sine forældre, men de benægter oplevelserne (Appendiks 3: 414). Der kan argumenteres for, at Laila ikke kan få fuldstændig forløsning for sin skam før forældrene vil indgå

i en dialog, samt erkende deres fejl før der kan være en chance for at skammen vil blive forløst (Scheff, 2012: 90). Laila færdiggjorde sin HF, men er i dag på kontanthjælp. Hun har et ønske om at arbejde med børn (Appendiks 3: 328).

Lailas sociale bånd til sin mor er stadig i dag usikkert, og hun undgår at have kontakt med faderen, udover den ene gang om året, hvor hendes faster kommer på besøg. Hun oplever at faderen ofte udløser hendes angst, hvilket også er årsagen til hun undgår ham (Appendiks 3: 392, 412). Laila har meget kontakt til sin lillesøster, men da hun er meget udadreagerende verbalt, og enkelte gange har forsøgt at slå ud efter Laila, er det dog en svær relation for hende (Appendiks 3: 364). Hun beskriver desuden, at især det faktum at moderen udøvede vold mod Laila, men ikke mod lillesøsteren stadig påvirker deres forhold på interviewtidspunktet, hvor spørgsmålet om, hvorfor der var så stor forskelsbehandling overfor de to fylder meget i relationen for begge parter (Appendiks 3: 66). På trods af det er der stor tilknytning mellem de to, men det sociale bånd mellem dem kan ikke kategoriseres som sikkert (Appendiks 3: 364). Forskningen viser da også, at relationen til søskende er meget vigtig for anbragte børn, og at søskende potentielt set kan være den eneste vedvarende relation, anbragte børn har gennem deres liv (Egelund, et. al., 2009: 163). Laila bor i dag sammen med sin kæreste, som hun er glad for, og som giver hende tryghed (Appendiks 3: 394).

Laila har ud fra sin livsfortælling hverken haft tilknytning til kriminalitet, udover at både moderen og faderen har begået vold mod hende, eller misbrug. Vi spurgte bl.a. ind til Lailas forhold til alkohol, hvor hun sagde, at hun ikke ofte drikker alkohol, men at hun tidligere har drukket sig fuld, hvortil hun sagde: “[...] *det er ikke sådan, at jeg bliver voldelig eller mystisk, som mine forældre [...]*”, hvilket kan være et udtryk for den distance, hun umiddelbart ønsker at have til sine forældres adfærd (Appendiks 3: 350). Desuden fortæller hun, at hun ofte selv drikker sodavand, når hendes kæreste og venner drikker alkohol (Appendiks 3: 350).

5.4 Mikkel

Mikkel er en 26-årig mand, der voksede op med sin et år yngre lillesøster og sin mor (Appendiks 4: 80). Moderen har et alkoholmisbrug, samt diagnosticeret den psykiske lidelse bipolar 2, hvilket Mikkels liv har været præget af. Han blev anbragt som 14-årig, og har været anbragt tre forskellige steder (Appendiks 4: 23). Det første anbringelsessted var en døgninstitution, hvor søsteren også blev anbragt, men hvor Mikkel mistrivedes, hvilket betød, at han blev anbragt i plejefamilie efter tre uger (Appendiks 4: 392-394). Søsteren var anbragt på opholdsstedet i tre måneder, hvorefter hun blev flyttet til Mikkels plejefamilie. Mikkel skiftede plejefamilie efter ni måneder, da han ligeledes ikke trivedes her. Han var anbragt i den sidste plejefamilie i fire-fem år (Appendiks 4: 397-406). Mikkels

far var også alkoholiseret og samtidig voldelig mod Mikkel. Faderen døde i 2011, hvor han i de to år op til sin død var ædru, og dermed var han *"nede på jorden"* og ikke voldelig (Appendiks 4: 238-243, 1006-1007). Mikkel havde både under og efter anbringelsen et forbrug og senere misbrug af euforiserende stoffer, hvilket førte til, at han fik en hash-psykose og senere diagnosen paranoid skizofreni, hvorfor han har er indlagt på psykiatrisk afdeling jævnligt. Diagnosen har store konsekvenser for Mikkel, og derfor havde han på interviewtidspunktet søgt førtidspension (Appendiks 4: 457).

5.4.1 Barn af en psykisk syg mor

Mikkels liv har været præget af uroligheder. Da Mikkel var to år, og søsteren var et år, blev forældrene skilt, da Mikkels far bankede moderen (Appendiks 4: 234-235). Desuden var Mikkels barndom præget af moderens alkoholmisbrug og psykiske sygdom, som resulterede i store humørsvingninger. Når moderen havde det skidt, overnattede børnene hos venner og familie, som en form for aflastning (Appendiks 4: 23). Moderens alkoholisme beskrives således, da der bliver spurgt om moderen drak gennem hele Mikkels barndom:

"Ja. Øh, periodisk vist. Øh, det er meget i takt med ting, der er sket i hendes liv, at hun begynder at drikke. Fordi så får hun ondt af sig selv og får ondt af hele verden, og så er det nemmest bare at sætte sig ned og drik'. Men virkeligheden kommer altså også frem for hende, når hun så stopper med at drikke. Og så er der en grund til, at hun kan drikke igen. Fordi så får hun det skidt med dét (.....)." (Appendiks 4: 74)

Herudfra kan udledes, at moderen har haft et vedvarende alkoholproblem, som har været haft stor betydning under hele Mikkels liv. Mikkel beskriver at moderens humørsvingninger resulterer i nedladende adfærd over ham: *"[...] hun gør mere skade end gavn. [...] hun er, øh, psykisk terror fra morgenstund til aftenstund."* (Appendiks 4: 135). Ud fra Mikkels fortællinger kan det udledes, at det sociale bånd mellem moderen og Mikkel er usikkert, og direkte skadeligt. Han fortæller om relationen mellem dem:

"Jamen (.....). Du vidste aldrig nogensinde hvornår, at bomben sprang. Så at gå en hel dag, hvor du nærmest bare dukker dig, æhm, æhm, o:g, # Jeg kan ikke klare højhælede sko i dag, når de går henover gulvet, for-for-fordi-fo-for-fordi så begynder hårene simpelthen og rejse sig på mig, fordi at-at-at så vidste jeg bare, at når hun kom gående op ad gangen, o-og så blev der bare taget fat i håndtaget, og så fik man ellers bare hele turen. Øhm, så jeg dukker mig, når jeg hører højhælede sko på gulv. Æhm, og så sådanne nogle ting, som man vidste ikke hvornår man fik aftensmad eller bad for den sags skyld. Der kunne godt gå en 14-dages tid, æhm, fordi-for-fordi hun skulle have penge til

bajere. [...] Æhm, hvor jeg blev befriet fra, a-a-at skulle være bange for at-at-at-at-at-at jeg kom til at smadre et glas eller noget i den stil, for så kunne man gå og høre for dét i tre dage, fordi så var man fandeme bare en umulig søn. (...). Så de:t er en stor frygt at komme til at lave små ting.” (Appendiks 4: 137)

Moderen udøver altså ikke fysisk vold mod Mikkel, men det han selv kalder “*psykisk terror*”, som gør ham utryg og skaber frygt, hvilket indikerer følelsen skam (Appendiks 4: 135, Scheff, 1997: 233-235). Desuden indikerer ovenstående citat samt andre passager, at barndommen var præget af stor usikkerhed mht. moderens humørsvingninger, hvor han aldrig vidste, hvornår moderen blev vred og verbalt udkældte ham (Appendiks 4: 137). Jf. Retzingers skam-markører bliver ord som *nervøs* samt *afvisning* nævnt, som verbale indikatorer for skam, under overskrifterne *fremmedgørelse* og *ukomfortabel*, som begge er følelser, der indikerer skam. Mikkel stammer desuden jævnligt under interviewene, hvilket også er en indikator for skam jf. skam-markørerne (Scheff, 1997: 233-235). Denne stammen opstår særligt, når der tales om sensitive emner, som f.eks. psykisk terror, moderens misbrug, irettesættelser på skolen, negative episoder i anbringelsen, etc.. Alle emner der kan være forbundet med skam (Appendiks 4: 137, 171, 394, 487). Skam er jf. Scheff en indikator for kvaliteten af de sociale bånd, hvor det ud fra ovenstående kan tolkes, at det sociale bånd mellem Mikkel og moderen i høj grad er usikkert (Scheff, 1997: 233-235).

Moderens opdragelse overfor Mikkel kan ud fra ovenstående citat tolkes som overdrevet, hvor at Mikkel smadrer et glas kan føre til, at han bliver irettesat i flere dage på en nedladende måde, hvor han bliver kaldt en ”umulig søn”, hvilket kan tolkes som udkamning. Det kan derfor udledes, at Mikkels tilknytningen til moderen er svag, og at moderens opdragelse af Mikkel ikke er proportionel, hvilket kan øge risikoen for afvigende adfærd senere i livet (Hirschi, 1969: 17-19).

Mikkel fortæller, at moderen har forsøgt selvmord ved hjælp af en overdosis piller, hvor Mikkel kontaktede alarmcentralen for at få hjælp, mens lillesøsteren ydede førstehjælp. Samtidig fortæller han flere gange om, at både han og lillesøsteren gentagende gange siden 11-12 års alderen har afruset moderen vha. medicin, da moderen i sine misbrugsperioder bliver meget syg, og derfor vil afruses. Afrusningen er ifølge Mikkel potentielt dødelig, hvis der bliver begået fejl, og både han og søsteren har altså haft et stort ansvar for moderen i en ung alder (Appendiks 4: 531-533). Der kan her argumenteres for, at der sker en form for rolle-bytning, hvor det normalt set er forældre, der bekymrer sig om og beskytter deres børn, hvor det her er børnene der beskytter og bekymrer sig om forælderen. Det sociale bånd mellem Mikkel og faderen var ligeledes usikkert. Faderens opdragelsesmetode overfor Mikkel var i høj grad af fysisk karakter: “[...] han kunne ikke finde ud af at snakke sig ud af

det. Det blev en knytnæve i stedet for.” (Appendiks 4: 249) Dog siger Mikkel, at han hellere ville bo hos sin far end sin mor: “[...] *han viste jo også omsorg, men det var på en, e:n (..) lidt mærkelig måde, fordi at selvom man skulle bare have respekt over for ham, så var der ingenting galt med ham.*” Det kan tolkes, at relationen mellem faderen og Mikkel var mindre usikker, fordi der var en vis forudsigelighed i faderens adfærd; når Mikkel gjorde noget galt, blev han afstraffet. Scheff argumenterer da også for, at psykisk vold kan have mere langsigtede konsekvenser end fysisk vold, som f.eks. lavt selvværd og selvtillid, samt angst og psykiske lidelser. Desuden kan det resultere i vold, da ignoreret skam kan skabe emotionel backlog, hvor de ophobede skam-følelser, som f.eks. altså kan føre til vold (Scheff, 2012: 90-91).

5.4.2 Vejen til sikre bånd

Moderens selvmordsforsøg var starten på processen, der medførte at de to søskende blev anbragt, hvor både en nabo og Mikkels storebror, som boede hos faderen, kontaktede de sociale myndigheder. Mikkel fortalte om de tre uger på opholdsstedet:

”[...] det var de værste tr-tr-tre uger i mit liv. [...] det der når man ikke ved, hvad personale der kommer om morgenen, og der kommer om aftenen. Og det kan være, hvad er det nu det hedder, det hedder, vikarer, der kommer i stedet for fastansatte [...] Og utrygheden med, jamen, hvordan går det hjemme ved mor. Det var let at tage fra [red. opholdsstedet] til at tage hjem til mor i X8, fordi så tænkte jeg at det gjorde det lettere end at være herinde.” (Appendiks 4: 392-394)

Her beskrives relationerne på opholdsstedet som ikke-kontinuerlige og dermed usikre, og desuden fyldte bekymringerne omkring, hvordan det gik hos hans mor meget. Det Mikkel indirekte beskriver her er, at mangelvaren på opholdsstedet var sikre relationer. I Mikkels anden plejefamilie, hvor han som 14-årig var i ni måneder, beskriver han også usikre relationer: *”De gjorde det kun for pengenes skyld. [...] der var ikke sådan omsorg og øh, (...) varme i familien, hvis man kan sige det sådan, det var meget, det var op til dig selv, hvad du ville. Og jeg gjorde bare som jeg ville så.”* (Appendiks 4: 435) Mikkel giver her udtryk for, at han i familien følte sig som et arbejde, fremfor en del af familien, samtidig med at han manglede omsorg og faste rammer – han kunne gøre som han ville. Det samme gjorde sig gældende på en ferie med plejefamilien, hvor Mikkel drak sig fuld sammen med køkkenpersonalet på hotellet, hvor der efterfølgende hverken var konsekvenser eller reaktioner fra plejefamilien (Appendiks 4: 435). Her virker det til, der i modsætning til den overdrevne opdragelse fra moderen, at der slet ingen grænser bliver sat, hvilket jf. Scheff indikerer et usikkert bånd (Scheff, 1997: 76).

Dette kan betegnes som et eksempel på, hvordan manglende tilknytning kan betyde, at et Mikkel her både er moralsk fri til at begå afvigende adfærd, da plejeforældrene desuden ikke reagerer på den afvigende adfærd og derfor ikke forsøger at indlære en morale. I henhold til Hirschi's tese er det dog især tilknytningen til forældrene i barndommen, der har betydning for den indirekte kontrol i teenageårene, hvorfor den manglende kontrol i barndommen også kunne være årsagsgivende (Hirschi, 1969: 88). Der kan også argumenteres for, at Mikkel ikke synes, at det er forkert at drikke sig så fuld, hvilket kan være årsagsgivende til at begå selve handlingen, jf. Hirschis begreb om tro (Hirschi, 1969: 26).

Den tid han bor hos den sidste plejefamilie, hvor Mikkel bor indtil han er 18 år, beskriver han således: *"[...] den dér tryghed af at være under vingerne af nogle andre, det var altså-altså-altså det er det bedste fem år af mit liv, jeg nogensinde har haft. Fordi den der utryghed med, du ved ikke hvor du har din mor henne. Eh-eh-f-fordi man ved ikke hvad humør, hun er i, øh tilstand. Så den dér, den med at komme ned og blive elsket og få at vide, at man faktisk er god nok. Dét var i hvert fald det vigtigste, jeg har, jeg har været udsat for."* (Appendiks 4: 35)

Relationen til den sidste plejefamilie, samt de relationer han senere får i Baglandet er de eneste sikre bånd, Mikkel nævner gennem sin livshistorie.

5.4.3 Skoleliv og et begyndende misbrug

Mikkel var meget udadreagerende i folkeskolen, og havde svært ved at koncentrere sig pga. bekymringer for moderen, hvilket besværliggjorde hans skolegang, hvor han ofte blev smidt udenfor døren, eller hjalp bibliotekaren med at sætte bøger på plads fremfor at deltage i den almindelige undervisning (Appendiks 4: 116). Mikkel var desuden altid involveret i slagsmål i skolen (Appendiks 4: 171). Scheff argumenterer da også for, at uerkendt eller ignoreret skam kan føre til udadreagerende adfærd såsom vold (Scheff, 2012: 90-91). Han beskriver dog også sig selv som lærernes *"kæledægge"*, hvilket kan tolkes som, at han generelt har haft et godt forhold til lærerne (Appendiks 4: 790). Dog kan dét, at han ikke deltog i undervisningen indikere, at han ikke havde forpligtelser iht. skolen. Mikkel hjalp dog i stedet for bibliotekaren med at sætte bøger på plads, hvilket også kan betegnes som en form for forpligtelse, hvorfor han altså ikke var helt uden sociale bånd til det konventionelle samfund, men dog havde en anderledes forpligtelse, og derved adskiller sig fra majoriteten af jævnaldrendes forpligtelser på dette tidspunkt i livet (Hirschi, 1969: 20-21).

Mikkel startede allerede i folkeskolen med at anvende euforiserende stoffer. Vi ved ud fra interviewene ikke, hvornår det startede, men vi ved, at der allerede inden han skiftede skole i 8. klasse var druk og stoffer i Mikkels vennekreds (Appendiks 4: 800-826). Det var moderen, der fik ham til

at skifte skole, fordi hun syntes vennekredsen var dårlig, hvilket dog betød at Mikkel fik en ny vennekreds, hvor der alkohol og stoffer var en del af normen (Appendiks 4: 814). Mikkel er da også vokset op med sin mors misbrug, hvilket kan have haft betydning for, at han jf. Hirschis begreb om tro ikke synes, at det er ukonventionelt at drikke og indtage euforiserende stoffer som 13-14-årig (Appendiks 4: 23, Hirschi, 1969: 26). Der kan desuden argumenteres for, at Mikkel ikke på dette punkt er påvirket af indirekte kontrol fra forældrene, da han selv har overværet både moderens og faderens misbrug i store dele af sin barndom (Hirschi, 1969: 88).

5.4.4 At stå på egne ben

Mikkel beskriver overgangen til voksenlivet efter anbringelsen som ambivalent. På den ene side var det rart at kunne leve livet uden kontrol fra plejefamilien, men på den anden side savnede han dem, og den manglende kontrol gjorde, at det misbrug han i forvejen havde eskalerede, hvilket resulterede i en hashpsykose som 22-årig (Appendiks 4: 62). Dog havde han efter anbringelsen et arbejde som IT-supporter, hvor han især lægger vægt på, at han havde et stort ansvar, og han beskriver generelt ansættelsesforholdet og ansvaret i positive vendinger (Appendiks 4: 84-90). Her havde Mikkel altså forpligtelser jf. Hirschis teori om sociale bånd (Hirschi, 1969: 20-21). Ansættelsesforholdet var gennem kommunen, som en slags aktivering, og da kommunen valgte at stoppe ansættelsesforholdet, og ville have ham på uddannelse, kan der argumenteres for, at situationen udviklede sig negativt. Han kunne ikke gennemføre 9. klasse på trods af flere forsøg, og stod i stampe ift. sin fremtid, hvortil hans ture ind og ud af psykiatrien pga. paranoid skizofreni ikke gjorde situationen bedre. På interviewtidspunktet havde han, som tidligere nævnt, søgt om en førtidspension for at give sig selv "ro" (Appendiks 4: 451-457). Desuden talte han om, at han ville flytte sammen med sin søster, da de begge havde svært ved at være alene pga. angstproblematikker, men da søsteren var ekstremt flyvsk og ligesom Mikkel led af ADHD, var det svært at gennemføre (Appendiks 4: 475). Også Mikkels sociale bånd til søsteren virker usikkert pga. den omskiftelige karakter, men der er ingen tvivl om, at der var stor tilknytning mellem de to, og at Mikkel havde stor forståelse for søsterens adfærd.

Mikkel beskriver, at han har "[...] få, men rigtig gode venner." (Appendiks 4: 724). Han kommer desuden jævnligt på kontaktstedet Baglandet, hvor han oplever at have fået stor støtte, samt sikre sociale bånd med gensidig forståelse jf. Scheff (Scheff, 1997: 65, 76): "[...] du behøver ikke at sætte et filter på, når du kommer her. Du kan være dig selv. (...) Altså alle kender jo nærmest hinandens baggrunde for, hvorfor fanden man har været på opholdssted, eller så har man været i plejefamilie. [...] man behøver ikke være andre end sig selv." (Appendiks 4: 740).

Det var også en medarbejder i Baglandet, der fik ham til at skifte sin vennekreds ud, så han kunne komme væk fra miljøet med druk og stoffer (Appendiks 4: 707). Desuden fortæller han om en episode med euforiserende stoffer, som resulterede i at hans ven døde, hvilket betød, at Mikkel delvist stoppede sit misbrug (Appendiks 4: 738). Han fortæller desuden, at han i dag bruger tid på at køre mountainbike med en kammerat og at træne med sin søster (Appendiks 4: 728). Det virker altså til at Mikkel har ændret livsstil, hvor han involverer sig i fritidsaktiviteter, samt har skiftet sin vennekreds ud til en, der er sundere for ham. I første interview udtrykte Mikkel, at han ikke længere tog stoffer, hvor han i andet interview sagde, at han på trods af at hashrygning forårsagede såkaldte ”bad trips”, stadig røg lejlighedsvist, også hjemme ved sin mor, som ikke selv ryger, men som har skunk i fryseren samt skunkplanter stående (Appendiks 4: 653, 678). Mikkel tager altså i dag stadig euforiserende stoffer på trods af de konsekvenser det har haft for ham, og har dermed på interviewtidspunktet stadig afvigende adfærd.

5.5 Simon

Simon er en mand på 47 år, der var anbragt ved en plejefamilie i 1980'erne fra han var 10-18 år. Simon boede inden sin anbringelse ved sin alkoholiserede biologiske far. Forældrene blev skilt i Simons barndom, hvorefter Simon ikke havde kontakt til sin mor i en længere periode. Kontakten mellem dem blev først genoptaget, da Simon var omkring 15-16 år (Appendiks 5: 1, 27-29). Simon fortæller, at hans helsøster under skilsmissen flyttede med moderen, også kontakten til søsteren er i dag sporadisk (Appendiks 5: 1). Generelt giver Simon udtryk for, at han under sin opvækst og gennem sin anbringelse ikke havde mange tætte relationer, men han havde bl.a. en tæt relation til sin bedstemor (Appendiks 5: 79, 104-105). Anbringelsen var, ifølge Simon, ikke en succesfuld anbringelse, idet Simon blev anbragt hos en familie, hvor han og en anden anbragt dreng, her kaldet Jens, blev udsat for systematisk vold, udført af plejefaderen og dennes søn. Simon indikerer at også hans biologiske far var voldelig overfor ham. Simon angiver at der udviklede sig en tæt relation mellem ham og Jens (Appendiks 5: 47).

5.5.1 En kaotisk opvækst

Simons barndomsminder og fortællingen om disse vidner om flere episoder, som kan forbindes med Scheffs skam-begreb. I en tidlig alder oplever Simon, at moderen forlod Simon og faderen. Forældrene blev enige om, at moderen skulle have bilen og at søsteren skulle bo hos moderen, mens Simon skulle bo hos faderen: ”*Min far, han fortalte mig, at han byttede mig ud med en Opel. Men hun tog min søster med.*” (Appendiks 5: 1). Faderen fik med sin fortælling, skilsmissen til at fremstå

som om moderen hellere ville have bilen end Simon. I faderens ordvalg foreligger også en eksplicit objektivisering af Simon. Ordvalgene og Simons måde at fortælle om forældrenes skilsmisse indeholder flere verbale markører for skam, f.eks. fortællingen om skilsmissen, hvor Simon var lettere tøvende og holdte korte pauser mellem nogle af ordene. Fortællingen indleder han med ”*MIN MOR kommer først meget, meget senere*” (Scheff, 1997: 233-235). ”*Min mor*” bliver sagt med meget kraftig lyd, efterfulgt af en væsentlig hurtigere talehastighed. Skiftende tonelejer og skift i talehastigheden er begge markører for hvad Scheff, kalder ’shame-anger’, altså følelsen af vrede i forbindelse med skam (Scheff, 1997: 233-235). Det sociale bånd mellem Simon og moderen i barndommen kan bl.a. derfor karakteriseres som usikkert, og der var ingen mulighed for at styrke båndet, idet moderen ikke var til stede under Simons opvækst. Bliver båndet ikke bygget, vedligeholdt eller repareret, bliver det beskadiget (Scheff, 1997: 76).

Årene, hvor Simon boede med sin alkoholiserede fader, var i høj grad præget af ustabilitet. Derudover havde faderen flere kortvarige forhold til forskellige kvinder, hvorfor Simon oplevede flere flytninger og skoleskift (Appendiks 5: 1). Simon fortæller under interviewet, at hans tidligste minder om, at hans far drak, er fra fem-seksårsalderen. Ofte blev Simon ladet alene hjemme, når faderen om aftenen tog i byen for at drikke. Deraf kan der udledes, at præmisserne i opvæksten ofte var at faderens behov styrede hverdagen, og at der dermed ikke blev taget hensyn til Simons behov (Appendiks 5: 1-2). Simons sociale bånd til forældrene er altså usikre (Scheff, 1997).

I interviewet nævnte Simon sin bedstemor, hvor det fremstår, at relationen til bedstemoderen var tæt. Da Simon reflekterer over forholdet til bedstemoderen, når han erkendelsen at: ”[...] *bedste, hun har betydet mere for mig, end som lige så.*” (Appendiks 5: 105). Simon husker bl.a., at han før anbringelsen tilbragte meget tid hjemme hos sine bedsteforældre: ”*Jeg har altid været bedstes dreng. Øh, hun har altid beskyttet mig, da jeg var lille, overfor min far. Jeg boede hjemme ved dem i et stykke tid.*” (Appendiks 5: 79). Simon fortæller, at han tror bedstemoderen forsøgte at beskytte Simon mod faderen ved at tage ham hjem. Bedstemoderen var den tætteste relation Simon havde under sin barndom (Appendiks 5: 373-376). At Simon omtaler sig selv som bedstemors dreng, og at han anvender ord som ”*beskytte*” vidner om en markant anderledes relation til bedstemoderen, end den han havde til sin egne forældre, og det indikerer, at Simon har haft et sikkert socialt bånd til sin bedstemor (Scheff, 1997). Simons bedstemor kan betegnes som en sekundær omsorgsperson, til hvem han altså havde et sikkert bånd, men han havde derimod usikre bånd til sine primære omsorgspersoner.

I skoletiden oplevede Simon ikke mange venskaber, på nær halvandet år i sin tidlige skolegang: "[...] *det kan jeg faktisk huske som egentligt en rimelig god tid (...). [...] det var nok fordi jeg havde nogle gode kammerater derude, der ikke så mig som (...) en eller andens tabers søn (...)*" (Appendiks 5: 1). Herudfra kan udledes, at Simon kun i en relativ kort periode af sit skoleliv før anbringelsen, oplevede en tilknytning til sine kammerater i skolen (Hirschi, 1969: 88). Ift. sin skoletid, talte Simon også om sit første møde med det kommunale system, og hvordan der kom fokus på Simon omkring fem-seksårsalderen: "*Der var det, at man begyndte at få kommunen indover, at det var mig, der var problemet, at det var mig der havde svært ved at passe skole og sådan noget. Det var ingen andre, det var. Det var mig, den var gal med.*" (Appendiks 5: 1). Den sidste sætning udtalte Simon med sarkasme, der indikerer, at han ikke er enig.

Da Simon er seks år bliver han tilknyttet et børnehjem, hvor han i perioder er hhv. ekstern- og internelev (Appendiks 5: 161). Da Simon er ni år gammel, flytter familien til en nabokommune, hvor Simon ikke kan falde til i skolen, hvorfor han bliver optaget som eksternelev ved et skolehjem (Appendiks 5: 2). Efter et år udtalte skolehjemmet, at Simon havde store skolemæssige problemer, og at Simons problemer i skolen øjensynligt var en forårsaget af faderens alkoholmisbrug samt kaotiske familieliv med mange kortvarige forhold til kvinder samt utallige flytninger. De anbefalede desuden, at skulle i familiepleje for at sikre stabilitet og tryghed, hvilket blev en realitet to år senere (Appendiks 5: 109-110).

5.5.2 Livet som anbragt i et hjem med systematisk vold

I begyndelsen skulle Simon bo hos plejefamilien i 14 dage, hvorefter han skulle vælge hvorvidt det var dén plejefamilie, han ønskede at bo ved. Plejefamilien bestod af et ægtepar, der selv havde tre biologiske børn. Derudover boede der hos familien en anden dreng, der også var plejebarn. Simons beretning om den første tid ved plejefamilien består af gode minder. Han oplevede at familien bekymrede sig om ham, og at de gav ham ro og tryghed. Simon talte i løbet af prøvetiden også med Jens (Appendiks 5: 1-4). I løbet af én af disse samtaler advarede Jens Simon mod at sige ja til at bo hos plejefamilien: "[...] *han siger til mig "Lad vær' (...) Du skal ikk'. Lad vær"* [...] *Den dag i dag, der sidder det meget tydeligt i mig, øh-øh-øhm. [...] Jeg kom jo fra én, der egentligt ikke var, altså non-existent, ikk' o', til en familie hvor det hele var rosenrødt [...]*" (Appendiks 5: 4). Et liv ved plejefamilien virkede tiltrækkende på Simon, fordi han hos faderen følte sig overset, og ved plejefamilien fik han pludseligt sit eget værelse, og hans eksistens blev anerkendt på en mere positiv og bekræftende vis (Appendiks 5: 4). Simon anvender også et ord som "*rosenrødt*", der kan tolkes som et negativt begreb, som Simon i denne forbindelse anvender som et udtryk for egen naivitet,

inden han blev anbragt. Da Simon takkede ja til at bo hos plejefamilien, ændrede hverdagen sig drastisk hos, hvor Simon i denne forbindelse udtalte: ”*Det der er i dét, det er også, han (...) der var meget vold (...) Rigtig, rigtig meget vold ved plejefamilien.*” (Appendiks 5: 9), og at ”*[...] ni ud af ti dage fik vi nogen på hovedet.*” (Appendiks 5: 25). Plejefamilien bestod af plejefaderen, plejemoderen, to hjemmeboende drenge og en pige, der var flyttet hjemmefra (Appendiks 5: 9). Plejeforældrene arbejdede begge, men drev ved siden af arbejdet et hobbylandbrug, hvor Simon hurtigt blev inddraget i det daglige arbejde, hvilket resulterede i, at han sammen med Jens, udførte mere eller mindre alle gøremålene på gården (Appendiks 5: 5).

Volden, Simon og Jens blev udsat for, blev udført af plejefaderen og den ene plejebroder, der var fem-seks år ældre end Simon. Plejemoderen slog aldrig Simon på nær en enkelt hændelse, der fremstår tydeligt i Simons erindring. Selvom plejemoderen ikke deltog i den udøvede vold, forsøgte hun heller ikke at hjælpe drengene (Appendiks 5: 14, 233-249). Fortællingerne om plejefaderens og plejebroderens afstraffelse og vold mod plejedrengene leverer flere eksempler på en ikke-proportional afstraffelse af Simon, der i voksenlivet stadig ikke er klar over, hvorfor plejefaderen agerede voldeligt over for dem (Appendiks 5: 105). Scheff fremhæver, at når en person med forælderrollen slår barnet i vrede og uden varsel, sender personen et signal til barnet om, at dets sociale status er så lav, at det ikke fortjener respekt og anerkendelse (Scheff, 1997: 80). For at kunne etablere et sikkert socialt bånd mellem forældrene og barnet, er det vigtigt, at der er en gensidig forståelse og accept af hinanden samt respekt for hinanden (Scheff, 1997: 65). Volden, der nærmest foregik på daglig basis, kan have medvirket til at fremmedgøre plejefamilien og Simon i deres sociale bånd. I nogle tilfælde virkede volden også umotiveret og årsagløs for Simon: ”*Jeg har os’ FLER’ gange [...], når han er kommet hjem fra arbejde, gået ham i møde ude i gårdspladsen og sagt: ”Hej”, ikk’ o’. ”Flyt dig”. Nå, men så hvis man ikke lige har flyttet sig, så fik man sateme en vinge, så man fløj over i den anden ende af gårdspladsen.*” (Appendiks 5: 255). I episoden er Simon altså uforstående overfor plejefaderens reaktion på, at Simon blot hilste på ham. Simon beretter om stor forskelsbehandling mellem plejeforældrenes biologiske børn og plejedrengene. Bl.a. var det kun plejedrengene, der skulle udføre det daglige arbejde på gården. Simon og Jens delte desuden et lille værelse, hvorimod de to biologiske sønner havde hver sit værelse. Der var også forskel på, hvilket mad børnene fik serveret på nær aftensmåltidet, hvor familien spiste sammen. Dette er blot få eksempler på den forskelsbehandling Simon oplevede. For Simon og Jens, har der ved plejefamilien været en form for “os og dem”-mentalitet. Simons narrativ om sin opvækst og anbringelse er stærkt præget af voldshandlinger og psykisk terror, og Simon gentager flere gange, at det særligt var disse hændelser, der fyldte i hans

hverdag også tildels i dag (Appendiks 5: 11, 25, 29, 60, 105, 255). Simons fortællinger om livet hos plejefamilien vidner om, at Simon ikke umiddelbart knyttede tætte relationer til nogle personer, udover Jens. Tilsyneladende knyttede de to drenge bånd gennem den systematiske vold, de begge blev udsat for (Appendiks 5: 11). Ligeledes kan der argumenteres for, at de bånd Simon har haft til plejefamilien, har været usikre, hvor han bl.a. ikke turde at sige fra over for plejefamilien (Scheff, 1997). Under interviewet spurgte vi ind til episoder, Simon omtaler, og om hvordan hans reaktion har været ift. dem, hvortil Simon bl.a. svarede: ”*Jeg har været bange for dem. Altså jeg tror, at jeg har været et lille piv. Meget musestemme, meget # JEG HAR ALDRIG TURDE SVARE IGEN. Det kan jeg love dig for. Jo, jeg nægtede jo tit [red. ting, Simon blev uretmæssigt beskyldt for] [...] Men jeg fik jo så mange tæsk, at jeg ku’ ligeså godt bare indrømme, før eller siden.*” (Appendiks 5: 251). For Simon virkede det til, at plejefaderen opfandt hændelser eller gav Simon og Jens skylden for hændelser, de ifølge Simon ikke var skyld i. Simon fortæller om en episode, da han var 16-17 år, hvor der tilsyneladende var stjålet en halskæde, men det var ikke Simon, der havde stjålet den (Appendiks 5: 27). Episoden resulterede i, at Simon stak af fra plejefamilien, hvorefter han opsøgte sin søster. Hun hjalp Simon med at opsøge sin biologiske mor. På interviewtidspunktet havde Simon ikke kontakt til sin mor, fordi han føler svigt fra moderens side. Adspurgt hvordan det var for Simon at se sin mor igen efter så mange år, svarede Simon: ”*Med det samme så følte jeg jo, så følte jeg egentligt, at vi havde noget sammen, min mor og jeg. Og det var nok derfor, at jeg også stak af derop til.*” (Appendiks 5: 65). Moderen kontaktede herefter plejeforældrene for at rede trådene ud, hvorefter plejeforældrene kræver, at Simons mor afleverede Simon, ellers ville politiet blive kontaktet: ”*Og så fortæller de hende, at det var fordi jeg havde stjålet en halskæde, og jeg havde bare dårlig samvittighed over, at jeg var stukken af.*” (Appendiks 5: 29). Denne episode er en ud af mange, hvor Simon oplever at blive udskammet af familien. Hele fortællingen om anbringelsen er bygget op af ord, der er fremtrædende på Scheffs appendiks over ord og brugen af ord, der indikerer skam og/eller vrede. I citaterne er der markeret de gange, hvor Simon hæver stemmen, men derudover er der også gentagende gange hvor han sænker stemmen fra sit normale toneleje. Ifølge Scheff er det skiftende toneleje, samt ændret hastighed indikatorer for vrede, som er et udtryk for skam (Scheff, 1997: 233-235). Ovenstående eksempel kan for Simon have indebåret skam, særligt faktummet, at plejeforældrene vælger at fortælle moderen, at han er stukket af, fordi han har dårlig samvittighed. Ifølge Simon, har han ikke stjålet halskæden, og at han bliver beskyldt herfor, kan derfor virke udskammende, idet han bliver fremstillet som en tyv. Simon beretter om flere lignende episoder, hvor der kan udledes, at sådanne episoder var medvirkende til at fremmedgøre Simon og plejefamilien, og

derved fastholde usikkerheden i deres sociale bånd (Scheff, 1997). Simon fortalte dog om den sidste tid af anbringelsen, hvor Simon oplevede, at volden fra plejefaderen og plejebroderen ophørte, dels fordi Simon nu var større og stærkere, men også til dels fordi plejefaderen- og broderen arbejdede på Nordsøen i denne periode, og derfor ikke var så ofte hjemme. I den forbindelse ændrede forholdet til plejemoderen sig, og at de udviklede en fælles forståelse, og et mere sikkert bånd end tidligere. Perioden husker Simon tilbage på som en god periode i de tider, hvor han var alene hjemme med plejemoderen (Appendiks 5: 233).

5.5.3 Efter anbringelsen

I de to ovenstående afsnit inddrages flere eksempler på episoder og hændelser i Simons opvækst og tiden under anbringelsen, hvor der argumenteres for at Simon har oplevet skam. Under Simons fortælling forekom der både verbale markører for skam og vrede. Simons ordvalg og andre verbale markører antyder, at de udskammende hændelser har ført til en skam-vrede spiral, hvor Simon føler vrede som følge af skammen (Scheff, 1997: 233-235).

På trods af at Simon det sidste år af anbringelsen, oplevede at forholdene blev bedre hos plejefamilien, valgte Simon at flygte fra plejefamilien, da han var 18,5 år (Appendiks 5: 48). Efter Simon forlod plejefamilien, boede han hos sin far i tre uger, hvorefter der opstod en uoverensstemmelse om hvorvidt Simon skulle i byen efter en juleaften eller ej. Faderen stillede Simon et ultimatum, der beroede på, at hvis Simon tog i byen, måtte han ikke længere bo hos faderen. Simon valgte at tage i byen, men vendte efterfølgende hjem til faderen igen 1. juledag. Her eskalerede uoverensstemmelsen sig til en voldelig konflikt, da faderen ville gøre alvor af sin trussel og 'smide Simon ud' (Appendiks 5: 49-56). Faderen slog Simon et par gange, hvorefter Simon besvarede faderens slag: ”[...] så sagde det klik. Så fik han lige for 18 år i et hug, og jeg ramte ham kun én gang. [...] Hans ben lettede fra jorden i ét slag.” (Appendiks 5: 56). Simons slag er den eneste voldshandling, han har udført mod sin far. Citatet indikerer, at slaget til dels var gengæld for den vold, faderen udsatte Simon for under opvæksten. Scheff bemærker, at skam-spiraler og skam-vrede-spiraler kan være en dominerende årsag til vold, hvilket Simons udtalelse om konflikten med faderen 1. juledag umiddelbart er et eksempel på (Scheff, 2012: 90). Tilsyneladende har slaget virket forløsende på den skam-vrede spiral, Simon har befundet sig i i relationen til sin far. Simon følte efterfølgende, at faderen udviste mere respekt overfor Simon, og forsøgte siden ikke at udøve vold mod ham (Appendiks 5: 140-141).

Efter anbringelsen begyndte Simon at udleve en vild ungdom efter at have været tilbageholdt fra fester og lignende sociale arrangementer under anbringelsen. Her eksperimenterede Simon med euforiserende stoffer og alkohol, og han: ”[...] levede da vildt i et års tid [...]”, men han: ”[...] har

aldrig nogensinde fået en dom, jeg har aldrig nogensinde blevet anklaget for noget. Jeg har sgu aldrig været en rod eller noget på den måde.” (Appendiks 5: 324). “Det vilde liv” stoppede midlertidigt, da Simon aftjente sin værnepligt og efterfølgende mødte sin søns mor, hvor han umiddelbart efter valgte at blive ansat ved Forsvaret (Appendiks 5: 110).

Under interviewet udtalte Simon efter relativ kort tid, at han under anbringelsen og særligt i sit voksenliv, nærede et stort had til plejefamilien (Appendiks 5: 13). Simons følelser omkring sin plejefar og plejebroder kan indikere, at han befinder sig i en skam-vrede spiral i forholdet til dem, hvor følelserne overfor plejemoderen er ambivalente (Appendiks 5: 105). Selvom Simons bånd til plejemoderen udviklede sig positivt, er han stadig uforstående overfor plejemoderens passivitet i de seks-syv år, hvor plejefaderen og plejebroderen udøvede både fysisk og psykisk vold mod Simon og Jens (Appendiks 5: 288-296). Simon berettede yderligere om en periode for nogle år siden, hvor hans søvn blev påvirket af mareridt om anbringelsestiden, hvor Simon besluttede sig for at opsøge plejebroderen for at give plejebroderen ”en røvfuld”. (Appendiks 5: 13, 105). Ægtefællen talte ham midlertidigt fra idéen ved at minde Simon om deres egen familie (Appendiks 5: 292). Ægtefællen minder altså Simon om de investeringer, han har gjort i sit ægteskab og i sit familieliv, som han ville risikere at miste ved at udøve vold mod den tidligere plejebroder, da der ville være risiko for at Simon fik en fængselsstraf (Hirschi, 1969: 20-21). Ikke desto mindre har Simon gentagende gange over årene haft tanker om hævn mod plejefaderen og plejebroderen for volden, han blev udsat for under anbringelsen, og at han samtidig er bange for, at han ikke ville kunne stoppe før, at han havde slået dem ihjel:

”Jeg skal ikke have chancen, fordi får jeg chancen, så er jeg sgu ikke sikker. [...] det kunne jo også være jeg bare sagde ”ja, ja, det er fint idioter”, ikk’ os”? Og så måske bare nøjes med at laske ham en enkelt én og så sige ”kan du huske, for det kan jeg nemlig”. Men jeg tror, at jeg kender mig selv så godt, at det er jeg sgu ikke så sikker på. Der ligger så meget had øh (...) bag.” (Appendiks 5: 296).

Scheff fremhæver, at flere studier viser, at skam-vrede spiraler har ført til, at individer har begået mord eller selvmord, som følge af den smerte eller kontrol, individet føler i forbindelse med spiralen. I Simons tilfælde kan der argumenteres for, at hævnfølelsen udspringer fra en skam-vredesspiral, hvori der forekommer uforløst skam (Scheff, 2012: 90).

5.6 Opsummering

Hovedfundet i de fem personanalyser er, at alle informanterne i varierende grad og på forskellige tidspunkter har oplevet at have usikre bånd til deres forældre jf. Scheffs teori om sikre og usikre bånd. Yderligere fandt vi, at informanterne havde få eller ingen sikre bånd til andre i deres nærmiljø, som

f.eks. bedsteforældre og oldeforældre, men som de ikke havde daglig kontakt til. Desuden fandt vi, at alle individerne havde svage sociale bånd til det konventionelle samfund jf. Hirschis teori om sociale bånd i forskellig grad.

Ved fire ud af fem af individerne kunne vi identificere afvigende adfærd såsom vold og misbrug, hvor der hos et af individerne, Laila, ikke kunne identificeres afvigende adfærd. Dog kunne vi identificere psykiske udfordringer med angst og depression hos Laila, hvor Amalie led af angst, Borderline og PTSD, og Mikkel led af angst og paranoid skizofreni, hvor sidstnævnte angiveligt var udløst af en hashpsykose. Både hos Mikkel, Amalie og Simon kunne der identificeres afvigende adfærd i form af vold, hvor der ved både Mikkel og Amalie kunne identificeres afvigende adfærd i form af misbrug. Et af individerne, Dennis, skilte sig særligt ud, da han havde afvigende adfærd i form af vold og drabsforsøg, hvor det desuden kunne konkluderes, at han havde en hjerneskade.

Vi kan på på baggrund af personanalyserne ikke vurdere, om der er en kausal effekt mellem, at informanterne oplever usikre, svage bånd, og at de samtidig i en periode i ungdomslivet udviser en afvigende adfærd, men både Hirschi og Scheff pointerer, at de usikre bånd og svage tilknytninger kan være med til at placere vores informanter i et risikofelt for at udvikle afvigende adfærd. I vurderingen af empirien finder vi flere indikatorer på, at de sociale bånd kan have haft en betydning for informanternes adfærd i ungdomslivet.

6.0 Turning points i det fortalte livsforløb

Laub og Sampsons pointe om, at et individ, der har afvigende adfærd i ungdomsperioden ikke nødvendigvis vil have samme adfærd resten af livet, er en pointe, som vores empiri kan anses som et eksempel på (Sampson & Laub, 2003: 547). I empirien finder vi, at fire af informanterne har haft en afvigende adfærd på forskellig vis, og fire af informanterne har haft en form for diskontinuitet i adfærden i løbet af det fortalte livsforløb. I udviklings- og livsforløbstraditionen, som Laub og Sampson skriver sig ind i, anvendes kontinuitet og forandring indenfor et individs adfærd, der er begreber, som indikerer om en bestemt adfærd fortsætter livet igennem eller om individet afstår fra adfærden, samt om der sker en forandring i adfærden (Cullen, Agnew & Wilcox, 2014: 511-522). Forløbet op til et individ helt afstår fra afvigende adfærd, beskriver Sampson og Laub som en kompleks proces, men samtidig er det en proces, som alle typer afvigere gennemgår på et tidspunkt i løbet af deres respektive livsforløb. På trods af at der ikke findes identiske livsforløb, så finder Laub og Sampson, at processen til et individs kontinuitet eller forandring i adfærden kan identificeres ud

fra individets fortællinger om såkaldte “turning points” (Laub & Sampson, 2003: 547). Ved at anvende Laub og Sampsons begreb “turning points”, vil vi på baggrund af informanternes fortællinger kunne identificere faktorer, der har haft en betydning for deres adfærd i det fortalte livsforløb.

6.1 Resultater af opvæksten?

Laila skiller sig ud fra de andre fire informanter ved, at der ikke er beretninger om, at Laila har udvist afvigende adfærd på noget tidspunkt i det fortalte livsforløb (Appendiks 3). Det er interessant, fordi hun ligesom de andre informanter oplevede usikre sociale bånd til alle i sit nærmiljø med undtagelse af få familiemedlemmer, hvor især båndet til oldefaderen kunne karakteriseres som sikkert (Appendiks 3: 57-60, 109-113). På mange områder er Lailas opvækst præget af lignende forhold som Amalies, Simons og Mikkels. Særligt Amalie og Lailas beretninger har flere ligheder: de er begge kvinder, de har begge forældre, der er voldelige mod dem, samt har forældre der er misbrugere af piller eller alkohol, og begge oplevede mobning i skolen (Appendiks 1; Appendix 3). Hvad adskiller så informanterne fra hinanden, og særligt disse to kvinder? Hvorfor udviser Amalie og de andre informanter i ungdomsperioden afvigende adfærd, og hvorfor gør Laila ikke? Dette er et komplekst spørgsmål, der ikke nødvendigvis kan besvares, idet hver af informanternes livshistorier er unikke. Dog kan der identificeres faktorer, hvor der kan argumenteres for, at de kan have haft betydning for, hvorfor Laila ikke udvikler afvigende adfærd. Hos Laila kunne vi bl.a. identificere, at hun i folkeskolen både var involveret i aktiviteter som musik og sport, hvorfor hun altså havde sociale bånd til det konventionelle samfund. Dette beskriver hun da også som sit “*frirum*”, og sporten bliver ved med at være et fast holdepunkt gennem hele livsfortællingen (Hirschi, 1969: 22). Vi må her medtage, at både Scheffs og Hirschis teori argumenterer for, at en lav grad af sociale bånd medfører en øget risiko for afvigende adfærd, men at en lav grad af sociale bånd altså ikke nødvendigvis medfører afvigende adfærd (Scheff, 1997: 73; Hirschi, 1969). Det kan dog diskuteres om det i høj grad hos Laila er det personlige valg, som Laub og Sampson inddrager i deres teori, der er en afgørende faktor for, at hun ikke udviser afvigende adfærd (Laub & Sampson, 2003: 547). Laila indikerer flere gange, at hun havde et ønske om at være “ligesom de andre”, og hun nævner direkte, at hun ville ønske hendes familie var mere normal (Appendiks 3: 412). Dette kan have været en medvirkende faktor for, at hun gennem sin livsfortælling ikke har udvist afvigende adfærd, da hendes tro på at afvigende adfærd ikke var “normal” adfærd, betød at hun bevidst afholdt sig fra det. Hirschi inddrager også *tro* i sin teori, som er et element, der afgør, hvad der ifølge individets egen overbevisning er rigtig eller forkert, men som ikke nødvendigvis stemmer overens med det konventionelle samfunds normer

(Hirschi, 1969: 26). Der kan derudover argumenteres for, at fordi Laila ikke anså adfærden i sin egen familie som værende normal, hvorfor hun ville forsøge at undgå selv at udvise denne adfærd, og måske direkte modsætte sig den (Appendiks 3: 412). Det kan bl.a. identificeres på baggrund af flere episoder, hvor lillesøsteren forsøger at slå Laila, men hvor Laila vender sig om og går fremfor at slå tilbage, hvilket altså er et bevidst valg om at følge sin egen overbevisning, ift. hvad hun anser som værende det rigtige at gøre (Appendiks 3: 364; Hirschi, 1969: 26).

I første del af undersøgelsen finder vi, at fire ud af fem informanter i forskellige variationer har psykiske udfordringer, som ligeledes påvirker dem i varierende grad. Dennis' hjerneskade kan ikke direkte karakteriseres som psykiske udfordringer, men han fortæller at psykologer tidligere har foreslået, at han var sociopat med psykopatiske tendenser, hvorimod andre foreslog at hjerneskaden var årsag til hans udfordringer. Scheff argumenterer for, at skam-vrede-spiraler kan føre til vold og psykisk sygdom, hvilket kan være en forklaring på, at f.eks. Laila ikke bliver voldelig, men derimod får problematikker med angst og depression. Vi har ikke hos Laila kunnet identificere skam-vrede-spiraler, hvilket dog ikke betyder de ikke er til stede. Forskningen om anbragte børn viser, at anbragte børn har en stor oversygelighed ift. psykisk sygdom ift. ikke-anbragte børn (Olsen, et al., 2011: 12-13; Lausten, 2018: 4; Villagrana, et al., 2018: 26-27). Diskussionen om hvorvidt Scheffs teori om psykisk sygdom er plausibel, kan vi ikke diskutere nærmere her, da det ville kræve inddragelse af mere forskning samt teori om psykisk sygdom.

6.2 Kontinuitet og forandring i informanternes livsforløb

Amalie var medlem af to forskellige vennegrupper, som vi karakteriserer som former for subkulturer, hvor hun under deltagelse i den sidste vennegruppe udviklede et misbrug af euforiserende stoffer (Appendiks 1). Det er interessant, hvordan Amalies opfattelse og udbytte af de to subkultur-lignede miljøer-/grupper ændrer sig gennem fortællingen. Den første vennegruppe fra det sociale udsatte boligområde, fremstår i fortællingen som værende et miljø, hvor Amalie har en stærk tilknytning til og finder tryghed i (Appendiks 1: 35-39). Trygheden består i, at Amalie: 1) aldrig er ladet alene, 2) der stilles ikke forventninger til medlemmerne af gruppen, 3) medlemmerne kommer fra alle "klasser" af samfundet, 4) medlemmerne er fælles om ikke at have noget tilhørssted i samfundet eller i "egen klasse", hvilket styrker sammenholdet og tilknytningen, medlemmerne imellem (Appendiks 1: 35-39).

Mikkel deltog ligeledes i en vennegruppe, der kan minde om et subkulturlignende miljø, hvor Mikkel beskrev deltagerne, som personer der "*sumper*". Mikkel indikerer umiddelbart, at disse personer har en kontinuitet i adfærden (Appendiks 4: 190, 761-761). I gruppen blev der, som i den tredje

vennegruppe Amalie var med i, eksperimenteret med euforiserende stoffer. Herigennem udviklede Mikkel et narkotikamisbrug (Appendiks 4: 615-619). Modsat Amalie beskriver Mikkel ikke gruppens tiltrækningskraft, men Mikkel forklarede under interviewet, at han ikke havde mange venner under sin opvækst, bl.a. fordi Mikkel havde "ry" for at være udadreagerende (Appendiks 4: 161, 171). Derimod er der i Mikkels fortælling passager, der indikerer, at brugen af stoffer var en norm i gruppen (Appendiks 4: 259, 615-623). Mikkel forklarer direkte, hvordan der var gruppepres blandt deltagerne, hvilket også er medvirkende til, at Mikkel i sit voksenliv forsøger at undgå de tidligere venner (Appendiks 4: 674, 781-783). Der synes at mangle et element i teorierne om sociale bånd ift., hvordan både Amalie og Mikkel tilegner sig en afvigende adfærd, og særligt hvordan de udvikler et stofmisbrug. De to inddragne teorier om sociale bånd danner en forståelsesramme for, at Mikkel og Amalie pga. det usikre bånd til deres forældre, samt hvilken betydning det har for informanternes tilknytning til det konventionelle samfund, fører til en stærk tilknytning til de forskellige vennegrupper, informanterne har gennem opvæksten (Appendiks 1: 35-39; Appendiks 4). Teorierne pointerer altså, at de svage, usikre bånd kan føre til at en person udvikler en afvigende adfærd, men tilsyneladende forklarer teorierne ikke, hvordan processen til f.eks. et misbrug foregår. For Laub og Sampson er kriminalitet mere end blot svage sociale bånd. Forfatterne tillægger i forlængelse af sociale bånd også den situationelle kontekst og de personlige valg stor betydning (Laub & Sampson, 2003: 547).

Laub og Sampson understreger, at særligt den situationelle kontekst er vigtig at tage i betragtning, når kontinuitet og forandring i livsforløb skal forklares. Her inddrager Laub og Sampson rutineaktivitetsteori (Laub & Sampson, 2003: 547). Denne teori pointerer, at kriminalitet forekommer, når der er en motiveret lovovertræder til stede ved passende mål, og det er yderligere en forudsætning, at målet ikke er beskyttet af kompetente beskyttere, som f.eks. politibetjente (Cohen & Felson, 1979). Fremkomsten af en sådan given situation afhænger af menneskers rutine-aktiviteter, som forstås som de daglige aktiviteter, individer har i hverdagen, såsom skole, arbejde. Ved at Amalie pjækker fra skole og samtidig bruger en stor del af sin dag "på gaden", og Mikkel drikker alkohol bag hallen med vennegruppen efter skole, øger de begge sandsynligheden for at skabe situationer, som rutineaktivitetsteorien foreskriver (Appendiks 1, Appendiks 4, Cohen & Felson, 1979). Amalie hævdede, at den første vennegruppe ikke bestod af kriminelle individer, men samtidig fortalte hun også om personer i gruppen, der begik kriminalitet såsom tyveri af biler og knallerter. For Amalie har gruppen og dens medlemmer altså ikke haft en decideret kriminel identitet, derimod er gruppens medlemmer havnet i situationer, hvor et tyveri af et køretøj har været muligt, hvor medlemmerne

altså har foretaget et personligt valg om at stjæle den mulige genstand (Laub & Sampson, 2003: 547). Laub og Sampson hævder desuden, at en ændring i en kriminel persons rutineaktiviteter ligeledes kan være en medvirkende faktor til, at de pågældende afstår fra at begå kriminalitet eller anden afvigende adfærd på et tidspunkt i livsforløbet (Laub & Sampson: 2003: 547). Ifølge Sampson og Laubs pointe er det naturligt, at der sker et mindre turning point, da Amalie bliver anbragt, fordi hun samtidig får nogle nye rutineaktiviteter under anbringelsen, hvilket tilsyneladende skyldes, at Amalie styrker sine bånd til det konventionelle samfund (Laub & Sampson, 2003, Hirschi, 1969).

Rutineaktivitetsteorien er en sandsynlig forklaring på, at nogle af Amalies gruppemedlemmer begår kriminalitet, og den kan forklare de turning points som informanterne oplever, men teorien behandler ikke dynamikken i eksempelvis Amalie første vennegruppe. Heller ikke her finder vi Scheff og Hirschi tilstrækkelig til at forklare dynamikken i vennegruppen. Empirien i sammenhold med teorierne om sociale bånd åbner op for et individbaseret perspektiv på, hvordan tilknytningen til primære omsorgspersoner og tilknytningen til samfundet kan være medvirkende til at Amalie og Mikkel tiltrækkes de uhensigtsmæssige vennegrupper, men f.eks. selve processen til hvordan Mikkel og Amalie hver især udvikler et misbrug, er en mere kompleks proces end teorier om sociale bånd kan forklare (Appendiks 1; Appendiks 4). Vejen til en afvigende adfærd, herunder en misbrugende adfærd, er en dynamisk proces, som et individbaseret perspektiv på sociale bånd eller rutineaktivitetsteorien ikke hver for sig kan danne en forståelsesramme for. Der kan i forlængelse af Laub og Sampson teori pointeres, at personlige valg sammenholdt med den situationelle kontekst, synes at have en betydning for, at Mikkel og Amalie udvikler misbrug, eller det Laub og Sampson kalder "situerede valg" (Sampson & Laub, 2005: 43). Amalie og Mikkel befinder sig begge på tidspunktet, hvor de udvikler et stofmisbrug, i grupper, hvor der hersker normer om misbrug, og de beskriver begge, hvordan der ikke fra ansvarlige voksne er opsyn med gruppernes adfærd (Appendiks 1; Appendiks 4). I Mikkels fortælling beretter han yderligere om, at de øvrige gruppemedlemmer udøvede gruppepres, hvilket kan være en underliggende faktor i Mikkels situerede valg (Appendiks 4: 259, 615-623). Sampson og Laub understreger i tillæg, at de fleste forsøg på at træffe et valg om at afstå fra en afvigende adfærd uden et støttende netværk synes at slå fejl, hvilket der i Mikkels situation kan udledes, at han ikke har haft, da plejeforældrene ikke har haft kendskab til misbruget (Sampson & Laub, 2005: 43). Desuden vidner livsfortællingen om, at han ikke har haft en støttende struktur hos sin biologiske familie, og at hans vennegruppe støttede misbruget, og derfor umiddelbart ikke en udtrapning af misbruget, idet Mikkel oplevede gruppepres ift. brugen af euforiserende stoffer

(Appendiks 4: 615-623). Der eksisterer inden for kriminologien yderligere forklaringer på, hvorfor Amalie og Mikkel udvikler et misbrug, f.eks. indenfor den subkulturteoretiske tradition, hvor deltagerne i en subkultur lærer hinanden teknikkerne til at have afvigende adfærd gennem en social læringsproces, hvilket f.eks. kan være læringen i at bruge euforiserende stoffer (Akers, 1994).

Mikkels misbrug af euforiserende stoffer starter i folkeskolen og fortsætter ind i voksenlivet, hvor hash-psykosen medfører, at han udelukkende lejlighedsvist ryger hash efterfølgende (Appendiks 4: 626-637). Mikkel berettede, at han var klar over, at plejeforældrene ville blive sure og skuffede, hvis de opdagede misbruget, så derfor hemmeligholdte han det gennem anbringelsen. Udtalelsen vidner om, at der plejeforældrene har forsøgt at udøve social kontrol overfor Mikkel, som både Hirschi og Scheff understreger bør være en led af opdragelsen på en positiv facon, men dette ikke har virket ift. misbruget (Scheff, 1997: 79-80; Hirschi, 1969: 30-34). Først da Mikkel som 22-årig pådrager sig en hash-psykose og han senere blev diagnosticeret med paranoid skizofreni, forandres forholdet til narkotikaen, men vi vil, baseret på WHO's definition af et misbrug, argumentere for, at Mikkel efterfølgende stadig har et misbrug af narkotika, idet Mikkel lejlighedsvist ryger hash, selvom det provokerer hans lidelse (Appendiks 4: 653-678; Socialstyrelsen, 2015). Hash-psykosen kan identificeres som et turning point, som betyder, at han afskriver hårdere narkotika, og kun ryger hash efterfølgende. Han afstår dog ikke helt fra misbruget, og den afvigende adfærd er derfor stadig delvist tilstede (Laub & Sampson, 2005: 43).

Modsat Mikkels fremstilling af konsekvenserne af deltagelse i vennegruppen med normer, der involverer misbrug, giver Amalies fortælling en forståelse af, at på trods af den afvigende adfærd i den første gruppe, var denne gruppe en positiv faktor for Amalie, selvom den sikrede en kontinuitet i Amalies afvigende adfærd (Appendiks 1: 39). Her kan der med understøttelse i Scheff argumenteres for, at gruppen har bidraget til, at Amalie har oplevet sikre bånd, selvom adfærden i gruppen har været uhensigtsmæssig i samfundets øjne, og at jo mere Amalie var sammen med gruppen, des større afstand, kom der mellem hende og det konventionelle samfund (Scheff, 1997; Hirschi, 1969). I modsætning til Scheffs pointe om at sikre bånd skaber ansvarlig adfærd, skaber sikre bånd her uansvarlig adfærd, hvor der altså kan både stilles spørgsmål til Scheffs teoris generaliserbarhed, men også til om de sociale bånd mellem Amalie og vennegruppen overhovedet var sikre (Scheff, 1997: 73).

Med udgangspunkt i Amalies livsfortælling kan det udledes, at anbringelsen bibringer en positiv forandring for Amalie. Anbringelsen kan ikke i sig selv udpeges til at være et turning point, men derimod er anbringelsen et turning point i den forstand, at den starter en dynamisk proces, på samme

vis som Laub og Sampson anser ægteskabets potentiale for turning points (Sampson & Laub, 2005: 34). Dynamikken i processen består af flere mekanismer, der er på spil, bl.a. opbygger Amalie sikre bånd til plejefamilien, og derved får opbygget bånd til det konventionelle samfund, hvilket kan tolkes som værende en betydningsfuld faktor for Amalie. Normerne og kutymen i anbringelsesbyen er desuden også markant anderledes end i Amalies fødeby. Her pointeres det, jf. Hirschi, at Amalie gennem sin plejefamilie, fik opbygget en følelse af forpligtelse til både skole og fritidsarbejde (Hirschi, 1969: 20). Alene faktummet at Amalie ikke længere pjækker fra skole for at hænge ud med vennegruppen, hvor der hersker afvigende normer, skaber et anderledes forhold til skolen for Amalie. Tilsyneladende blev der skabt et engagement til skolen og en lyst til at videreudanne sig efter folkeskolen. Der kan pointeres, at Amalie på samme vis som Laila, har et fremtidsønske om at få en uddannelse, hvilket får Amalie til at investere tid i bestræbelsen på at blive uddannet, og dermed stræber Amalie også efter konventionelle normer, da de er en del af en uddannelse i det konventionelle samfund (Appendiks 1: 182, 379; Hirschi, 1969: 20-22). Således blev der for Amalie skabt et engagement både til skole og til plejefamilien, hvor Amalie gennem de opbyggede sikre bånd også udviklede en forpligtelse og engagement overfor plejeforældrene (Scheff, 1990: 65; Appendiks 1). Således havde Amalie efter netværksanbringelsen flere forhold investeret, hvilket kan have virket som en afgørende faktor, ift. hvordan hun oplevede den nye vennegruppe, efter hun flyttede sammen med sin kæreste, da hun er 17 år. Samtidig synes det i Amalies fortælling også at have en betydning, at hun i den nye vennegruppe udviklede et stofmisbrug (Appendiks 1: 182). Derudover oplevede Amalie som 19-årig et ultimativt turning point ved fødslen af hendes søn (Appendiks 1: 184, 339). For Laub og Sampson fremstår den ægteskabelige institution som et særligt betydningsfuldt turning point, fordi bl.a. de strukturelle rutineaktiviteter bliver centreret om familielivet, fremfor ustrukturerede rutiner, der tilbringes sammen med ligesindede venner (Sampson & Laub, 2005: 34). Amalie har ikke indgået et ægteskab, men der kan pointeres, at den mekanisme Laub og Sampson sætter fokus på, er mekanismer lig de mekanismer, der sker, når en familie får et barn. Ved at være i et forhold oplever individer også nye relationer, der kan tilbyde social støtte og samtidig vil partnerskabet også kunne bibringe både direkte og indirekte former for social kontrol i forholdet, hvor parternes adfærd overvåges og således kontrolleres af partneren (Sampson & Laub, 2005: 34). Simon oplevede ligeledes forældreskabet som et turning point, hvorinden det kan fremhæves, at Simons "vilde" periode umiddelbart stoppede, da han aftjente sin værnepligt (Appendiks 5: 110). Der kan stilles spørgsmål til, hvorvidt Simon havde et reelt misbrug af euforiserende stoffer, men det kan pointeres, at han havde et vedvarende brug af stoffer i omtrent et år. Ifølge WHO's definition af et

misbrug, handler det ikke om mængden af eller hvor ofte man bruger stoffer, men om de konsekvenser brugen heraf kan have (Socialstyrelsen, 2015). Simon beretter ikke om nogle negative konsekvenser ved brugen af stoffer, hvorfor vi udleder, at der ikke nødvendigvis har været tale om et misbrug, men vi vil stadig argumentere for, at Simon udviste en afvigende adfærd. Det er uklart, hvor lang tid der gik fra han forlod plejefamilien til han aftjente værnepligten (Appendiks 5: 5). Laub og Sampson understreger den betydning militæret kan have for en persons livsforløb, hvilket er en lignende effekt, Simon oplevede ved at blive ansat som værnepligtig hos Forsvaret, hvor han efterfølgende arbejdede som bartender i en kort periode (Laub & Sampson, 2005: 17). Militærtjeneste fremstår for Laub og Sampson som et betydningsfuldt turning point pga. forskellige underliggende mekanismer, bl.a. skaber Simons arbejde ved Forsvaret nye situationer, hvor Simons adfærd bliver overvåget, og Simon møder nye personer, der kan agere social støtte. Derved ændres Simon rutineaktiviteter til at blive strukturerede (Sampson & Laub, 2005: 18). Disse mekanismer kan have været årsagsgivende eller medvirkende til, at Simon afstår fra brugen af euforiserende stoffer. Efter den korte periode som bartender, blev Simon igen ansat ved Forsvaret, hvor han arbejdede i over et årti, hvortil Laub og Sampson pointerer, at stabilitet i et individs jobsituation kan føre til forandringer i en persons adfærd (Sampson & Laub, 2005: 15). Simon oplever altså turning points ifm. sønnens fødsel og gennem et stabilt job ved Forsvaret (Appendiks 5).

6.3 Anbringelsen som en positiv faktor?

Både Mikkel, Amalie, Laila og Dennis beretter om, hvordan anbringelsen har medført en positiv udvikling i deres respektive livsforløb (Appendiks 4; Appendix 3). Der kan ligeledes argumenteres for, at anbringelsen blev et turning point i Dennis' liv, hvorunder han fik kognitive redskaber til at håndtere sin vrede og sine impulser om vold og drab. Tilsyneladende havde de tre punkter, Sampson og Laub behandler i tillæg til Hirschi's teori om sociale bånd: 1) den situationelle kontekst, 2) sociale kontrol og 3) personlige valg (Laub & Sampson, 2003). Dennis' forældres mislykkede forsøg på at tillære Dennis konventionelle normer var medvirkende til, at Dennis positionerede sig med en svag tilknytning til samfundet på samme vis, som de andre informanter oplevede i barndommen (Appendiks 2: 24; Hirschi, 1969: 24). Med turning point skal der ikke forstås, at Dennis ændrede adfærd på et øjeblik under anbringelsen, men det var en gradvis proces, hvor social kontrol, personlige valg og den situationelle kontekst synes at være udslagsgivende for det turning point, som anbringelsen var for Dennis. Dennis beretter især om kontrollen på anbringelsesstedet som en positiv faktor, som medvirker til at Dennis bliver underlagt rutiner, samt får opdragelse som han argumenterer for ikke at have fået af sine forældre (Appendiks 2: 24; Laub & Sampson, 2003). Dennis

oplevede desuden, at anskaffelsen af sine kæledyr, ilderne, senere medvirkede til, at han fik et formål med livet, hvor både ansvaret, rutinerne og tilknytningen til dyrene kan identificeres som en positiv faktor i hans voksenliv.

7.0 Konklusion

I dette projekt har vi undersøgt, hvordan de sociale bånd mellem fem tidligere anbragte og deres nærmiljø under opvæksten kan påvirke risikoen for afvigende adfærd i ungdomslivet på baggrund af teorier af T. Scheff (1997; 2012) og T. Hirschi (1969). Her kunne vi konkludere, at der ved alle fem informanter kunne identificeres usikre bånd mellem informanterne og deres forældre. Vi kunne desuden konkludere, at informanterne havde få eller ingen sikre bånd til andre i deres nærmiljø. De usikre bånd til forældrene sammenholdt med manglen på sikre bånd til andre i nærmiljøet, kan ifølge Scheff føre til uansvarlig adfærd, hvor Hirschi ligeledes konkluderer, at lav tilknytning mellem barn og forældre øger risikoen for afvigende adfærd i ungdomslivet. Ifølge Hirschis teori om sociale bånd kan det konkluderes, at informanterne i varierende grad har lav tilknytning til det konventionelle samfund, hvilket ligeledes øger risikoen for afvigende adfærd i ungdomslivet. Deraf kan vi ikke udlede hvorvidt der er en kausal sammenhæng mellem informanternes sociale bånd til personer i nærmiljøet og en eventuel afvigende adfærd på et tidspunkt i informanternes ungdomsliv. Samtidig afviser vi ikke, at informanternes sociale bånd kan have en betydning for hvorvidt de udviser en afvigende adfærd i ungdommen eller ej.

Fire ud af fem informanter havde psykiske vanskeligheder, samt at fire ude af fem informanter havde udvist afvigende adfærd gennem deres livshistorie. Vi kunne desuden konkludere, at tre ud af de fire informanter med identificeret afvigende adfærd havde afstået fra afvigende adfærd på interviewtidspunktet, hvor vi identificerer mulige turning points jf. Laub og Sampsons livsforløbsteori (2003; 2005). Disse turning points var bl.a. anbringelse, karriere i militæret, indgåelse af ægteskab, og forældreskab. Ligeledes blev der på baggrund af de inddragne teorier forsøgt at forklare mulige årsager til, hvorfor informant Laila ikke udviste afvigende adfærd. Vi identificerede desuden turning points for informanten Mikkel på trods af, at han stadig havde afvigende adfærd på interviewtidspunktet, som dog var væsentligt formindsket ift. tidligere i hans livsfortælling. Her kunne vi konkludere, at anbringelsen var en positiv ændring i hans liv, men at den ikke direkte ændrede på den afvigende adfærd. Vi kunne dog identificere hans hash-psykose som et

turning point, hvor han gik fra brug af hårde euforiserende stoffer til udelukkende at ryge hash. Desuden kunne vi identificere tilknytningen til organisationen Baglandet som et turning point, hvor en medarbejder overbeviste ham om at stoppe kontakten til sin vennegruppe, hvor misbrug var en del af normen.

8.0 Litteraturliste

Abrams, D. (2018). ¶Deviance¶. Encyclopædia Britannica, inc.
<https://www.britannica.com/topic/deviance>

Akers, R. L. (1994). *A Social Learning Theory of Crime*. I: Cullen, F. T., Agnew, R. & Wilcox, P. (red.) (2014). *Criminological Theory: Past to Present*. 5. udg. Oxford University Press, s. 140-153

Andersen, S. H. & Fallesen, P. (2013). *Når man anbringer et barn II. Årsager, effekter af anbringelsesforanstaltninger og konsekvenser*. København: Rockwool Fondens Forskningsenhed

Andersen, S. H. & Jensen, B. (2016). *Anbringelser – historik, omfang, årsager og virkemidler*. 1. udg., 1. oplag. København: Rockwool Fondens Forskningsenhed & Gyldendal

Andersen, S. H. (2017). *Social environmental insults, critical periods in brain formation and adverse outcomes in early adulthood*. Rockwoolfonden, Arbejdsrapport, no. 121.

Antoft, R. & Thomsen, T. L. (2002). *Når livsfortællinger bliver en sociologisk metode - en introduktion til det biografiske narrative interview*. I: Jacobsen, M. H. Kristiansen, S. & Prieur, A. (red.). (2002). *Liv, fortælling, tekst. Strejftog i kvalitativ sociologi*. Aalborg Ø: Aalborg Universitetsforlag.

Baglandet (2019). ¶Baglandet i Aalborg¶. Lokaliseret den 15.04.2019 på:
<http://www.baglandet.net/aalborg.aspx>,

Bloch, H. A., & Niederhoffer, A. (1958). *The gang: A study in adolescent behavior*. Oxford, England: Philosophical Library

Boddy, J., Lausten, M., Backe-Hansen, E. & Gundersen, T. (2019). *Understanding the lives of care-experienced young people in Denmark, England and Norway - A cross-national documentary review*. København K: VIVE - Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd, s. 1-38

Braithwaite, J. (1989). *Crime, Shame, and Reintegration*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press. I Cullen, F. T., Agnew, R. & Wilcox, P. (2014). *Criminology Theory: Past to Present*, 5. Udg. Oxford University Press

Brinkmann, S. & Tanggaard, L. (red.) (2010). *Kvalitative metoder - En grundbog*. København: Hans Reitzels Forlag

Bryderup, I. M. & Trentel, M. Q. (2012). *Tidligere anbragte unge og uddannelse*. Århus: Forlaget Klim

Clandinin, D. J. & Connelly, F. M. (2000). *Narrative Inquiry. Experience and Story in Qualitative Research*. Jossey-bass. An Imprint of Wiley.

Cohen, A. K. (1955). *Delinquent boys; The culture of the gang*. New York, NY, US: Free Press

Cohen, L. E. & Felson, M. (1979). Social Change and Crime Rate Trends: A Routine Activity Approach. *Routine Activity Theory. American Sociological Review*, vol. 44, s. 588-608. I Cullen, F. T., Agnew, R. & Wicox, P. (2014). *Criminology Theory: Past to Present*, 5. Udg. Oxford University Press, s. 469-479

Creswell, J. W. (2013). *Qualitative Inquiry & Research Design: Choosing among Five Approaches*. 3. Udg. Thousand Oaks, CA: SAGE.

Cullen, F. T., Agnew, R. & Wilcox, P. (2014). *Criminological Theory: Past to Present*. 5. udg. Oxford University Press

DeGue, S. og Widom, C. S. (2009). Does Out-of-Home Placement Mediate the Relationship Between Child Maltreatment and Adult Criminality? *John Jay College of Criminal Justice*, vol. 14, no. 4

Deloitte (2017). *Efterværn og den gode overgang til voksenlivet. Undersøgelse af efterværnsområdet i Danmark*. Odense C: Socialstyrelsen og Deloitte

Danmarks Statistik (2019a). ¶DU20: Afgørelser om anbringelser hvor den udslagsgivende årsag ligger hos barnet efter køn, alder, område, årsag til anbringelse og tid¶ Statistikbanken, Danmarks Statistik. Lokaliseret 28.05.2019 på: www.statistikbanken.dk/bu20

Danmarks Statistik (2019b). DU21: ¶Afgørelser om anbringelser hvor den udslagsgivende årsag ligger hos forældrene efter årsag til anbringelse og tid¶ Statistikbanken, Danmarks Statistik. Lokaliseret den 28.05.2019 på: www.statistikbanken.dk/bu21

Egelund, T. & Hestbæk, A. (2003). *Anbringelse af børn og unge uden for hjemmet*. København: Socialforskningsinstituttet

Egelund, T., Christensen, P. S., Jakobsen, T. B., Jensen, T. G. & Olsen, R. F. (2009). *Anbragte børn og unge. En forskningsoversigt*. København: SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd

Egelund, T., Jakobsen, T. B., Hammen, I., Olsson, M. & Høst A. (2010a). *Sammenbrud i anbringelser af unge. Erfaringer, forklaringer og årsagerne bag*. København: SFI - Det nationale forskningscenter for velfærd

Egelund, T., Jakobsen, T. B., Steen, L. (2010b). "Det er jo min familie!" *Beretninger fra børn og unge i slægtspleje*. SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd

Egholm, L. (2014). *Videnskabsteori. Perspektiver på organisationer og samfund*. Hans Reitzels Forlag.

Ellingsen, I. T., Shemmings, D. & Størksen, I. (2011). The concept of "Family" among Norwegian adolescents in long-term foster care. *Child Adolesc. Soc. Work J* 28, s. 301-318

Erlandsen, T., Jensen, N. R., Langager, S. & Petersen, K. E. (2015). *Grundlæggende videnskabelige perspektiver på udsathed blandt børn og unge*. I Erlandsen, T., Jensen, N. R., Langager, S. & Petersen, K. E. (red.) *Udsatte børn og unge - en grundbog*. Hans Reitzels Forlag

Farmer, E. (2010). What factors relate to good placement outcomes in kinship care? *The British Journal of Social Work*, vol. 40 no. 2, Oxford University Press

Glavind, N. (2009). *De indsatte: Samfundets fjender eller marginaliserede*. Arbejderbevægelsens erhvervsråd.

Hansen, B. H. (2015). *Analyse af skolegang og udvikling i voksenlivet blandt personer, som har været anbragt udenfor hjemmet som barn*. København S: Kommunernes Landsforening

Hedin, L. (2015). Good relations between Foster Parents and Birth Parents: A Swedish Study of Practices Promoting Successful Cooperation in Everyday Life. *Child Care in Practice*, vol. 21, 2015, Issue 2. S 1-15

Hirschi, T. (1969). *Causes of Delinquency*. Berkeley: University of California Press.

Jacobsen, M. H. & Kristiansen, S. (2001). *Farligt Feltarbejde - etik og etnografi i sociologien*. Aalborg Universitets Forlag

Jensen, S. Q. (2018). *Etnografi som kriminologisk metode - deltagelse, indlevelse og potentielle problemer i studier af samfundets skygge*. I Jacobsen, M. H. (2018). *Metoder i kriminologi*. 1. Udg., 1. oplag. Hans Reitzels Forlag

Karmsteen, K., Frederiksen, S., Mørck, F. H. & Hestbæk, A. (2018). *Kontinuitet i anbringelser. Delrapport II: Når forældre og forvaltning mødes*. København K: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd, s. 1-77

Keesling, R. (2011). *Gatekeeper*. I Lavrakas, P. J. (2011). *Encyclopedia of Survey Research Methods*. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc, s. 1-3.

Knudsen, L. (2009). *Børn og unge anbragt i slægten - en sammenligning af slægtsanbringelser og anbringelser i traditionel familiepleje*. København: SFI - Det Nationale Forskningscenter for velfærd

Knudsen, L. & Egelund, T. (2011). *Effekter af slægtspleje. Slægtsanbragte børn og unges udvikling sammenlignet med plejebørn fra traditionelle plejefamilier*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd

Laub, J. H. & Sampson, R. J. (2003) *Shared Beginnings, Divergent Lives: Delinquent Boys to Age 70. A Theory of Persistent Offending and Desistance from Crime*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press. I Cullen, F. T., Agnew, R. & Wicox, P. (2014). *Criminology Theory: Past to Present*, 5. Udg. Oxford University Press

Lausten, M. (2018). *Anbragte unge med psykiske vanskeligheder*. København K: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd, s. 1-24

Mehlbye, J., Bonfils, I. S. & Andersen, K. R. (2011) *Netværksanbringelser - Praksis og erfaringer fra tre nordiske lande*. København K: Anvendt KommunalForskning

Nordahl, T., Sørlie, M., Manger, T. & Tveit, A. (2008). *Adfærdsproblemer hos børn og unge. Teoretiske og praktiske tilgange*. Dansk Psykologisk Forlag

Olsen, R. F., Egelund, T. & Laustsen, M. (2011). *Tidligere Anbragte som Unge Voksne*. SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd

Olsen, R. F & Lausten, M. (2017). *Anbragte unges udsathed. Analyser fra Forløbsundersøgelsen af anbragte født i 1995*. VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd, s. 1-17

Ranning, A., Laursen, T., Agerbo, E., Thorup, A., Hjorthøj, C., Jepsen, J. R. M. & Nordentoft, M. (2017). School performance from primary education in the adolescent offspring of parents with schizophrenia and bipolar disorder - a national, register-based study. *Psychological Medicine* 48, s. 1993–2000

Sampson, R. J. & Laub, J. H. (2005). A Life-Course View of the Development of Crime. *ANNALS, AAPSS*, 602, November 2005

Sattler, K. M. P., Font, S. A. & Gershoff, E. T. (2018). Age-specific risk factors with placement instability among foster children. *Child Abuse & Neglect* 84 (2018), s. 157–169

Scheff, T. (1997). *Emotions, the social bond, and human reality. Part/whole analysis*. Cambridge University Press.

Scheff, T. (2012). A social/emotional theory of 'mental illness'. *International Journal of Social Psychiatry*, Vol 59, Issue 1, 2013.

Skårhøj, A., Højen-Sørensen, A., Karmsteen, K., Oldrup, H. & Pejtersen, J. H. (2016). *Anbragte unges overgang til voksenlivet. Evaluering af fire efterværnsinitiativer under Efterværnspakken*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd

Socialstyrelsen (2015). Hvad er et misbrug? Lokaliseret 04.08.2019 på:
<https://socialstyrelsen.dk/unge/rusmidler/om/hvad-er-et-misbrug>

Socialstyrelsen (2018a). ¶Anbringelsesformer¶ Lokaliseret 02.06.2019 på:
<https://socialstyrelsen.dk/born/anbringelse/om-anbringelse/anbringelsesformer>

Socialstyrelsen (2018b). ¶Almindelig familiepleje og kommunal familiepleje¶ Lokaliseret 02.06.2019 på: <https://socialstyrelsen.dk/born/anbringelse/om-anbringelse/anbringelsesformer/familiepleje>

Staer, T. (2015). Risk and Marginalization in the Norwegian Welfare Society: a National Cohort Study of Child Welfare Involvement, *Child Ind Res* 9, s. 445-470

Thomsen, T. L., Bo, I.G. & Christensen A. (2016). *Narrativ forskning: Tilgange og metoder*. I Bo, I.G, Christensen, A. & Thomsen T.L. (2016). *Narrativ forskning. Tilgange og metoder*. Hans Reitzels Forlag.

Thomsen, S. M. T. (2019). ¶Om efterværn¶ Socialstyrelsen. Senest opdateret d. 4/7 2018 på:
<https://socialstyrelsen.dk/unge/eftervaern/om-eftervaern?fbclid=IwAR3ymLPNni7AXMBcFfARh0C6bXT7LfqZkwl-GxBh5VwnwXvKaXSI2FibocU>

Villagrana, M., Guillen, C., Macedo, V. & Lee, S. (2018). Perceived self-stigma in the utilization of mental health services in foster care and post foster care among foster care alumni. *Children and Youth Services Review* 85, s. 26-34

Åkerström, M. & Wästerfors, D. (2018). *Kvalitative interviews - praktiske råd og analytiske muligheder*. I Jacobsen, M. H. (2018). *Metoder i kriminologi*. 1. udg., 1. oplag. Hans Reitzels Forlag.

Bilag A: Statistikker over udslagsgivende årsager til anbringelse

BU20: Afgørelser om anbringelser hvor den udslagsgivne årsag ligger hos barnet efter køn, alder, område, årsag til anbringelse og tid

Afgørelser om anbringelser hvor den udslagsgivende årsag ligger hos barnet efter køn, alder, område, år						
Enhed: antal						
	2012	2013	2014	2015	2016	
Børn med afgørelser, i alt	2565	2172	2702	2651	2833	
Udadreagerende adfærds- og eller tilpasningsproblemer	932	746	711	678	768	
Indadreagerende adfærds- og eller tilpasningsproblemer	517	448	383	382	418	
Selvskadende, opmærksomhedssøgende adfærd	415	386	295	266	296	
Underkastet ungdomssanktion	24	9	7	12	7	
Kriminel adfærd i øvrigt	296	260	7	10	7	
Manglende familierelationer, gadebarn	114	95	13	14	15	
Skoleproblemer	790	638	198	185	200	
Sprogproblemer	94	72	41	50	56	
Fysisk funktionsnedsættelse	84	72	76	59	65	
Udviklingsforstyrrelse (autisme, ADHD mv.)	357	296	626	528	570	
Udviklingshæmning	112	102	62	64	78	

BU21: Afgørelser om anbringelser hvor den udslagsgivne årsag ligger hos forældrene efter årsag til anbringelse og tid

Afgørelser om anbringelser hvor den udslagsgivende årsag ligger hos forældrene efter årsag til anbringelse og tid						
Enhed: antal						
	2012	2013	2014	2015	2016	
Børn med afgørelser, i alt	2486	2098	2702	2651	2833	
Grove omsorgssvigt (forladt barnet, hindrer behandling)	244	182	192	182	214	
Utilstrækkelig omsorg	1343	1133	1279	1244	1327	
Forældre afgang ved døden (forældreløs)	33	28	34	25	34	
Alvorlig sygdom eller dødsfald i hjemmet i øvrigt	97	61	42	55	69	
Voldsom disharmoni i hjemmet	816	627	583	498	564	
Vold eller trusler om vold mod barnet/den unge	241	227	242	192	291	
Seksuelle overgreb, incest	50	52	49	46	40	
Anden kriminel adfærd i hjemmet	76	55	47	51	38	
Fysisk funktionsnedsættelse hos forældrene	60	55	40	66	48	
Udviklingshæmning hos forældrene	114	97	84	55	50	
Sindslidelser hos forældrene	427	319	351	364	372	
Misbrug hos forældrene	428	360	311	303	305	
Fysisk dårlige sundhedsforhold i hjemmet	189	138	135	100	107	

Bilag B: Interviewguide

Intro til interviewet:

- Der skal underskrives en samtykkeerklæring.
- I undersøgelsen vil du blive anonymiseret.
- Interviewet vil blive optaget, for at vi kan huske, hvad der bliver sagt. Optagelserne bliver slettet efter vi er færdige med opgaven.
- Du må altid sige fra overfor emner eller spørgsmål.
- Det er altid i orden at bede om en pause.
- Du kan ikke sige noget forkert, da det er din historie og dine oplevelser, der er vigtige.
- Spørgsmål til os.

Spørgsmål:

Vil du fortælle om dit liv før anbringelsen?

Vil du fortælle om dit liv under anbringelsen?

Vil du fortælle om dit liv efter anbringelsen

Spørgetyper:

Kan du fortælle lidt om

Vil du fortælle lidt om...

Har du lyst til at fortælle om

Hvordan var det, at ...

Kan du give et eksempel på ...

Vil/kan du uddybe det..

Vil du fortælle mig, hvad der skete?

Eksempler på temaer:

Relationer

Skoleliv

Arbejdsliv

Overgang til anbringelse

Overgang til voksenliv

Forhold til systemet/det offentlige

Bilag C: Transskriptionsnøgle

Transskriptionsnøgle

Transskriptionen af samtlige interviews er blevet udarbejdet efter nedenstående retningslinjer.

Symboler	Symbolforklaring	Betydning
Tidslige aspekter		
<>	Langsomt	Langsom udtale
><	Hurtigt	Hurtig udtale
(...)	Punktum i parentes	Punktum med pausens længde i sek.
Andre aspekter		
A	Stort bogstav	Hovedinterviewer snakker
B	Stort bogstav	Informant snakker
C	Stort bogstav	Biinterviewer snakker
ABC	Store bogstaver	Kraftig lyd
:	Kolon	Lydforlængelse
(uforståeligt-14.33)	Parentes omkring og tidspunkt	Uforståelige ord eller sætninger
ord	Stjerne	Smilende stemme
;ord;	Semikolon	Grædende stemme
(Latter:)	Parentes omkring latter	Latter
#	Firkant	Afbryder el. pludselig emneskift
/gestikulation/	Gestikulation skrives mellem / og /	

Anonymiseringer

Øverst i hver transskription står der, hvad de forskellige bogstaver+tal betyder, for fx. at skelne mellem forskellige personer informanterne taler om:

[red.]	Klammer	Redigeret pga. anonymisering
W+tal	W	Fjernet stednavn
X+tal	X	Fjernet bynavn
Y+tal	Y	Fjernet personnavn
Z+tal	Z	Fjernet gadenavn

Tidsnedslag

(tidspunkt)	Parentes + tidspunkt	Ca. hvert femte minut
-------------	----------------------	-----------------------

Lyde som øh, uh, hmm etc. vil i transskriberingerne blive medtaget i det omfang, hvor det bliver vurderet at have relevans for forståelsen af sammenhængen.